

องค์การบริหารส่วนตำบลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ: บทบาทที่เป็นจริง
บทบาทที่คาดหวัง และการประเมินความต้องการจำเป็น
ในเขตคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

**Tambon Administrative Organizations and Quality of Life Development for the
Elderly: The Actual Roles, Expected Roles, and Needs Assessment
in Sathing Phra Peninsula, Changwat Songkhla**

ว่าที่ร้อยตรีหญิงใหม่ บัวบาล

Acting Sub Lieutenant Mai Buaban

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Public Administration
Prince of Songkla University**

2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์	องค์การบริหารส่วนตำบลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ: บทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวัง และการประเมินความต้องการจำเป็นในเขตคาบสมุทรมหานคร จังหวัดสงขลา
ผู้เขียน	ว่าที่ร้อยตรีหญิงใหม่ บัวบาล
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	คณะกรรมการสอบ
..... (ดร. ชาลี ไตรจันทร์)ประธานกรรมการ (ดร. วิมล หอมยิ่ง)
กรรมการ (ดร. ชาลี ไตรจันทร์)
กรรมการ (ดร. อิศรภักดี รินไชย)
กรรมการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฑารัตน์ สติรปัญญา)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชีระพล ศรีชนะ)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(ดร. ชาลี ไตรจันทร์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....

(ว่าที่ร้อยตรีหญิงใหม่ บัวบาล)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน
และไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(ว่าที่ร้อยตรีหญิงใหม่ บัวบาล)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	องค์การบริหารส่วนตำบลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ: บทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวัง และการประเมินความต้องการจำเป็นในเขตคาบสมุทรสหิงพระ จังหวัดสงขลา
ผู้เขียน	ว่าที่ร้อยตรีหญิงใหม่ บัวบาล
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสหิงพระ 2) เปรียบเทียบระหว่างบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสหิงพระ 3) ประเมินความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยรูปแบบการตอบสนองคู่และจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) และ 4) เปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุระหว่างเพศ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้สูงอายุ จำนวน 395 คน และผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้สูงอายุและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุ จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มาตรฐานค่า และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าสถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test และ F-test (One-Way ANOVA) การวิเคราะห์เปรียบเทียบพหุคูณแบบ LSD และใช้ดัชนี $PNI_{modified}$ กำหนดลำดับความสำคัญ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า 1) บทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ บทบาทด้านสาธารณสุข บทบาทด้านการศึกษา บทบาทด้านสังคม และบทบาทด้านวัฒนธรรม ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในด้านต่างๆ อยู่บ้างแต่ไม่มากนัก ส่วนบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลใน ภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ บทบาทด้านการศึกษา บทบาทด้าน

สาธารณสุข บทบาทด้านวัฒนธรรม และบทบาทด้านสังคม ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า มีความคาดหวังว่าองค์การบริหารส่วนตำบลควรเพิ่มบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มากขึ้นในทุกด้าน และมีการเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค ต่อการแสดงบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 2) การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง พบว่า บทบาทที่เป็นจริงแตกต่างกับบทบาทที่คาดหวังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยบทบาทที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริงทุกด้าน โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ อายุ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษาต่างกันรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และอาชีพต่างกันคาดหวังต่อบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า เมื่อเรียงลำดับความสำคัญด้วยดัชนี PNI_{modified} จะได้ (1) ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม (2) ด้านความมั่นคง ปลอดภัย (3) ด้านกายภาพ และด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน (4) ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ (5) ด้านการบรรลุจัดการแห่งตน (6) ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน และ (7) ด้านจิตใจและศาสนา 4) การศึกษาเปรียบเทียบความต้องการจำเป็น พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Thesis Title	Tambon Administrative Organizations and Quality of life Development for the Elderly: The Actual Roles, Expected Roles, and Needs Assessment in Sathing Phra Peninsula, Changwat Songkhla
Author	Acting Sub Lieutenant Mai Buaban
Major Program	Public Administration
Academic Year	2013

Abstract

The objectives of this study were: 1) to investigate the actual roles and the roles expected by the elderly in quality of life development of Tambon Administrative Organizations in Sathing Phra Peninsula, 2) to compare the actual roles and the roles expected by the elderly in quality of life development of Tambon Administrative Organizations in Sathing Phra Peninsula, 3) to assess the needs among the elderly for quality of life development of Tambon Administrative Organizations using the dual response format, and modified priority needs index (PNI_{modified}), and 4) to compare the needs for quality of life development among the elderly regarding their gender, educational level, and economic status. This study used the mixed method research design in which the subjects for the quantitative research were 395 elderly people, and the key informants for the qualitative research were 24 elderly people and officials responsible for work related to the elderly. The instruments consisted of a questionnaire, a rating scale, and an interview form. The data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation, t-test, F-test (one-way ANOVA), multiple comparisons, LSD, and modified priority needs index (PNI_{modified}), and content analysis was conducted for qualitative data.

The results of the study revealed that 1) the actual roles in quality of life development of Tambon Administrative Organizations were at a moderate level in all aspects, namely, public health, educational, social, and cultural aspects. From the interviews, it was found that there was low levels of perception in the actual roles in quality of life development of Tambon Administrative Organizations. Regarding the expected roles in quality of life development of Tambon Administrative Organizations, it was found that the overall expectations

were high for all aspects, namely, educational, public health, cultural, and social aspects. From the interviews, it was found that Tambon Administrative Organizations should increase the roles in quality of life development in all aspects. There were also suggestions for solving problems, and obstacles to the roles played in quality of life development for the elderly. 2) On comparing between the actual roles and expected roles, it was found that the difference between the actual roles and expected roles was statistically significant. The means for the expected roles were higher than those for the actual roles in all aspects. The elderly who were different in their income, age, marital status, and educational level had a statistically significant difference in perception in the actual roles. The elderly with different gender, age, marital status, educational level, economic status, and occupation were statistically different in their expectations for the roles of quality of life development of Tambon Administrative Organizations. 3) The results of assessments of needs for quality of life development for the elderly revealed that the priorities according to PNI_{modified} were: (1) educational, learning, and training aspects; (2) security, and safety; (3) physical, economic, and occupational aspects; (4) social, love, and ownership aspects; (5) self-actualization; (6) self-esteem; and (7) mental and religious aspects. 4) On comparing the needs, it was found that the elderly with different gender, educational level, and economic status had significantly different needs for quality of life development.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(5)
Abstract	(7)
กิตติกรรมประกาศ	(9)
สารบัญ	(10)
รายการตาราง	(13)
รายการภาพประกอบ	(17)

บทที่

1	<p>บทนำ</p> <p style="padding-left: 20px;">ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา</p> <p style="padding-left: 20px;">วัตถุประสงค์การวิจัย</p> <p style="padding-left: 20px;">สมมติฐานการวิจัย</p> <p style="padding-left: 20px;">ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย</p> <p style="padding-left: 20px;">ขอบเขตของการวิจัย</p> <p style="padding-left: 20px;">กรอบแนวคิดในการวิจัย</p> <p style="padding-left: 20px;">นิยามศัพท์เฉพาะ</p>	<p>1</p> <p>1</p> <p>5</p> <p>5</p> <p>6</p> <p>6</p> <p>8</p> <p>9</p>
2	<p>เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง</p> <p style="padding-left: 20px;">แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต</p> <p style="padding-left: 20px;">แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ</p> <p style="padding-left: 20px;">แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท</p> <p style="padding-left: 20px;">แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวัง</p> <p style="padding-left: 20px;">ความต้องการจำเป็นและความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ</p> <p style="padding-left: 20px;">การประเมินความต้องการจำเป็นและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความ</p> <p style="padding-left: 20px;">ต้องการจำเป็นและการประเมินความต้องการจำเป็น</p>	<p>12</p> <p>12</p> <p>20</p> <p>25</p> <p>30</p> <p>33</p> <p>54</p>

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
	นโยบาย ระเบียบ กฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ	68
	แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล	77
	ข้อมูลทั่วไปของคาบสมุทรสหิงพระ	83
3	วิธีดำเนินการวิจัย	89
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	89
	เครื่องมือในการวิจัย	92
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	94
	การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	95
	การวิเคราะห์ข้อมูล	96
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	97
4	ผลการวิจัย	98
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล	100
	ผลการวิเคราะห์ระดับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง	102
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินความต้องการจำเป็น	106
	ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง	108
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง โดยใช้สถิติอ้างอิง	113
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการจำเป็นโดยใช้สถิติอ้างอิง	126
5	สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	153
	สรุปผลการวิจัย	153
	อภิปรายผลการวิจัย	158
	ข้อเสนอแนะ	171

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
บรรณานุกรม		174
ภาคผนวก		187
ก	แบบสอบถาม	188
ข	ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	200
ประวัติผู้เขียน		207

รายการตาราง

ตาราง		หน้า
1	สรุปแนวคิด ความต้องการจำเป็นและความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ ตามความเห็นของบุคคลต่างๆ	52
2	เปรียบเทียบผลของลำดับความสำคัญตามวิธีที่ใช้หลักประเมินความแตกต่างแบบต่างๆ	65
3	จำนวนของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ	90
4	จำนวนของประชากรและกลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุ จำแนกรายตำบล	91
5	จำนวนของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ	92
6	ค่าความถี่และค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	100
7	ระดับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตคาบสมุทรสทิงพระ	102
8	ระดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขตคาบสมุทรสทิงพระ (ข้อมูลที่ยังไม่ได้หาค่า PNI แบบปรับปรุง)	107
9	ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรเพศ	114
10	ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรศาสนา	114
11	ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรความคิดเห็นของรายได้	115
12	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามตัวแปรอายุ	115
13	ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรอายุ	116

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
14	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรสถานภาพสมรส	116
15	ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรสถานภาพสมรส	117
16	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรระดับการศึกษา	117
17	ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรระดับการศึกษา	118
18	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจ	118
19	ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจ	119
20	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามตัวแปรอาชีพ	119
21	ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรอาชีพ	120
22	ผลเปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลังของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ตามตัวแปรอายุ	121
23	ผลเปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลังของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ตามตัวแปรสถานภาพสมรส	121

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
24	ผลเปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลังของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ตามตัวแปรระดับการศึกษา	122
25	ผลเปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลังของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ตามตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจ	123
26	ผลเปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลังของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ตามตัวแปรอาชีพ	125
27	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตเทศบาลตึกพิงพระ	126
28	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ	127
29	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามตัวแปรเพศ	128
30	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามระดับการศึกษา	129
31	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ	130
32	ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามตัวแปรเพศ	133
33	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามตัวแปรระดับการศึกษา	134
34	ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามตัวแปรระดับการศึกษา	135

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
35	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามตัวแปรฐานะเศรษฐกิจ	137
36	ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามตัวแปรฐานะเศรษฐกิจ	140
37	ผลเปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลังของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ตามตัวแปรระดับการศึกษา	142
38	ผลเปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลังของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ตามตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจ	145

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
2	ลำดับความต้องการของบุคคล	35
3	บทบาทของการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นที่มีต่อการวางแผน และพัฒนา	57
4	โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล	78

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

เนื่องจากโครงสร้างประชากรของประเทศไทยขณะนี้อยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงกล่าวคือจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยในปี พ.ศ.2553 ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัย (Aging Society) ทั้งนี้เพราะสัดส่วนของประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มสูงขึ้นจนมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด เป็นที่น่าสังเกตว่า ในช่วง 30 ปีแรกของการจัดทำสำมะโนประชากรสัดส่วนของประชากรสูงอายุเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ โดยเปลี่ยนแปลงจากร้อยละ 5.4 ในปี พ.ศ.2503 เป็นร้อยละ 4.9 ในปี พ.ศ.2513 และเปลี่ยนเป็นร้อยละ 6.3 ในปี พ.ศ.2523 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพิสัยของสัดส่วนของการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอยู่ในช่วงแคบๆ ระหว่างร้อยละ 5.4 ถึงร้อยละ 6.3 เท่านั้น สัดส่วนของผู้สูงอายุเริ่มเพิ่มสูงขึ้นด้วยอัตราที่เร็วขึ้นระหว่างช่วงปี พ.ศ.2523 ถึง พ.ศ.2543 โดยเพิ่มจากร้อยละ 6.3 ในปี พ.ศ.2523 เป็นร้อยละ 9.5 ในปี พ.ศ.2543 ซึ่ง ในปี พ.ศ.2543 มีจำนวนประชากรรวมทั้งประเทศ 60,916,441 คน ในจำนวนนี้เป็นประชากรผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 5,792,970 คน และที่น่าสนใจก็คือในช่วงเวลา 30 ปีสุดท้ายของการฉายภาพประชากรระหว่างปี พ.ศ.2553 ถึง พ.ศ.2573 สัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.9 ในปี พ.ศ.2553 เป็นร้อยละ 25 หรือเพิ่มเป็นมากกว่า 2 เท่าตัว ในปี พ.ศ.2573 ซึ่งในปี พ.ศ.2553 มีจำนวนประชากรรวมทั้งประเทศ 67,313,000 คน ในจำนวนนี้เป็นประชากรผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 8,011,000 คน และในปี พ.ศ.2573 มีจำนวนประชากรรวมทั้งประเทศ 70,629,000 คน และในจำนวนนี้เป็นประชากรผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 17,763,000 คน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผศ.), 2553)

การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้หลายๆ ฝ่ายต้องหันมาให้ความสำคัญต่อการเตรียมการเพื่อรับมือกับสภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทั้งนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้กล่าวถึงการช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้สูงอายุไทยไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 53 ว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ นอกจากนี้ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 80 ว่า รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การ

สาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ (1) รัฐคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และ จัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550)

นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์มติชน ได้เผยแพร่ข่าวสารว่า คณะอนุกรรมการติดตามการ ดำเนินการตามนโยบายและแผนผู้สูงอายุ ร่วมกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่ว ประเทศ อายุ 18-59 ปี จำนวน 9,000 คน ระหว่างวันที่ 16-23 กุมภาพันธ์ 2550 จากการสำรวจพบว่า ประชากรร้อยละ 20.9 เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นคนมีประโยชน์น้อย ร้อยละ 34 เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นคน น่าเบื่อ ร้อยละ 60.1 เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นคนที่ขี้บ่น ร้อยละ 35.6 เห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นภาระแก่บุตร หลาน หรือครอบครัว และร้อยละ 44.5 เห็นว่าผู้สูงอายุมักเป็นคนตามโลกไม่ทัน โดยร้อยละ 16.9 เห็นว่าผู้สูงอายุควรไปอยู่บ้านพักคนชรา และอาศัยในวัด นอกจากนี้ ร้อยละ 91.4 เห็นว่าควรมีการ เตรียมการเพื่อวัยสูงอายุ โดยเห็นว่าควรเตรียมการด้านการเงินมากที่สุด ร้อยละ 98.8 ด้านสุขภาพ ร้อยละ 96.9 ด้านที่อยู่อาศัยร้อยละ 96.5 ด้านผู้ที่จะมาดูแลในอนาคต ร้อยละ 89.4 และเรื่องมรดก น้อยที่สุด ร้อยละ 84.6 ซึ่งร้อยละ 35 เห็นว่าควรมีการเตรียมการตั้งแต่อายุ 40-49 ปี ทั้งนี้ นายแพทย์ บรรลุ ศิริพานิชย์ ประธานคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ได้กล่าวไว้ว่า “การให้สวัสดิการที่ดีที่สุดแก่ ผู้สูงอายุคือ ต้องทำให้ผู้สูงอายุช่วยเหลือตัวเองให้ได้มากที่สุด ยืนอยู่บนลำแข้งของตัวเองให้ได้ ไม่ใช่รอแต่เบี้ยยังชีพเดือนละ 500 บาท ที่รัฐจัดสรรให้ ที่สำคัญต้องรู้จักพัฒนาตนเองให้เท่าทันโลก ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย จึงจะอยู่ร่วมกับลูกหลานอย่างไม่มีปัญหา และหากไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ก็ เป็นหน้าที่ของครอบครัว ที่จะให้ความช่วยเหลือ ก่อนที่จะเป็นหน้าที่ของรัฐเป็นขั้นตอนสุดท้าย” (หนังสือพิมพ์มติชน, 19 เมษายน 2550: 16)

จากสภาพการณ์ของผู้สูงอายุดังกล่าวข้างต้น องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยที่พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 มาตรา 66 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจ หน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และมาตรา 67 กำหนดให้ องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการภายในเขตขององค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มาตรา 16 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการ

บริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองโดยกำหนดไว้รวมทั้งสิ้น 31 ข้อ ซึ่งหนึ่งในจำนวนนี้ได้แก่ การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลจึงมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนชรา หรือผู้สูงอายุในตำบล (คณะกรรมการกิจการสภาผู้แทนราษฎร, รวมกฎหมายการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2547) ทั้งนี้การส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยจัดสวัสดิการแทนภาครัฐจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และในขณะเดียวกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมาก

คาบสมุทรสทิงพระเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีความเป็นอัตลักษณ์มาช้านาน อันประกอบไปด้วยพื้นที่ในเขตจังหวัดสงขลา รวม 4 อำเภอด้วยกัน คือ อำเภอรโนด อำเภอกระเสสสินธุ์ อำเภอสทิงพระ และอำเภอลิงหนคร ทางสำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลาได้กล่าวถึง การแบ่งเขตการปกครองบริเวณคาบสมุทรสทิงพระและจำนวนประชากร สรุปได้ดังนี้ 1. อำเภอรโนด ประกอบด้วย 12 ตำบล 73 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 68,326 คน 2.อำเภอกระเสสสินธุ์ ประกอบด้วย 4 ตำบล 22 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 15,758 คน 3.อำเภอสทิงพระ ประกอบด้วย 11 ตำบล 77 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 46,438 คน 4.อำเภอลิงหนคร 11 ตำบล 59 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 43,451 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 173,973 คน (สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา, 2554) ในส่วนของผู้สูงอายุ ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป มีจำนวน 32,509 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 18.69 ของประชากรทั้งหมดในเขตคาบสมุทรสทิงพระ (สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา, 2556) ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือศาสนาอิสลาม (ศรีสมร ศรีเบญจพลางกูร, 2539: 234-253) ในด้านการประกอบอาชีพประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำการประมง ทำสวนยางพารา ทำสวนผลไม้ ในเขตคาบสมุทรสทิงพระ ประชากรยังต้องประสบกับเหตุการณ์ภัยพิบัติตามธรรมชาติ เพราะลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบชายทะเล ถูกขนาบด้วยทะเลสาบสงขลาและทะเลอ่าวไทย และจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้อาชีพในภาคการผลิตและอุตสาหกรรมเป็นที่นิยมของคนรุ่นใหม่ ทำให้อาชีพหลักด้านการเกษตรต้องประสบกับความไม่แน่นอน เกิดความไม่มั่นคงในอาชีพเกษตรกรรมชาวบ้านต้องโยกย้ายถิ่นฐานไปประกอบอาชีพต่างถิ่น โดยเฉพาะแรงงานหนุ่มสาวต้องย้ายถิ่นเพื่อประกอบอาชีพ สร้างรายได้ให้มีมากขึ้น และมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากค่านิยมของสังคมเมืองหรือกระแสนิยม ความรักความผูกพันในครอบครัวน้อยลง เป็นผลให้แบบแผนการดำเนินชีวิตของวัยหนุ่มสาวแตกต่างจากคนรุ่นก่อน ซึ่งผู้สูงอายุอยากต่อการทำความเข้าใจและปรับตัว จึงทำให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งจากบุตรหลาน และต้องดูแลตัวเองมากขึ้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2551: ออนไลน์)

ผู้ศึกษาได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตคาบสมุทรมหานคร เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ แต่สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งคือการเข้าใจถึงลักษณะธรรมชาติของความต้องการจำเป็น (Needs) ของบุคคลเป้าหมายนั้น เช่นเดียวกันผู้สูงอายุก็เป็นประชากรที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่มหนึ่ง ดังนั้นการศึกษาถึงความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ วิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้จากการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นนั้นมีหลายวิธี วิธีการที่สำคัญหนึ่งคือ “การประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment)”

การประเมินความต้องการจำเป็น (สุวิมล ว่องวาณิช, 2548: 25) เป็นการวิจัยประเภทหนึ่งที่ตอบคำถามเชิงประเมิน มีเป้าหมายเพื่อตอบคำถามการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความต้องการจำเป็นที่ผู้วิจัยต้องการเสาะแสวงหาโดยใช้กระบวนการวิจัย วิทกิน (Witkin, 1984 อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวาณิช, 2548: 6) พบว่าการประเมินความต้องการจำเป็นเป็นกระบวนการที่ใช้กันมากทั้งในวงการศึกษาระดับอุดมศึกษาและวงวิชาการในสาขาวิชาที่เกี่ยวกับการให้บริการแก่ประชาชน และการบริการด้านสุขภาพ โดยเฉพาะทางสาขาอุดมศึกษาและการศึกษาต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังพบในประเทศที่กำลังพัฒนาโดยการสนับสนุนขององค์การ UNESCO ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับกิจการด้านการให้บริการประชาชน จุดเด่นที่ถือว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งของการประเมินความต้องการจำเป็น ก็คือ นอกจากจะได้ทราบถึงสารสนเทศแล้ว กระบวนการที่สำคัญหนึ่งคือการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เพื่อให้ทราบว่าความต้องการจำเป็นใดควรได้รับการจัดการเสียก่อน ซึ่งถือว่านอกจากจะเป็นการแก้ปัญหาได้ตรงจุดตามความต้องการของผู้เกี่ยวข้องแล้ว ยังเป็นแนวทางในการนำไปสู่การแก้ไขปัญหาค้นคว้าได้ทันเวลาตามลำดับก่อนหลัง ซึ่งสอดคล้องกับที่ นพ. สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล แพทย์และนักวิจัยผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุได้ให้ความเห็นว่า การจัดลำดับความสำคัญ (Prioritization) มีความจำเป็นในการกำหนดนโยบายเพื่อจัดสรรงบประมาณที่มีจำกัดได้อย่างเหมาะสม (สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, 2542: 36)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง องค์การบริหารส่วนตำบลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ บทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวัง และการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อให้ทราบถึงสิ่งที่ผู้สูงอายุนับว่า และที่คาดหวังต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเพื่อให้ทราบขอบเขตความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุว่ามีองค์ประกอบด้านใดบ้าง และองค์ประกอบใดมีลำดับความสำคัญที่ควรได้รับการจัดการก่อน และองค์ประกอบใดมีลำดับความสำคัญควรได้รับการจัดการหลัง อีกทั้งต้องการทราบว่าเมื่อเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจแล้ว จะแตกต่างกันหรือไม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นแสดงบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้านต่างๆให้มีความเหมาะสม
ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของไทยได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพัฒนา
คุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ
2. เพื่อเปรียบเทียบระหว่างบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้สูงอายุ
ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ
3. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล
ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยรูปแบบการตอบสนองคู่ (Dual-Response Format) และจัดลำดับ
ความสำคัญด้วยวิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง (PNI_{modified})
4. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
ระหว่างเพศ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันมีบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนา
คุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระแตกต่างกัน
2. ผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกันมีบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนา
คุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระแตกต่างกัน
3. ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสต่างกันมีบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง
ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระแตกต่างกัน
4. ผู้สูงอายุที่มีศาสนาต่างกันมีบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการ
พัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระแตกต่างกัน
5. ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อ
การพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระแตกต่างกัน
6. ผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันมีบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่
คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ
แตกต่างกัน

7. ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกันมีบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระแตกต่างกัน
8. ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่างกันมีบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระแตกต่างกัน
9. ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
10. ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
11. ผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ
2. ทำให้ทราบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ
3. ทำให้ทราบความแตกต่างระหว่างบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ
4. เพื่อให้นำเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เหมาะสมมากขึ้นในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่
การศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะพื้นที่เขตคาบสมุทรสทิงพระซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ในเขตจังหวัดสงขลา รวม 4 อำเภอด้วยกัน คือ อำเภอระโนด อำเภอกะเสสินธุ์ อำเภอสทิงพระ และอำเภอสิงหนคร

2. ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาประชากร 2 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้สูงอายุ และ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานผู้สูงอายุ ในเขตคาบสมุทรสทิงพระ

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาบทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวัง และการประเมินความต้องการจำเป็น ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตคาบสมุทรสทิงพระ

4. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

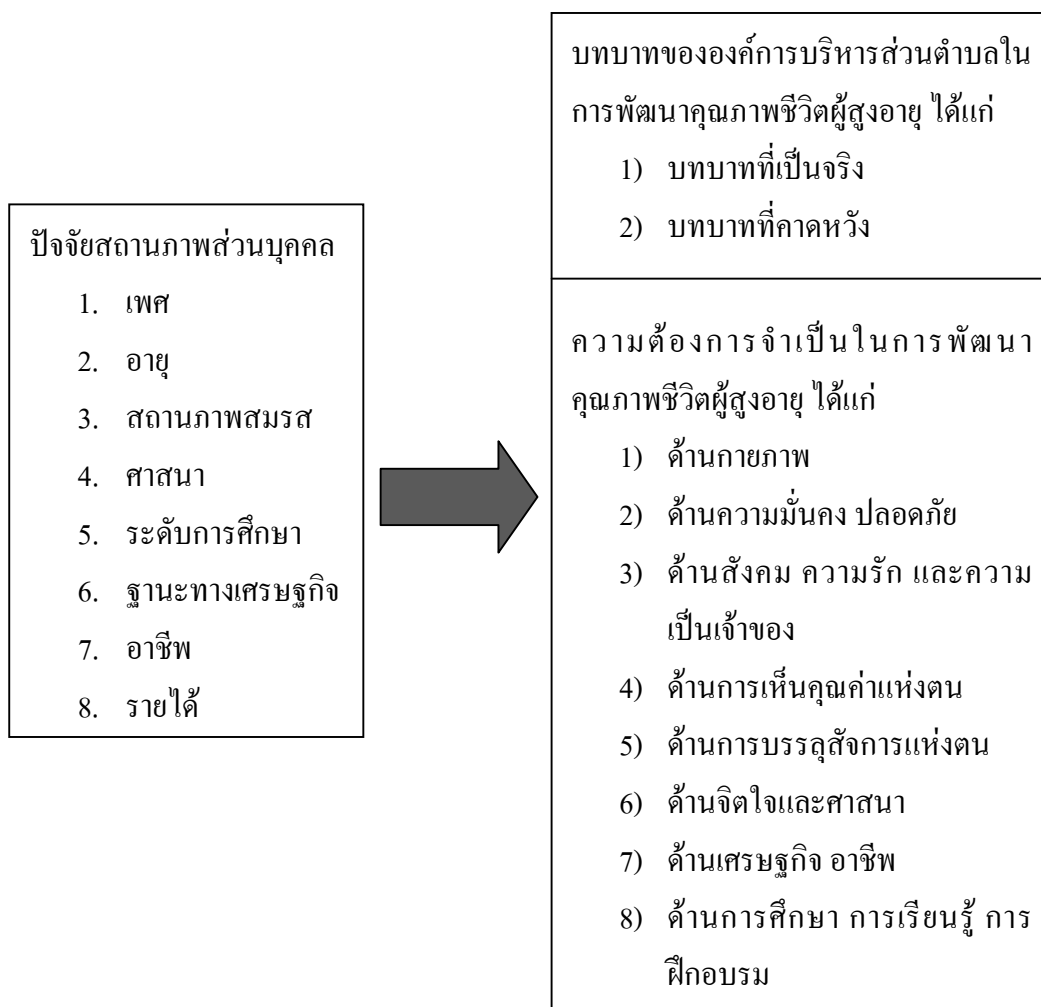
การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเรื่ององค์การบริหารส่วนตำบลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ: บทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวัง และการประเมินความต้องการจำเป็นในเขตคาบสมุทรสทิงพระ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาออกเป็น ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีสัญชาติไทย และอาศัยอยู่ในเขตคาบสมุทรมหานคร
2. เขตคาบสมุทรมหานคร หมายถึง พื้นที่ใน 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา คือ อำเภอระโนด อำเภอกระแสสินธุ์ อำเภอสทิงพระ และอำเภอสิงหนคร
3. คุณภาพชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในเขตคาบสมุทรมหานคร ที่องค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามาทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในด้านกายภาพ ด้านความมั่นคงปลอดภัย ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน ด้านการบรรลุถึงการแห่งตน ด้านจิตใจและศาสนา ด้านเศรษฐกิจ อาชีพ การงาน และ ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม โดยที่คุณภาพชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับสภาพทั่วไปของแต่ละบุคคล ซึ่งประเมินได้จากแบบประเมินความต้องการจำเป็น
4. บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง การที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้ทำหน้าที่ หรือกระทำการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
5. บทบาทที่เป็นจริง หมายถึง การรับรู้ของผู้สูงอายุในการแสดงพฤติกรรม การปฏิบัติงาน หรือหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
6. บทบาทที่คาดหวัง หมายถึง การที่ผู้สูงอายุคาดหวังต่อการปฏิบัติงาน หรือหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอนาคต
7. ความต้องการจำเป็น (Needs) หมายถึง ช่องว่างหรือความแตกต่าง (Gap or Discrepancy) ของสภาพที่พึงปรารถนาหรือสภาพที่ควรจะเป็น กับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ได้มาจากการให้ผู้ถูกประเมินระบุผลต่างของแบบประเมินความต้องการจำเป็น โดยให้ผู้ตอบ ตอบสนองต่อข้อความตามรายการต่างๆ ที่เกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการศึกษาข้อละ 2 คำตอบ โดยคำตอบแรกจะตอบสนองในสภาพที่ผู้ตอบเป็นอยู่จริงในปัจจุบัน ส่วนคำตอบที่สองจะตอบสนองในสภาพที่ผู้ตอบคาดหวังหรือคิดว่าน่าจะเป็น
8. ความต้องการจำเป็นในพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ หมายถึง ช่องว่างหรือความแตกต่างของสภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่พึงปรารถนาหรือที่ควรจะเป็น กับสภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุ ซึ่งช่องว่างหรือความแตกต่างที่ว่านี้ ได้มาจากการประเมินความต้องการจำเป็นจากตัวผู้สูงอายุเอง เพื่อที่ว่าสภาพพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นจะได้สอดคล้องตรงตามความต้องการที่แท้จริงของตัวผู้สูงอายุเอง กระทำโดยให้ผู้สูงอายุ ตอบสนองต่อข้อความตามรายการต่างๆ ที่เกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการศึกษาข้อละ 2 คำตอบ โดยคำตอบแรกจะ

ตอบสนองในสภาพที่ผู้สูงอายุเป็นอยู่จริงในปัจจุบัน ส่วนคำตอบที่สองจะตอบสนองในสภาพที่ผู้สูงอายุคาดหวังหรือคิดว่าจะจะเป็น สามารถจำแนกความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ ดังต่อไปนี้

8.1 ด้านกายภาพ หมายถึง ความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐาน คือ อากาศ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความรู้ความเข้าใจ ต่อสิ่งจำเป็นต่างๆ ที่หากขาดไปแล้วไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

8.2 ด้านความมั่นคง ปลอดภัย หมายถึง ความต้องการจำเป็นที่ไม่รู้สึกหวาดกลัว หรือการสร้างความมั่นใจให้มีต่อความไม่แน่นอนทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งความรู้สึกปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง

8.3 ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ หมายถึง ความต้องการจำเป็นที่ต้องการเพื่อน คนรักและรู้สึกว่าถูกรักหรือเป็นที่ต้องการ หรือรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม รู้สึกถึงความมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นหรือประสบการณ์ต่อผู้อื่น

8.4 ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน หมายถึง ความรู้สึกภาคภูมิใจในการที่เป็นที่ยอมรับทั้งจากตนเองและผู้อื่น กล่าวคือ การยอมรับจากตนเอง มีความหมายว่า ต้องการความนับถือในตนเอง มีความเชื่อมั่น มีความสามารถ บรรลุความสำเร็จของเป้าหมายที่กำหนด ในขณะที่การยอมรับจากผู้อื่น หมายความว่า ต้องการให้คนอื่นเชื่อถือ มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จัก

8.5 ด้านการบรรลุศักยภาพแห่งตน (self- Actualization) หมายถึง ความรู้สึกที่จะรู้จักตนเอง สภาพแท้จริงของตน ประารถนาที่จะเป็นคนดีที่สุดในสิ่งที่ทำได้ ทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะต่างๆ และอารมณ์ เป็นกระบวนการที่จะพัฒนาตนเองเต็มที่ตามศักยภาพของตน ไม่มีจุดจบ ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ หากเข้าถึงความต้องการขั้นนี้ บุคคลจะมีความรู้สึกที่ว่าไม่มีความขาดแคลน แต่จะรู้สึกถึงการบรรลุความต้องการทั้งหมดที่ตนเองอยากได้ เป็นสภาวะที่ต้องการครบถ้วนสมบูรณ์

8.6 ด้านจิตใจและศาสนา หมายถึง ความต้องการจำเป็นที่เมื่อประสบปัญหาในชีวิตแล้ว ใฝ่หาสิ่งนั้นเพื่อยึดเหนี่ยว หรือให้กำลังใจตนเอง ไม่ว่าจะ เป็นบุคคล หรือความเชื่อหรือศาสนาก็ตาม

8.7 ด้านเศรษฐกิจ อาชีพ การงาน หมายถึง ความช่วยเหลือและความสามารถทางการเงินจากทั้งตนเองหรือผู้อื่น นับตั้งแต่รายได้ และ/หรือ เงินออมจากการทำงาน หรือการได้มาจากรัฐหรือบุคคลอื่น และหมายรวมถึงความปรารถนาที่จะทำงานไม่ว่า จะเป็นงานเดิมที่เคยปฏิบัติมา หรืองานใหม่หลังจากเปลี่ยนพันวิทำงาน หรือเกษียณแล้วก็ตาม รวมไปถึง

ความต้องการความรู้ ทักษะ และการได้รับโอกาสต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานหรือเพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ

8.8 ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม หมายถึง ความต้องการในการที่จะพัฒนาตนเองด้วยการดำเนินงานทางการศึกษาและการเรียนรู้ ทั้งในฐานะผู้เรียนและ/หรือผู้ถ่ายทอด ทั้งนี้เพื่อนำความรู้ที่ได้มาไปใช้ในการดำรงชีวิต ปรับตัว อาชีพ หรือเพื่อสนองต่อความต้องการส่วนตัวทางการศึกษาเท่านั้นก็ได้

9. การประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) หมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการระบุช่องว่างหรือความแตกต่าง ระหว่างสภาพที่เกิดขึ้นหรือเป็นอยู่ในปัจจุบัน กับ สภาพที่พึงปรารถนาหรือสภาพที่ควรจะเป็น

10. ฐานะทางเศรษฐกิจ หมายถึง รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของตัวผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามทั้งจากตนเองและผู้อื่นให้

11. การประเมินความต้องการจำเป็นด้วยรูปแบบการตอบสนองคู่ (Dual-Response Format) หมายถึง การประเมินความต้องการจำเป็นที่อิงโมเดลความแตกต่าง (Discrepancy Model) ซึ่งช่องว่างหรือความแตกต่าง ได้มาจากผลต่างมาตรวัดที่มีลักษณะให้ผู้ตอบตอบสนองต่อข้อความข้อละ 2 คำตอบ โดยคำตอบแรกจะตอบสนองในสภาพที่ผู้ตอบเป็นอยู่จริงในปัจจุบัน ส่วนคำตอบที่สองจะตอบสนองในสภาพที่ผู้ตอบคาดหวังหรือคิดว่าจะน่าจะเป็น

12. การจัดลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นด้วยวิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง (PNI_{modified}) หมายถึง การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยพิจารณาจากค่าดัชนี PNI_{modified} มีหลักว่าข้อความใดมีค่าดัชนีสูงๆ จะมีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมากกว่าข้อที่มีค่าดัชนีต่ำกว่า ได้มาจากอัตราส่วนของผลต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของสภาพที่คาดหวังหรือคิดว่าจะน่าจะเป็นกับค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่หรือมีอยู่จริงในปัจจุบันต่อค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่หรือมีอยู่จริงในปัจจุบัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่ององค์การบริหารส่วนตำบลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ: บทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวัง และการประเมินความต้องการจำเป็นในเขตคาบสมุทรสติงพระ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวม หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
4. แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง
5. ความต้องการจำเป็นและความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ
6. การประเมินความต้องการจำเป็น
7. นโยบาย ระเบียบ กฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
8. แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล
9. ข้อมูลทั่วไปของคาบสมุทรสติงพระ

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

1.1 ความหมายของคุณภาพชีวิต

ศิริ สามสุโพธิ์ (2543) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า ชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม ไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสามารถดำรงชีวิตที่ชอบธรรมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และค่านิยมสังคม ตลอดจนแสวงหาสิ่งที่ตนปรารถนาให้ได้มาอย่างถูกต้องภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่ คุณภาพชีวิตแบ่งเป็น 3 ประการ คือ 1) ทางด้านร่างกาย คือบุคคลจะต้องมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ อันเป็นผลตอบสนองมาจากปัจจัยพื้นฐาน 2) ทางด้านจิตใจ คือบุคคลจะต้องมีสภาวะจิตใจที่สมบูรณ์ร่าเริงแจ่มใส ไม่วิตกกังวล มีความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตตนเอง ครอบครัว และสังคมสิ่งแวดล้อม มีความปลอดภัยในชีวิต 3) ทางด้านสังคม คือ

บุคคลสามารถดำรงชีวิตภายใต้บรรทัดฐาน และค่านิยมของสังคมในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างปกติสุข

ดีน (Dean, 1985 อ้างถึงใน ภูมิจิตร วงศ์สถิตย์, 2554: 12) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า ความพึงพอใจในชีวิต ความรู้สึก มีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพที่ดี การปรับตัวอย่างมีประสิทธิภาพ ความสุขสบายทางกายและใจ ชีวิตที่มีความหมายและมีคุณค่า และภาระหน้าที่ของบุคคล

เกษม จันทร์แก้ว (2540) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า ความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางการศึกษา อนามัย และเศรษฐกิจ ตามลักษณะของสิ่งแวดล้อมทางชีวกายภาพ เชื้อชาติ วัฒนธรรม และวิธีการเลี้ยงดู โดยที่คุณภาพชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับสภาพทั่วไปของสิ่งแวดล้อมทางชีวกายภาพ บุคคลอยู่ในที่ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ย่อมจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าบุคคลที่อยู่ในที่ขาดแคลนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตต้องขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลอีกด้วย

องค์การอนามัยโลก (The WHOQOL group, 1996) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า เป็นมโนทัศน์หลายมิติที่ประสานการรับรู้ของบุคคลในด้านร่างกาย จิตใจ ด้านระดับความเป็นอิสระไม่ต้องพึ่งพา ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความเชื่อของบุคคลภายใต้วัฒนธรรม ค่านิยม และเป้าหมายในชีวิตของแต่ละบุคคล

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมของชีวิตที่สมดุลทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม ตลอดจนทั้งศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมในสังคมที่ทำให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยที่คุณภาพชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับสภาพทั่วไปของแต่ละบุคคล

1.2 ลักษณะของคุณภาพชีวิต

ลักษณะของคุณภาพชีวิต มีเนื้อหาค่อนข้างกว้างขวางมาก แต่พอสรุปคุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวคิดของ OECD (1988, อ้างถึงใน ภูมิจิตร วงศ์สถิตย์, 2554: 13) คุณภาพชีวิตจะครอบคลุมหลายมิติ คือ 1) คุณภาพทางด้านอนามัยและสาธารณสุข 2) พัฒนาการบุคคลโดยผ่านการศึกษานอกโรงเรียน 3) การทำงานและคุณภาพชีวิตการทำงาน 4) เวลาว่างที่สร้างสรรค์ 5) ความสุขสมบูรณ์ทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งความเสมอภาคทางด้านเศรษฐกิจ 6) คุณภาพสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ 7) สิ่งแวดล้อมทางสังคม 8) โอกาสทางสังคมและการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกัน 9) ความมั่นคงในการดำรงชีวิต และ 10) สิทธิเสรีภาพทางการเมือง

จะเห็นได้ว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนจะต้องได้รับความคุ้มครองทางเสรีภาพ สังคมจะต้องมีประชาธิปไตย ระบอบการประกันสังคม และสวัสดิการสังคมสามารถช่วยให้เราบรรลุเป้าหมายในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตตนเองได้ แม้คณะบริหารท้องถิ่นจะมีความเป็นอิสระอย่างไร ก็ไม่ควรมองข้ามคุณภาพชีวิตประชาชนทั้งระบบโครงสร้างสังคมแบบองค์รวม

1.3 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

องค์การยูเนสโก (UNESCO, 1980) ได้ใช้เกณฑ์ในการประเมินคุณภาพชีวิตไว้ 2 ด้าน คือ 1) ด้านวัตถุวิสัย (Objective) การประเมินด้านวัตถุวิสัย วัดได้โดยอาศัยข้อมูลต่างๆ ที่เป็นรูปธรรมสามารถมองเห็นได้ นับได้ วัดค่าได้ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม 2) ด้านจิตวิสัย (Subjective) เป็นการประเมินข้อมูลด้านจิตวิทยา ซึ่งอาจทำได้โดยการสอบถามความรู้สึก และเจตคติต่อประสบการณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับชีวิต การรับรู้สภาพต่อการเป็นอยู่ การดำรงชีวิต รวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิต และความพึงพอใจในชีวิต

องค์การอนามัยโลก (The WHOQOL group, 1996) กล่าวถึง องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต โดยใช้เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต ในการประเมิน สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 6 ด้าน ดังนี้

1) ด้านร่างกาย (physical domain) คือการรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึกสุขสบาย ไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกายได้ การรับรู้ถึงพลังกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้เรื่องการนอนหลับ และพักผ่อน

2) ด้านจิตใจ (psychological domain) คือการรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิ การตัดสินใจความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของตน และการรับรู้ถึงความสามารถในการจัดการกับความเศร้า หรือกังวล เป็นต้น

3) ด้านระดับความเป็นอิสระของบุคคล (level of independence domain) คือการรับรู้ถึงความเป็นอิสระที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ถึงความสามารถในการเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน การรับรู้ว่าคุณไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยใครๆ หรือการรักษาทางการแพทย์อื่นๆ เป็นต้น

4) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (social-relationship domain) คือการรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นใน

สังคม การรับรู้ว่าคุณได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคม รวมถึงการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์

5) ด้านสภาพแวดล้อม (environment domain) คือการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณมีชีวิตอยู่อย่างอิสระ มีความปลอดภัย และมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าคุณได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษต่างๆ การคมนาคม มีแหล่งประโยชน์ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพ และสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่าคุณมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสาร หรือฝึกฝนทักษะต่างๆ การรับรู้ว่าคุณได้มีกิจกรรมในเวลาว่าง เป็นต้น

6) ด้านความเชื่อส่วนบุคคล (spirituality religion/person beliefs domain) คือรวมไปถึงการรับรู้เกี่ยวกับความเชื่อต่างๆ ของคุณ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้เรื่องความเชื่อด้านจิตวิญญาณศาสนา การให้ความหมายของชีวิต และความเชื่ออื่นๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค เป็นต้น

1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต

ทิพย์อรุณ สมภู (2552) ได้สรุปปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ดังนี้

1) เพศ ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันในสังคม โครงสร้างทางสังคมไทยยกย่องให้ความสำคัญกับเพศชาย ผู้ชายถือเป็นเสาหลักของครอบครัว และมีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ และการที่ผู้ชายได้รับการยกย่องจากสังคม ทำให้มองตัวเองมีคุณค่ามากกว่าผู้หญิง เมื่อเปรียบเทียบกับเพศหญิง ที่มีความสามารถทั้งทางด้านร่างกายและบทบาทที่ต่ำกว่า

2) อายุ เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพราะถูกนำมาใช้เป็นตัวแปรสำคัญในทางประชากรศาสตร์ เนื่องจากถือเป็นเครื่องบ่งชี้วัยของแต่ละบุคคล อายุที่เพิ่มขึ้นสภาพร่างกายก็ยิ่งเสื่อมโทรมลงตามลำดับ การเสื่อมโทรมทางกายทำให้เกิดความยากลำบากกับผู้สูงอายุ เพราะไม่สามารถจะประกอบกิจวัตรประจำวันเช่นเดิมได้ย่อมจะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุต่ำลงได้

3) สถานภาพสมรส การมีคู่สมรสทำให้มีความรู้สึกไม่โดดเดี่ยว และมีความมั่นคงในชีวิต นำไปสู่การมีภาวะความสุข ทั้งกาย และใจ ดังนั้น สถานภาพสมรสของผู้สูงอายุ จึงมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่มีคู่สมรสแล้ว และยังคงอยู่ด้วยกันน่าจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าผู้สูงอายุที่ยังโสด

4) การศึกษา ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันย่อมมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีความรู้ความสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่จะประสบในชีวิต และการศึกษาสามารถช่วยให้บุคคลสามารถเข้าใจ และเรียนรู้เรื่องต่างๆ ในโลกได้ อย่างดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

5) สถานภาพการทำงาน สถานภาพการทำงานหรือกิจกรรมใดเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้เป็นของตนเอง สำหรับผู้สูงอายุที่มีการประกอบอาชีพ นอกจากจะทำให้มีรายได้เป็นของตนเอง การมีงานทำยังทำให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ ถือเป็นสิ่งที่สร้างความหมาย และให้คุณค่าต่อตัวผู้สูงอายุ ไม่ต้องเป็นภาระกับใคร

6) รายได้ การมีรายได้ถือว่ามีผลสำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในปัจจุบัน รายได้เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม และเมื่อมีรายได้ ทำให้มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่า และได้รับการบริการทางสุขภาพที่ดี สามารถจะจัดซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวกได้

7) ลักษณะของครอบครัว ลักษณะของครอบครัวที่ผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ และอยู่ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกในครอบครัว ญาติ พี่น้อง หรือบุคคลอื่น ถูกพบว่ามีผลกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ได้จากงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างในเรื่องของลักษณะของครอบครัวว่ามีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ต่างกัน ดังตัวอย่างศึกษาในประเทศไทย ที่สามารถแบ่งลักษณะของครอบครัวออกเป็น ครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วย สามี และภรรยา, สามี และภรรยาและลูก และ สามีหรือภรรยาและลูก และ ครอบครัวขยาย ประกอบด้วย ปู่ย่า/ ตายายกับหลาน, อยู่คนเดียว และอยู่กับคนที่ไม่ใช่ญาติ

8) การดูแลสุขภาพอนามัย การดูแลสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุด้วยตนเอง จากสุขภาพทั่วไป โรคประจำตัว การรับประทานอาหาร การนอนหลับ การออกกำลังกาย การสูบบุหรี่ และการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยการดูแลสุขภาพอนามัยตนเองนั้นมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุจะมีความพึงพอใจในชีวิตสูง เมื่อเขาได้ดูแลสุขภาพอนามัยด้วยตนเองอย่างดี ในทางตรงข้าม ถ้าหากเขาไม่ได้ดูแลสุขภาพอนามัย จะมีผลให้ความพึงพอใจในชีวิตต่ำลง

9) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวของมนุษย์ เช่น อาคารที่อยู่อาศัย อากาศ น้ำ ความร้อน แสง สี เสียง โดยเกิดขึ้นทั้งทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งสภาพแวดล้อมของที่พักอาศัย ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุเป็นปกติได้ เนื่องจากการที่เวลาในชีวิตส่วนใหญ่ ผู้สูงอายุจะอยู่ที่บ้าน ถ้าหากผู้สูงอายุอยู่

ในสภาพแวดล้อมที่พักอาศัย ทั้งภายใน และภายนอกบ้านที่ดี ก็จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จะดีตามไปด้วย

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต

จินตนา ศรีธรรมมา (2539: 116) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในชนบท จังหวัดขอนแก่น พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมทั้งองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ 1.ลักษณะส่วนบุคคล คือ เพศ สถานภาพสมรส รายได้ ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ 2.ปัจจัยความจำเป็น พื้นฐานของชีวิต ได้แก่ อาหาร ลักษณะที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และการรักษาพยาบาล 3.ปัจจัย สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ การได้รับข่าวสาร สัมพันธภาพกับชุมชน 4.ปัจจัยทางด้านครอบครัว ได้แก่ จำนวนที่ดินสำหรับประกอบอาชีพ การเข้าร่วมกิจกรรมในครอบครัว สัมพันธภาพใน ครอบครัว ปัญหาของครอบครัวและการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว

กอบกุล สุตสวาท (2541: 98) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัด นครศรีธรรมราช พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการผันแปรของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การมีโรคประจำตัว การทำงานเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบัน ฐานะทางเศรษฐกิจของ ครัวเรือน การมีบ้านพักอาศัยเป็นของตนเอง ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม และการมีงานอดิเรกทำ ส่วนผลการวิเคราะห์จำแนกพบ พบว่า ปัจจัยที่ยังคงมีผลต่อการผันแปรของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การมีโรคประจำตัว การทำงานเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบัน ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม และการมีงานอดิเรกทำ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่ไม่มีโรคประจำตัว และผู้สูงอายุที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจของครัวเรือนอยู่ในระดับสูง เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตสูงกว่าผู้สูงอายุกลุ่มอื่นๆ

วรรณภา กุมารจันทร์ (2543: 68) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพของสูงอายุในเขตภาคใต้ ตอนบน พบว่า 1. คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้งเขตเมือง และเขตชนบทส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ปานกลาง 2.คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเขตเมือง และเขตชนบทไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัย ความสำคัญทางสถิติ 3.ปัจจัยด้านอายุ เพศ และรายได้ของครอบครัว มีความสัมพันธ์มีนัย ความสำคัญทางสถิติกับคุณภาพชีวิตในระดับต่ำ โดยเพศชายมีคุณภาพชีวิตสูงกว่าเพศหญิง และ ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่าจะมีคุณภาพต่ำกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุน้อย ส่วนปัจจัยด้านศาสนา และลักษณะการ อยู่ในครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต

พรเทพ มนตร์วัชรินทร์ (2547: 87) ได้ศึกษาเรื่องการสำรวจคุณภาพชีวิต และความต้องการด้านการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า 1. คุณภาพชีวิตที่ผู้สูงอายุรับรู้ว่าอยู่ในระดับดีมี 1 ด้าน คือ ด้านคุณธรรมระดับปานกลาง 4 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สุขภาพอนามัย และสังคมส่วนคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับพอใช้ 2. ผู้สูงอายุมีความต้องการด้านการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพอนามัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ คุณธรรม สติปัญญา และสังคม ในระดับปานกลาง ขณะที่ความต้องการด้านการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับน้อย 3. ผลการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาต่างกันด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้กรรมสิทธิ์ในบ้านพักอาศัย เขตที่อยู่อาศัย ภาวะพึ่งพา โรคประจำตัว หลักประกันสุขภาพ และการเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ 4. ผลการเปรียบเทียบความต้องการด้านการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาต่างกันด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ กรรมสิทธิ์ในบ้านพักอาศัย เขตที่อยู่อาศัย ภาวะพึ่งพาและการเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ 5. ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเสนอแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตว่าควรจัดกิจกรรมด้านข่าวสารข้อมูลมากที่สุด รองลงมาตามลำดับ คือ กิจกรรมด้านการฝึกทักษะ และกิจกรรมด้านความรู้พื้นฐาน ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าต้องการข่าวสารข้อมูลเพื่อทันโลกทันเหตุการณ์และนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สติปัญญา คุณธรรม และสังคม

วินัส วัลวัฒน์ (2550: 59-60) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคลและครอบครัวกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า 1) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.8 มีอายุเฉลี่ย 70.85 ปี ส่วนใหญ่จบระดับชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 73.3 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 2,733 บาท ส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวขยาย ร้อยละ 50.2 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 46 คน และส่วนใหญ่มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 84.5 2) คุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และรายได้มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในด้านสุขภาพกาย สภาพจิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และที่ระดับ .05 เพศ มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านสภาพจิตใจและความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) คุณลักษณะด้านครอบครัว ประกอบด้วย สถานภาพสมรสและสัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้าน สุขภาพกาย สภาพจิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และจำนวนสมาชิก

ในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศรีเมือง พลังฤทธิ์ (2550: 67-84) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยบุคคล ครอบครัว และชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายจิตใจ สิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความพอใจ และพบว่าตัวแปรอิสระ 12 ตัว (เพศ อายุ รายได้ ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การปฏิบัติตัวด้านสุขภาพ การพึ่งตนเอง การได้รับการเกื้อหนุน การมีบทบาท สภาพแวดล้อมที่บ้าน การมีกิจกรรมสิ่งแวดล้อม ข้อมูลข่าวสาร) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างน้อย 1 ด้าน ซึ่งผลการวิจัยของระยะนี้นำไปสู่การวิจัยในระยะที่ 2 โดยได้แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ต้องการในระดับบุคคล ประกอบด้วย การเตรียมเรื่องความรู้และการปฏิบัติตัวด้านสุขภาพตั้งแต่วัยเด็กต่อเนื่องถึงวัยสูงอายุ การเตรียมเรื่องการเงิน โดยการออมเงินหรือการสะสมเงินเข้ากองทุนตั้งแต่วัยทำงาน เพื่อเอื้อต่อการเป็นผู้สูงอายุที่สามารถพึ่งตนเองได้ และการเป็นผู้สูงอายุที่กระฉับกระเฉงเข้าร่วมกิจกรรมของครอบครัวและชุมชน ส่วนในระดับครอบครัวนั้น บุตรหลานควรมีความกตัญญู ให้ความรักความอบอุ่น ให้การเลี้ยงดูเกื้อหนุนช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัวควรมีความรู้และการปฏิบัติตัวด้านสุขภาพ เพื่อสามารถให้คำแนะนำข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับผู้สูงอายุ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่บ้าน และปฏิบัติต่อผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม อีกทั้งสนับสนุนและส่งเสริมผู้สูงอายุให้ยังคงมีบทบาท และเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในครอบครัวและชุมชน สำหรับในระดับชุมชน ควรเน้นหลักการชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย การสนับสนุนและกระตุ้นผู้นำชุมชนและประชาชนให้ร่วมกันคิดร่วมกันสร้างกิจกรรม ตามความต้องการ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ โดยอาศัยภูมิปัญญาและทรัพยากรท้องถิ่น การเป็นแบบอย่างที่ดี เน้นการทำงานเชิงรุกในการพัฒนาองค์ความรู้และความร่วมมือกันดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลแตกต่างกันตามตัวแปรสภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง

2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

องค์การสหประชาชาติ (United Nations, 1981) ได้มีข้อตกลงร่วมกันโดยให้ความหมายของคำว่า “สูงอายุ” ในการประชุมที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ปี พ.ศ. 2525 หมายถึง บุคคลทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ถือเป็นผู้สูงอายุ และใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก

องค์การอนามัยโลก (WHO, 1996) ได้ให้ความหมายผู้สูงอายุไว้กว้างๆ สรุปได้ว่าผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปี หรือมากกว่าเมื่อนับตามวัย หรือ หมายถึง ผู้ที่เกษียณอายุจากการทำงาน เมื่อนับตามสภาพเศรษฐกิจ หรือ หมายถึง ผู้ที่สังคมยอมรับว่าสูงอายุ กำหนดจากสังคมวัฒนธรรม โดยผู้สูงอายุทั่วไป หมายถึง บุคคลที่มีชีวิตอยู่ในวัยสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และหน้าที่การงาน ทางสังคมและใช้เกณฑ์อายุ 60 ปี เป็นเกณฑ์สากล

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้ว่า บุคคลที่มีสัญชาติไทยและมีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีสัญชาติไทย

บรรลุ ศิริพานิช (2528: 1) ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้ว่า เป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป โดยนับอายุตามอายุในปีปฏิทิน ซึ่งเน้นเกณฑ์ที่องค์การระหว่างประเทศได้ประชุมตกลงกันเป็นมาตรฐานสากลในการกำหนดความหมายของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิง

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2528: 3) ได้แยกระดับผู้สูงอายุ คือ อายุระหว่าง 60-75 ปี เรียกว่า วัยเริ่มมีอายุ (Young old) และระยะที่สองอายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไป เรียกว่าเป็นวัยที่มีอายุเต็มที่ (Old หรือ Really old)

สมศักดิ์ ศรีสันติกุล (2539: 2) ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้ว่า บุคคลที่สังคมได้กำหนดเกณฑ์อายุเมื่อมีชีวิตอยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม

ศตะพินท์ จันทรูปมัย (2544) กล่าวถึง คำว่า “ผู้สูงอายุ” (Elderly) ได้ถูกบัญญัติครั้งแรกในประเทศไทยโดย พล.ต.อ.อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทรในการประชุมระหว่างแพทย์อาวุโส และผู้สูงอายุในวงการต่างๆ เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2505 โดยใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ” แทนคำว่า “คนแก่” หรือ “คนชรา” ซึ่งเป็นคำสุภาพ เป็นคำที่เป็นกลาง และไม่เป็นการตีตราผู้ที่มีอายุสูงกว่าว่าเป็นคนชรา เพราะผู้ที่มีอายุ 60 ปี หรือ 65 ปี ยังคงมีศักยภาพที่จะสามารถทำงานได้อย่างปกติ จากความหมายตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งอยู่

ในช่วงสุดท้ายของวงจรชีวิต เป็นวัยที่เกษียณอายุจากการทำงาน มีความเสื่อมถอยตามสภาพ ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีสัญชาติไทย ซึ่งเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

มีการศึกษาถึงสาเหตุต่างๆ แห่งความสูงอายุไว้มากมาย และมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสูงอายุหลายทฤษฎี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการอธิบายเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้อย่างมีหลักเกณฑ์ มีเหตุผล และเป็นที่ยอมรับได้ ดังนี้

ประมวลู คิคคินสัน (2520: 10) ได้อธิบายถึงระบบร่างกายที่เกี่ยวกับความชราอยู่ 2 ระบบ ได้แก่

1. ระบบผลิตฮอร์โมน (Endocrine System)
2. ระบบความต้านทานโรค (Immune System)

ซึ่งถ้าสองระบบนี้ทำงานอยู่ดี คนเราก็ดำรงความเป็นหนุ่มสาวอยู่ได้นาน และถ้าเกิดความผิดปกติหรือบกพร่องในการทำงานของสองระบบนี้แล้ว ก็จะทำให้มนุษย์เกิดความชราได้เร็วในขณะที่โกศล มีคุณ (2542: 10-12) ได้ประมวลสรุปสาระเกี่ยวกับทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านชีววิทยา
2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านจิตวิทยา
3. ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านสังคมวิทยา

โดยให้รายละเอียดสรุปไว้ได้ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านชีววิทยา เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงสาเหตุของความชราของร่างกาย ทฤษฎีกลุ่มนี้มี 3 ทฤษฎีย่อย ดังนี้

1.1 ทฤษฎีทำลายตนเอง (Autoimmunity Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ความชราเกิดจากร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันปกตินี้ลดลง พร้อมกับมีการสร้างภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตัวเองมากขึ้น ร่างกายจึงต่อสู้กับเชื้อโรคและสิ่งแปลกปลอมได้ไม่ดี ทำให้เกิดความเจ็บป่วยง่าย และเมื่อเกิดแล้วก็มักจะรุนแรงเป็นอันตรายต่อชีวิต

1.2 ทฤษฎีความผิดพลาด (Error Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเมื่อคนมีอายุมากขึ้นๆ ยืนจะค่อยๆ เกิดความผิดพลาด และความผิดพลาดจะมากขึ้นๆ จนถึงจุดที่ทำให้เซลล์ต่างๆ ของร่างกายเสื่อม และหมดอายุลง

1.3 ทฤษฎีเรดิคัลอิสระ (Free Radicals Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าภายในร่างกายของมนุษย์มีเรดิคัลอิสระ หรืออนุมูลอิสระเกิดขึ้นอย่างมากและตลอดเวลา ซึ่งจะก่อให้เกิดความผิดปกติ

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านจิตวิทยา เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมีบุคลิกลักษณะเปลี่ยนแปลงไป ทฤษฎีกลุ่มนี้มี 2 ทฤษฎีย่อย ดังนี้

2.1 ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุจะมีความสุข หรือมีความสุข ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง และพัฒนาการด้านจิตใจของตน เช่น บุคคลที่เติบโตมาจากครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น ความมั่นคง เห็นความสำคัญและรักผู้อื่น เมื่อเป็นผู้สูงอายุก็นจะสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลเติบโตมาในลักษณะร่วมมือกับใครไม่เป็นที่ถือว่าตัวใครตัวมัน จิตใจคับแคบ ก็มักจะเป็นผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยมีความสุข

2.2 ทฤษฎีความปราดเปรื่อง (Intelligence Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุที่ยังปราดเปรื่องก็เนื่องมาจากยังสนใจใฝ่รู้ในเรื่องต่างๆ มีการค้นคว้าและเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ผู้สูงอายุที่จะมีลักษณะนี้ได้ต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี และมีเงินใช้โดยไม่เดือดร้อน

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านสังคมวิทยา เป็นทฤษฎีที่วิเคราะห์หาสาเหตุ ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุมีสมรรถภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป กลุ่มทฤษฎีนี้มี 4 ทฤษฎีย่อย ดังนี้

3.1 ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดว่ากิจกรรมทางสังคมจำเป็นสำหรับบุคคลทุกวัย ผู้สูงอายุที่จะมีความสุขควรมีกิจกรรมทางสังคมพอสมควร ผู้สูงอายุที่ปฏิบัติกิจกรรมทางสังคมอยู่เสมอจะเป็นผู้ที่มีความพึงพอใจในชีวิตสูง มีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองในทางบวก และปรับตัวได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ปราศจากกิจกรรมทางสังคม

3.2 ทฤษฎีการแยกตนเองหรือออกจากสังคม (Disengagement Theory) ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดว่าผู้สูงอายุและสังคมจะลดบทบาทซึ่งกันและกัน เนื่องจากผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณสมบัติความสามารถลดลง และมีสุขภาพเสื่อมถอย จึงถอยถอยหรือหลีกเลี่ยงบทบาทและกิจกรรมทางสังคมเพื่อลดความตึงเครียด หรือบีบคั้น

3.3 ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดว่าผู้สูงอายุจะเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมอย่างมีความสุขนั้นขึ้นกับบุคลิกภาพและแบบ

แผนชีวิตของแต่ละคน เช่น บุคคลที่ชอบเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมก็จะมีกิจกรรมเหมือนเดิมและเมื่ออายุมากขึ้น ส่วนผู้ที่ชอบสันโดษ ก็จะแยกตัวเองออกจากสังคมเมื่ออายุมากขึ้น

3.4 ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดว่าอายุเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการกำหนดบทบาทของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต ผู้สูงอายุจะปรับตัวได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับกรอบบทบาททางสังคมในแต่ละช่วงชีวิตที่ผ่านมา และยังมีผลสืบเนื่องไปถึงการยอมรับบทบาททางสังคมในอนาคตซึ่งเปลี่ยนแปลงไปด้วย

2.3 งานวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

นิตา ชูโต (2525: 107- 108) ศึกษาเรื่องคนชราไทย เพื่อสำรวจลักษณะทางสังคมและโครงสร้างต่างๆ ไปของคนชราในประเทศไทยเกี่ยวกับลักษณะครอบครัวการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำงาน การพักผ่อนหย่อนใจ และการร่วมกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม เพื่อทราบถึงความนึกคิดของตนเองเกี่ยวกับการชราภาพและอนาคต รวมทั้งปัญหาต่างๆ ที่คนชราประสบอยู่ กลุ่มตัวอย่างอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 1,000 คน โดยสุ่มตัวอย่างทั่วประเทศ ผลการศึกษาพบว่าคนชราส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา หรือได้รับการศึกษาดำรงระดับประถมศึกษา มีอาชีพทางเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ฐานะยากจนเป็นภาระของบุตรหลาน รัฐต้องช่วยเหลือ ครอบครัวและลูกเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิต ปัญหาที่สำคัญ คือ ปัญหาทางเศรษฐกิจ สุขภาพ และการขาดเพื่อน

ศิริวรรณ ศิริบุญ (2543: 87- 89) ศึกษาถึงปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุและการตอบสนองของชุมชนต่อปัญหาและความต้องการโดยศึกษากรณีตัวอย่างการจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ มีพื้นที่ศึกษา 4 พื้นที่ คือ กรุงเทพมหานคร ขอนแก่น เชียงใหม่ และสุพรรณบุรีชี้แนะว่า ปัญหาที่สำคัญของผู้สูงอายุ คือ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาทางด้านจิตใจปัญหาครอบครัว และปัญหาอื่นๆ ข้อค้นพบสำคัญจากการศึกษา คือ ผู้สูงอายุเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงมีปัญหาในเรื่องความเหงาและความว้าเหว่ ต้องการการพบปะสังสรรค์หรือการมีองค์กรที่จะเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามโนทัศน์ (Stereotype) ที่มีต่อผู้สูงอายุเมื่อเข้าสู่วัยชรา มักต้องการใช้ชีวิตอย่างสันโดษและสงบกับสมาชิกในครอบครัวนั้น ไม่น่าจะเป็นจริงในสังคมปัจจุบันและอนาคต เมื่อศึกษาการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการ โดยคนในชุมชน พบว่า การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเพื่อเกื้อหนุนผู้สูงอายุและการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อผู้สูงอายุยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ เป็นรูปของการช่วยเหลือกันเป็นส่วนตัวหรือแก้ไขเฉพาะหน้าเป็นส่วนใหญ่การรวมกลุ่มในรูปองค์กรที่ต่อเนื่องและเป็นเอกภาพยังอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ มักเป็นรูปการรวมการเฉพาะกิจ เพื่อจัดกิจกรรมสังคมและประเพณี เพียงชั่วคราว เมื่อบรรลุดัตถประสงค์แล้วก็สลายไป ทำให้รูปแบบของกิจกรรมและบริการ

ที่ชุมชนจัดให้แก่ผู้สูงอายุยังอยู่ในระดับต่ำและไม่หลากหลาย ต่อมาภายหลังได้จัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมอย่างเป็นทางการ พบว่า เกิดการเกื้อหนุนและตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในระดับที่น่าพอใจ โดยผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นทั้ง “ผู้รับ” และ “ผู้ให้” บริการ แต่มีปัจจัยอุปสรรคต่อการเข้ารับบริการและการร่วมงานศูนย์ฯ คือ ปัญหาสุขภาพ การมีภาระงานมาก การขาดการประสานงานหรือการประชาสัมพันธ์ที่ดี และสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลสำหรับในเรื่องการตอบสนองทางด้านจิตใจ ผลการศึกษาเปรียบเทียบระดับและความหลากหลายของกิจกรรมและบริการ ในระยะก่อนและหลังจัดตั้งศูนย์ฯ อยู่ในระดับดีมาก สะท้อนจากระดับและความหลากหลายของกิจกรรมและบริการต่างๆ ตลอดจนจนระดับการได้รับบริการของผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น และระดับการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนก็เพิ่มสูงขึ้นอย่างมากด้วย

สันติ ศิริธีราเจษฎ์ (2543: 181- 189) ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายเพื่อผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่า แม้ว่ารัฐได้พยายามเข้ามามีบทบาทและตระหนักถึงปัญหาโดยกำหนดสิทธิของผู้สูงอายุไว้เป็นส่วนหนึ่งของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ แต่มาตรการ กลไก และหลักกฎหมายในประเทศไทยยังไม่น่าพึงพอใจ โดยไม่สามารถรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุได้อย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับแนวทางและหลักเกณฑ์มาตรฐานในระดับสากลระหว่างประเทศหรือต่างประเทศ

จิรศักดิ์ สุขวัฒนา (2545: 92- 96) ศึกษาถึงการสถาปนาความเป็นผู้สูงอายุในสังคมสมัยใหม่ พบว่า ผู้สูงอายุเป็นผลผลิตจากวาทกรรม ซึ่งหมายถึงการสร้างอัตลักษณ์และความหมาย โดยความหมายในสังคมสมัยใหม่ได้แปรเปลี่ยนไปจากผลของระบบทุนนิยมที่สร้างความเป็นอื่นให้แก่ผู้สูงอายุที่เคยเปรียบได้กับ “ร่มโพธิ์ร่มไทร” ให้กลายเป็นผู้ที่เป็นภาระไม่สามารถช่วยตัวเองได้ จนเกิดการสร้างความรู้สาขาวิชาต่างๆ ขึ้น เพื่อสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาวิชาพุดฒาวิทยา (Gerontology) หลักการทางวิทยาศาสตร์เป็นฐานให้กับความรู้เหล่านั้นสองประการ กล่าวคือช่วงชิงเอาอำนาจ และเหยียบย่ำความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุเหล่านั้นด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์และการแสดงความคิดเห็นของผู้สูงอายุในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยถึงวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในอดีตและการที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปใช้ชีวิตในแบบสมัยใหม่ ความเห็นของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกที่ต่ำต้อยและไม่มั่นคงในวิถีทางของการพัฒนา

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุในความเข้าใจของคนทั่วไปคิดว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของบุตรหลาน ปัญหาที่เจอบ่อย คือ ปัญหาทางเศรษฐกิจ สุขภาพ และการขาดเพื่อน ซึ่งรัฐต้องเข้ามาช่วยเหลือ ครอบครัวและลูกเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิต

3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

3.1 ความหมายเกี่ยวกับบทบาท

ความหมายของบทบาทที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นความหมายที่รวบรวมจากนักวิชาการหลายท่าน ซึ่งให้ความหมายของคำว่าบทบาทดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542: 459) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้

สุชาติ รังสินันท์ (2539: 9-12) กล่าวถึง บทบาทของผู้นำของบทบาทหรือผู้บริหาร โดยสรุปว่า ผู้นำหรือหัวหน้างาน จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือจะเป็นผู้กำหนดทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน บทบาทของผู้นำการเปลี่ยนแปลงนี้ จึงได้แก่การเป็นผู้ริเริ่มจากตัวผู้นำเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างและเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอ ให้การปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบว่าการนั้นเป็นไปตามแผนงานหรือไม่มีปัญหา อุปสรรคอย่างไร

กัญญา สาทร (2540: 55) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า สิ่งที่บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่งถูกผู้อื่นคาดหวังให้การกระทำที่เรียกว่าบทบาทหน้าที่ ซึ่งกำหนดควบคู่กับตำแหน่งซึ่งบุคคลนั้นครองอยู่ หรือหมายถึง หน้าที่หรือเงื่อนไขที่ต้องการทำ

พิทยา สายหนู (2540: 46) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า สถานภาพและบทบาทของสังคมของบุคคลว่าเป็นเรื่องของตำแหน่งและหน้าที่ ซึ่งกำหนดความเป็นบุคคลในขณะที่คนใดคนหนึ่งมีการกระทำทางสังคมเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับคนอื่นคนหนึ่งนั้น ซึ่งต่างฝ่ายย่อมปฏิบัติตามหน้าที่ของงาน การกำหนดบทบาทสำหรับแต่ละสถานภาพของสังคม เกิดจากการตกลงร่วมกันของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กันตามที่เห็นว่าสะดวกและเหมาะสมให้ประโยชน์ที่ต้องตอบสนองกันได้

อาทิตติยา ดังกิจเจริญ (2548: 12) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า ผลสืบเนื่องที่มีแบบของการกระทำที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์แห่งการปฏิสัมพันธ์นั้น บทบาทเป็นวิธีการแสดงพฤติกรรมของบุคคลว่าควรปฏิบัติอย่างไรหรือคาดหวังว่าบุคคลอื่นจะปฏิบัติต่อตนอย่างไร บทบาทของบุคคลในสังคมย่อมขึ้นอยู่กับสถานภาพที่ตนเป็นอยู่ บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มุมเหตุจูงใจ การอบรม ความพอใจ และตำแหน่งหน้าที่

กรองแก้ว อยู่สุข (2535: 11) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า แบบอย่างของพฤติกรรมที่คาดหวังว่าบุคคลจะแสดงออกในกิจกรรมที่ทำร่วมกับผู้อื่น บทบาทจะสะท้อนให้เห็น

ถึงตำแหน่งของบุคคลในองค์กร หรือระบบในสังคมนั้น รวมไปถึงหน้าที่ สิทธิ ความรับผิดชอบ และอิทธิพลของแต่ละบุคคลด้วย

โอเวน (Owen, 1998: 48) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า เป็นการแสดงพฤติกรรมจริงๆ ของแต่ละบุคคลเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ขณะปฏิบัติหน้าที่งานในตำแหน่งต่างๆ ในองค์กรและมีความคาดหวังที่จะให้แสดงพฤติกรรมออกมาอย่างไร

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของบทบาท หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกตามตำแหน่งงาน ซึ่งมีการกำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบควบคู่กันไป และได้รับความคาดหวังจากบุคคลอื่น หรือสังคม ในการดำรงตำแหน่งหรือการปฏิบัติหน้าที่

จากการศึกษาของความหมายคำว่า บทบาท แสดงให้เห็นถึงบทบาท 2 บทบาทที่มีความสัมพันธ์กัน คือบทบาทที่ปฏิบัติจริง และบทบาทที่คาดหวัง

3.2 บทบาทที่ปฏิบัติจริง

ทิตยา สุวรรณชฎ (2527: 34) ได้ให้ความหมายของบทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) ไว้ว่า บทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมที่จะต้องปฏิบัติ ซึ่งถูกกำหนดโดยผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมนำเอาบทบาททางอุดมคติไปแปลความเพื่อจะปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่นั้นๆ จะมีลักษณะแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการแปลความ โดยมีสภาพแวดล้อมเป็นข้อจำกัดและสิ่งเกื้อกูล

อรุณ รักธรรม (2535: 112) ได้ให้ความหมายของบทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) ไว้ว่า พฤติกรรมที่แท้จริงของผู้ที่ถูกควบคุมโดยอารมณ์ เจตคติ พฤติกรรมส่วนตัว และปัญหาการปฏิบัติงาน

สงวนศรี วิรัชชัย (2527: 23-24) ได้ให้ความหมายของบทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) ไว้ว่า พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติหรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของเจ้าตัวผู้อยู่ในตำแหน่ง แต่ก็อาจมีกรณีที่บุคคลแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังของผู้อื่นต่างๆ ที่บทบาทนั้นไม่ตรงกับความคิดของตนก็ได้

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2523: 149) ได้ให้ความหมายของบทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) ไว้ว่า การแสดงบทบาทตามตำแหน่งที่บุคคลครองอยู่นั้น ถือว่าเป็นบทบาทจริง ซึ่งยึดถือตามนัยสิทธิ และหน้าที่ของตำแหน่ง และสอดคล้องกับค่านิยมและปทัสถานของสังคม

พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และธีรเวทย์ ประมวลรัฐการ (2538: 13) ได้ให้ความหมายของบทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) ไว้ว่า การแสดงออกของบุคคลที่สังเกตได้ และเหมาะสมกับบทบาทที่ดำรงอยู่ในขณะนั้น ภายใต้ความสามารถ ระเบียบ และแรงจูงใจ

โอเวน (Owen, 1998: 48) ได้ให้ความหมายของบทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) ไว้ว่า เป็นการปฏิบัติงานของบุคคลตามบทบาทที่คาดหวังของบุคคลอื่นที่มีต่อบุคคลหนึ่ง

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของบทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมการปฏิบัติงานของบุคคลที่สามารถรับรู้ หรือสังเกตเห็น ได้ ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกตามตำแหน่ง หรือตามภาระหน้าที่

3.3 บทบาทที่คาดหวัง

อรุณ รักธรรม (2535: 112) ได้ให้ความหมายของบทบาทที่คาดหวัง (Expectation Role) ไว้ว่า เป็นความคาดหวังของบุคคลอื่นหรือสังคมที่มีต่อบุคคลผู้ครองตำแหน่ง และเป็นความคาดหวังของตนเองต่อบทบาทนั้นๆ

สงวนศรี วิรัชชัย (2527: 23) ได้ให้ความหมายของบทบาทที่คาดหวัง (Expectation Role) ไว้ว่า บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ บทบาทที่ผู้รับความคาดหวังอาจไม่ตรงกับบทบาทที่กำหนดไว้ได้ เพราะอาจมีการคาดหวังมากกว่า หรือน้อยกว่าข้อกำหนดที่ตนได้รับทราบ

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2523:149) ได้ให้ความหมายของบทบาทที่คาดหวัง (Expectation Role) ไว้ว่า การแสดงบทบาทตามตำแหน่งย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม บุคคลที่เกี่ยวข้องย่อมมีความมุ่งหวัง หรือมีความคาดหวังในบทบาทที่ผู้มีตำแหน่งจะแสดงซึ่งเรียกว่าบทบาทที่คาดหวัง

พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และธีรเวทย์ ประมวลรัฐการ (2538: 13) ได้ให้ความหมายของบทบาทที่คาดหวัง (Expectation Role) ไว้ว่า พฤติกรรมที่คาดหวังเมื่ออยู่ในสถานภาพนั้นๆ

โอเวน (Owen, 1998: 48) ได้ให้ความหมายของบทบาทที่คาดหวัง (Expectation Role) ไว้ว่า เป็นความคาดหวังของบุคคลหนึ่งที่มีต่อพฤติกรรมบทบาทของบุคคลอื่น

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของบทบาทที่คาดหวัง หมายถึง ความคาดหวังของบุคคลอื่น ที่มีต่อบุคคลที่ดำรงตำแหน่งงานนั้นๆ

3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

เบญจา ลิขิตยี่งวรา (2548: 95-96) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการจัดการศึกษาในจังหวัดราชบุรี พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการจัดการศึกษาในจังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมระดับบทบาทที่ปฏิบัติจริงอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนบทบาทที่คาดหวังอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทที่ปฏิบัติจริง อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนบทบาทที่คาดหวัง อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ และด้านการบริหารทรัพยากรและเทคโนโลยี คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีปัจจัยส่วนบุคคล มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการจัดการศึกษาในจังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปลื้ม นัถธิบุญ (2536: 120) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความตระหนัก และบทบาทที่คาดหวังในการมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ณ เขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าอ่าวมหาชัยตะวันตก และป่าอ่าวมหาชัยตะวันออก จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า กรรมการสภาตำบลส่วนใหญ่ไม่เคยปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามความเป็นจริง แต่มีความคาดหวังในการมีส่วนร่วมกิจกรรมสูงกว่าการปฏิบัติจริงทุกกิจกรรม และส่วนใหญ่ไม่เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลน มีความคาดหวังที่จะปฏิบัติกิจกรรมเท่าเดิม แต่มีจำนวนสูงขึ้นกว่าการปฏิบัติจริงทุกกิจกรรม

คุณฉวี นรสาวัต (2538: 88) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของศูนย์กามโรคและโรคเอดส์ ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการและหัวหน้างาน พบว่า ผู้อำนวยการมีความคิดเห็นต่อบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง โดยบทบาทที่ปฏิบัติจริงอยู่ในระดับปานกลาง บทบาทที่คาดหวังอยู่ในระดับสูง ทั้งในแต่ละด้านและรวมทุกด้าน

พรรณี บุญซัด (2530: 130) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทและการบริหารงานของหัวหน้าฝ่ายสุขภาพิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม ตามทัศนะของผู้บริหารงานสาธารณสุขอำเภอในภาคใต้ พบว่า ทัศนะต่อบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริง และแต่ละกลุ่มมีทัศนะต่อบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงแตกต่างกัน โดยทัศนะของสาธารณสุขอำเภอสูงกว่าทัศนะของผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมชน

เจตพัฒน์ ช่วยประสาทวัฒนา (2548: 64-66) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับปานกลางทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ชุดตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัว คือ ขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนคนยากจนที่ขึ้นทะเบียนงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ การได้รับการฝึกอบรม มีความสัมพันธ์กับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในระดับต่ำ และสามารถอธิบายความผันแปรบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน

ได้ร้อยละ 3.60 ตัวแปรที่สามารถทำนายบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลได้ดีที่สุดคือ ขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบล สามารถทำนายบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนได้ร้อยละ 3.10 ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน ได้แก่ การขาดงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งสนับสนุนไม่เพียงพอ การขาดข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาความยากจนของประชาชน และการขาดการประชาสัมพันธ์ ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้นน้อย

วลัยพร เอกนัยน์และคณะ (มปพ.: 6-10) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า (1) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสภาพคุณภาพชีวิตดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับดีทุกด้าน โดยผู้สูงอายุรู้สึกพึงพอใจในด้านสังคมสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสาธารณสุข ด้านสันตินาการ และด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ (2) ผู้สูงอายุมีความเห็นต่อบทบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับน้อยทุกด้าน โดยผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อบทบาทของเทศบาลในด้านสาธารณสุขสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสังคม ด้านสันตินาการ และด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ (3) ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และสภาพคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน มีความเห็นว่า บทบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงครามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปรัชญา รักรุข (2549: 167-178) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทที่ปฏิบัติจริงของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 4 พบว่า ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล (เพศ อายุ ระดับการศึกษา) และปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ กับบทบาทการบริหารวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และทั่วไป ที่ปฏิบัติจริงของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน, ปัจจัยลักษณะกลุ่มที่ปฏิบัติงานร่วมกัน มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำกับบทบาท การบริหารวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล ที่ปฏิบัติจริงของผู้บริหารสถานศึกษาใน โรงเรียน มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง กับบทบาทการบริหารทั่วไปที่ปฏิบัติจริงของผู้บริหารสถานศึกษาใน โรงเรียน, ปัจจัยลักษณะองค์การ มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางกับบทบาทการบริหารวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และทั่วไป ที่ปฏิบัติจริงของผู้บริหารสถานศึกษาใน โรงเรียน

อรรถวิทย์ แซ่หยุ่น (2554: 114-120) ได้ทำการศึกษาเรื่องบทบาทที่เป็นจริงตามการรับรู้และบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาประชาธิปไตยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตภาคใหญ่ พบว่า (1) บทบาทที่เป็นจริงตามการรับรู้ในการพัฒนาประชาธิปไตยของมหาวิทยาลัยโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อพิจารณารายด้าน ได้แก่ บทบาทด้านการเรียนการสอน บทบาทด้านการให้บริการสังคม บทบาทด้านการบริหาร และบทบาทด้านกิจกรรมนักศึกษาและอาจารย์ พบว่า บทบาทที่เป็นจริงตามการรับรู้ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า มีการรับรู้บทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยของมหาวิทยาลัยในด้านต่างๆ อยู่บ้างแต่ไม่มากนัก ในขณะที่เดียวกันยังรับรู้ถึงปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการแสดงบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาประชาธิปไตยในทุกด้าน ส่วนบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาประชาธิปไตยของมหาวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า บทบาทที่คาดหวังทุกด้านอยู่ในระดับมาก ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า มีความคาดหวังว่ามหาวิทยาลัยควรเพิ่มบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยให้มากขึ้นในทุกด้าน และมีการเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการแสดงบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยทุกด้าน (2) การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ มีความสัมพันธ์กับบทบาทที่เป็นจริงตามการรับรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (3) การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงตามการรับรู้และบทบาทที่คาดหวัง พบว่า บทบาทที่เป็นจริงตามการรับรู้แตกต่างกับบทบาทที่คาดหวังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยบทบาทที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริงตามการรับรู้

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังแตกต่างกันตามตัวแปรสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับบทบาทที่คาดหวังมากที่สุด

4. แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง

4.1 ความหมายของความคาดหวัง

ในการศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวัง ได้มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลายแตกต่างกันออกไป ซึ่งจะนำเสนอไว้พอสรุปได้ดังนี้

เคลย์ (Clay, 1988: 252 อ้างถึงใน เบญญา ลิขิตยักราว, 2548: 17) ได้กล่าวถึงความคาดหวังต่อการกระทำหรือสถานการณ์ว่า เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงอนาคตที่ดีหรือเป็นความมุ่งหมายที่พึงปรารถนา เป็นระดับหรือค่าความน่าจะเป็นของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มุ่งหวังไว้

ประเทือง สุงสุวรรณ (2534: 14) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า ความคาดหวังเป็นความต้องการ ความรู้สึกหรือความคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณของบุคคลในการคาดคะเนหรือคาดการณ์ล่วงหน้าถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่พึงปรารถนาว่าจะมีหรือควรจะเป็นหรือควรจะเกิดขึ้นในอนาคต

ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์และความคาดหวังนี้จะถูกต้องมากน้อยเพียงใดขึ้นกับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

รักชนก โสภพิศ (2542: 64) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า เป็นความคิดเห็นที่บุคคลมุ่งหวังหรือคาดคะเนต่อตนเองหรือบุคคลอื่นให้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตนปรารถนาหรือต้องการให้เป็น

กอบกาญจน์ จิตกระจ่าง (2544: 35) ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า เป็นความคิดความรู้สึกลักษณะอย่างมีวิจรรย์ญาณของบุคคลที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าต่อบางสิ่งบางอย่างว่าควรมีควรมีจะเป็นหรือควรจะเป็นหรือควรเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งการคาดการณ์นี้จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์และภูมิหลังที่ผ่านมาของแต่ละบุคคล

จารุพร เฟื่องสกุล (2545: 17) ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า หมายถึง ความคิดเห็นความคาดหมายของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคล กลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งว่าควรมี ควรมีจะเป็นหรือควรจะเป็นหรือควรเกิดขึ้นตามความจำเป็นตามความเหมาะสมในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งในอนาคต เพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการปฏิบัติงาน

4.2 ระดับความคาดหวัง

จุฑามาศ จิเจริญ (2545: 24) กล่าวถึงระดับความคาดหวังไว้ว่า การที่บุคคลจะทำงานได้สำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับกระบวนการ 3 ประการ คือ ความต้องการ แรงขับ และเป้าหมาย ซึ่งความคาดหวังว่าจะสำเร็จในการทำงานนี้ มีข้อสังเกต 3 ประการ คือ

1. เมื่อบุคคลทำงานสำเร็จความคาดหวังในการทำงานครั้งต่อไปจะเพิ่มขึ้น แต่เมื่อการทำงานประสบความล้มเหลว ความคาดหวังในการทำงานครั้งต่อไปจะลดลง
2. การที่บุคคลจะทำงานนั้นซ้ำอีกหรือไม่ ภายหลังจากที่ได้รับความสำเร็จแล้วย่อมขึ้นอยู่กับความคาดหวังใหม่ ของแต่ละบุคคล
3. การเปลี่ยนแปลงความคาดหวัง เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแรงจูงใจเมื่อเราคาดหวังพฤติกรรมบางอย่างจากคนอื่นและเขาก็ปฏิบัติตามที่เราได้คาดหวังไว้ เราก็จะพอใจและมีปฏิกริยาในทางที่ดีต่อเขา แต่ถ้าเขาไม่ได้ปฏิบัติในทางที่เราคาดหวัง เราก็จะผิดหวังไม่พอใจ แปรลใจ และมีปฏิกริยาในทางที่ไม่ดีซึ่งจะเป็นผลกระทบกระเทือนกับความสัมพันธ์ ระหว่างตนเองกับผู้อื่นได้ ในทางกลับกันถ้าตนเองคือผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่ง คนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องก็จะคาดหวังพฤติกรรมบางอย่างจากผู้อื่นได้เช่นกัน และเมื่อทราบว่าสิ่งที่ตนปฏิบัติไปนั้นสอดคล้องกับการคาดหวังของบุคคลดังกล่าว ตนก็จะสบายใจและแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นต่อไป แต่ถ้าทราบว่าบทบาทที่ตนได้ปฏิบัติ หรือแสดงออกไปนั้นไม่ตรงกับที่ผู้อื่นได้คาดหวังไว้ จะทำให้เกิดความรู้สึก

ผิดหวัง ไม่พอใจ และไม่สบายใจ ทำให้ผู้เกี่ยวข้องมีการคาดหวังและการคาดหวังของผู้เกี่ยวข้องจะมีผลกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของบุคคล

4.3 ความสำคัญของความคาดหวัง

สตีต วงษ์สุวรรณ (2531: 514) กล่าวถึงความสำคัญของความคาดหวังไว้ว่า ถ้ามีผู้คาดหวังพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งไว้อย่างไร จะโน้มนำให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมออกมาใกล้เคียงหรือตรงกับที่มีผู้คาดหวังเอาไว้ แต่ทั้งนี้หมายถึงความหวังตั้งไว้ใกล้เคียงกับความเป็นไปได้ หรือความน่าจะเป็น

รังสรรค์ ทิมพันธ์พงศ์ (2521: 13) กล่าวถึงความสำคัญของความคาดหวังไว้ว่า การคาดหวังบทบาทเป็นการกระทำหรือคุณสมบัติต่างๆ ซึ่งผู้อยู่ในตำแหน่งต่างๆ ควรจะมีผู้ดำรงตำแหน่ง ไม่เพียงแต่จะได้แสดงพฤติกรรมตามบทบาทที่สอดคล้องกับความคาดหวังของบุคคลอื่นๆ ในสังคมทั่วไป แต่ยังคงแสดงบทบาทซึ่งจะทำให้การครองตำแหน่งของตนเองอยู่ตลอดไป การที่จะแสดงบทบาทให้ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทที่คาดหวังกับความต้องการของบุคคลนั้น

สรุปได้ว่าความคาดหวัง หมายถึง ความปรารถนาความต้องการของบุคคล กลุ่มบุคคลหรือสังคม ให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือผู้ที่ดำรงตำแหน่งแสดงพฤติกรรมหรือปฏิบัติตามที่ตนหรือสังคมต้องการ

4.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวัง

สวัสดี แสงบุญ (2550: 83) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการปฏิบัติ หน้าที่ของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย พบว่า ความคาดหวังของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่สมาชิกมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติหน้าที่มากที่สุด คือ ด้านวัฒนธรรม รองลงมา คือ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม และที่น้อยที่สุด คือ ด้านการท่องเที่ยว สำหรับความคาดหวังของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม สิ่งที่คาดหวังมากที่สุด คือ มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจและพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาและผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อ การปฏิบัติหน้าที่ของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในด้านต่างๆ จำแนกตามระดับ การศึกษา พบว่าสมาชิก

สภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคาดหวัง ด้านคุณธรรมและจริยธรรมและด้านเศรษฐกิจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ความต้องการจำเป็นและความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ (Needs and Needs of the Elderly)

5.1 ความหมายและประเภทของความต้องการจำเป็น

ความหมายของความต้องการจำเป็น

ในภาษาไทยจะมีผู้แปลคำว่า Needs คือ ความต้องการจำเป็น หรือบางครั้งเราใช้คำว่าความต้องการ แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยขอตกลงใช้คำว่า “ความต้องการจำเป็น” ให้เหมือนกันไปทั้งหมดเพื่อไม่เป็นการลักลั่น สำหรับความหมายของความต้อการนั้น มีผู้พยายามอธิบายถึงความต้อการจำเป็น ไว้ที่น่าสนใจหลายท่าน ดังนี้

สุวิมล ว่องวานิช (2548: 33- 37) เสนอแนวคิดในการให้ความหมายของความต้อการจำเป็นไว้ แบ่งตามมุมมองได้ 2 มุมมอง กล่าวคือ

1. มุมมองทางจิตวิทยา มุมมองนี้ได้รับอิทธิพลสำคัญและมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีความต้องการจำเป็นของอับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) โดยแบ่งความต้องการจำเป็นออกเป็น 5 ระดับชั้น เป็นที่รู้จักกันดีคือ พีระมิดความต้องการจำเป็น (Maslow's Hierarchy of Needs Pyramid) คือ 1) ความต้อการจำเป็นทางกายภาพ (Physiological Needs) 2) ความต้อการจำเป็นด้านความมั่นคงปลอดภัย (Security/Safety Needs) 3) ความต้อการจำเป็นด้านความรัก (Love and Belonging Needs) 4) ความต้อการจำเป็นด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง (Esteem Needs) 5) ความต้อการจำเป็นด้านการบรรลุสัจการแห่งตน (Self- Actualization Needs) ความต้อการจำเป็นใน 4 ชั้นแรก จัดอยู่ในประเภทความต้อการจำเป็นที่บกพร่องหรือขาดแคลน (Deficit Needs: D-Needs) กล่าวคือเป็นความต้อการจำเป็นที่หากยังไม่ได้รับการตอบสนองก็จะยังคงอยู่ในสภาวะที่ขาดแคลน ความต้อการจำเป็นทั้ง 4 ชั้นนี้ จะมีระดับความเข้มเป็นลำดับชั้น หากความต้อการจำเป็นชั้นแรก ยังไม่ได้รับการตอบสนอง ชั้นต่อมาก็จะยังไม่เกิด สำหรับความต้อการจำเป็นชั้นสุดท้ายจะเกิดขึ้นต่อเมื่อความต้อการจำเป็น 4 ชั้นแรกได้รับการตอบสนองแล้ว ซึ่งในชั้นสุดท้ายนี้ เรียกว่า ความต้อการจำเป็นในการได้เป็นในสิ่งที่ต้อการจะเป็น (Being Needs- B-Needs) ซึ่งคนทั่วไปที่จะบรรลุความต้อการจำเป็นระดับชั้นที่ 5 นี้น้อยมาก

ทฤษฎีความต้องการ (Theory of Needs)

สิ่งมีชีวิตทุกสิ่งในโลก มีความต้องการที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสมดุล บุคคลแต่ละคนก็เช่นเดียวกัน มีความต้องการพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต หากความต้องการหรือความจำเป็นนั้น ไม่ได้รับการตอบสนอง บุคคลนั้นย่อมมีปัญหาและส่งผลกระทบต่อครอบครัวและสังคมต่อไป อีก ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา สังคม อารมณ์ และจิตใจ (Maslow, 1970) ซึ่งให้เห็นว่า มนุษย์ถูกกระตุ้นจากความปรารถนาที่จะตอบสนองความต้องการเฉพาะอย่าง ซึ่งความต้องการนี้มีมาสโลว์ได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับบุคคลไว้ดังนี้ คือ 1) บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอไม่มีที่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น 2) ความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอื่นๆ ต่อความต้องการที่ยังไม่ได้ตอบสนอง จึงเป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมของบุคคลนั้น ความต้องการของบุคคลจะเรียงลำดับขั้นตอนความสำคัญ เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้วบุคคลก็จะให้ ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อไป

ตามทัศนะของมาสโลว์ มนุษย์มีกลุ่มความต้องการ 2 ประเภท คือ ความต้องการเพื่อความพร่อง และความต้องการเพื่อความก้าวหน้า ความต้องการเพื่อความพร่อง ผลักดันได้มากกว่าความต้องการเพื่อความก้าวหน้า ความต้องการทั้งสองมีขั้นตอนก้าวไปตามลำดับ อาจยกเว้นสำหรับการสร้างสรรค์บุคคล (Creative people) ซึ่งเป็นผู้ที่พลังสร้างสรรค์ของเขามีเหนือความต้องการอื่นทั้งหมดและเป็นบุคคลที่มีอุดมคติมั่นคง ความปรารถนาระดับสูงเป็นความต้องการเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ และเข้าใจแบบตี้นรู้ (Cognitive Understanding) บุคคลและวางใจตนเองและสิ่งแวดล้อม เกิดความปรารถนาที่จะรู้ และเข้าใจปรากฏการณ์ที่อยู่เหนือความต้องการพื้นฐานและเป็นไปได้ที่บุคคลจะมุ่งหน้าไปสู่การพัฒนาความสามารถเฉพาะตัวได้อย่างสูงสุดนี้ นับเป็นกระบวนการทางบวกในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ความสามารถทั้งหมดของมนุษย์อาจพบได้ในอาชีพต่างๆ เช่น ช่างสร้างบ้าน ช่างทำรองเท้า นักเดินร่า อาจารย์ในมหาวิทยาลัย ข้าราชการ นักธุรกิจ เป็นต้น

มาสโลว์ยังได้จัดลำดับความต้องการของบุคคลไว้ 5 ขั้นตอน เรียกว่า Maslow's Hierarchy of Human Needs ซึ่งก็คือขั้นตอนความต้องการทางสังคมของมนุษย์นั่นเอง ซึ่งสามารถแสดงเป็นรูปแผนภูมิรูปภาพได้ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ลำดับความต้องการของบุคคล (Maslow, 1970)

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Need) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่สุดเพื่อความเป็นอยู่รอด อันได้แก่ ความต้องการด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ทั้งนี้รวมถึงความต้องการทางเพศด้วย

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Need) เป็นการต้องการแสวงหาความปลอดภัยจากสังคม จากสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการรับความคุ้มครองจากผู้อื่น

3. ความต้องการความรัก (Love or Belonging Need) ในผู้สูงอายุความรู้สึกจะย้อนกลับไปเหมือนเด็กเล็ก ต้องการผู้สนใจห่วงใย เอื้ออาทรต่อท่าน การต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม มีส่วนร่วมรับรู้ และต้องการมีกลุ่มเพื่อนที่คุยกันและเข้าใจกันเอง

4. ความต้องการความยกย่องนับถือ (Esteem Need) ผู้สูงอายุต้องการบุตรหลานเคารพเชื่อฟังและต้องการให้สังคมเห็นคุณค่าว่าท่านยังมีศักยภาพในฐานะที่ท่านเป็นผู้มี

ประสบการณ์ที่ยาวนาน หากความต้องการนี้ได้รับการตอบสนองจากครอบครัว และสังคม ผู้สูงอายุ จะมีความภูมิใจในเกียรติ และศักดิ์ศรี และผู้สูงอายุมีความรู้สึกถึงความสำคัญของตนเอง

5. ความต้องการสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization Need) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดในชีวิตคน เป็นความต้องการที่เกี่ยวกับการทำงานที่ตนเองชอบ หรือต้องการจะเป็นมากกว่าที่เป็นอยู่คือเป็นความต้องการ การเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ ความสำเร็จของผู้สูงอายุในขั้นตอนนี้ นอกจากจะเกี่ยวกับตนเองแล้ว ยังมองความสำเร็จของบุตรหลาน เพราะท่านสั่งสอนอบรมดูแลบุตรหลานจนประสบความสำเร็จ ย่อมหมายถึงความสำเร็จของตนเองอย่างยิ่งใหญ่และภาคภูมิใจอย่างสูงสุด

2. มุมมองทางการประเมิน ตามมุมมองนี้นักประเมินยังได้จำแนกความต้องการจำเป็น ไว้หลากหลาย แต่ปรากฏชัดเจนสามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกมองว่าความต้องการจำเป็น คือ ความแตกต่าง (Discrepancy) และกลุ่มที่สองมองว่า ความต้องการจำเป็น คือ ประโยชน์ที่ได้รับ (Benefits)

2.1 ความต้องการจำเป็นคือความแตกต่าง/ความขาดแคลน ซึ่งยังแบ่งออกได้เป็นสองมิติ คือ 1) มิติความแตกต่าง และ 2) มิติความเสียหายที่เกิดขึ้น

1) มิติความแตกต่าง สำคัญของกลุ่มนี้กล่าวโดยสรุปคือ จะให้นิยามความต้องการจำเป็นว่าเป็นช่องว่าง (Gap) ระหว่างสิ่งที่เป็นอยู่/สภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (What is) กับสิ่งที่ควรจะเป็น/สภาพที่พึงปรารถนา (What should be)

2) มิติความเสียหายที่เกิดขึ้นกลุ่มนี้จะมองความสำคัญว่านอกจากจะเป็นความแตกต่างตามกลุ่มมิติความแตกต่างแล้ว ยังสนใจด้วยว่า ความแตกต่างที่เกิดขึ้นนั้นรุนแรงพอที่จะทำให้ประสพภาวะที่ไม่น่าพอใจหรือเกิดปัญหาหรือความเสียหายขึ้นหรือไม่ ถ้าไม่ถึงขั้นก็จะไม่เรียกว่าเป็นความต้องการจำเป็น

ในขณะที่อาศัยกรอบแนวคิดของกลุ่มที่ 2) นี้ (สุวิมล ว่องวานิช, 2548: 37-38) ยังได้เสนอนิยามเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นออกเป็น 4 มุมมองดังนี้

1) มุมมองความแตกต่าง (Discrepancy view) หมายถึงความแตกต่างระหว่างผลการปฏิบัติงานที่ต้องการกับที่สังเกตเห็น เป็นการให้ความหมายแบบดั้งเดิม

2) มุมมองประชาธิปไตย (Democratic view) หมายถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดโดยกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้อง

3) มุมมองวินิจฉัย (Diagnostic view) หมายถึงสิ่งซึ่งหากไม่ได้รับการตอบสนอง หรือขาดแคลนจะทำให้เกิดอันตราย

4) มุมมองวิเคราะห์ (Analytic view) หมายถึงทิศทางหรือแนวทางที่คาดว่าต้องมีการปรับปรุงจากข้อมูลสารสนเทศที่มีอยู่ในปัจจุบัน

โดยที่เขามีความเห็นว่ มุมมองความแตกต่างเป็นที่นิยมใช้ในการประเมินกันมากที่สุดมากกว่ามุมมองอื่น

2.2 ความต้องการจำเป็นคือประโยชน์ที่ได้รับ มีนักประเมินบางท่าน อาทิเช่น สคริฟเวน (Scriven, 1991) ได้เสนอว่านิยามของความต้อการจำเป็นในมุมมองความแตกต่างที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปนั้น ไม่น่าจะเหมาะสม เหตุที่ระดับความพึงปรารถนามักจะเป็นอุดมคติเกินไป ไม่สามารถปฏิบัติได้

แมคคลัสกี (Mcclusky, 1975) ได้นิยามความต้องการจำเป็นไว้เป็น 4 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. ความต้อการจำเป็นที่เป็นความคาดหวังเนื่องจากมีความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่ กับสภาพที่ควรจะได้รับตามมาตรฐานของสังคม (Normative Needs)

2. ความต้อการจำเป็นที่เป็นความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับบริการกับสภาพปัจจุบัน (Expressed Needs)

3. ความต้อการจำเป็นที่เกิดจากการเปรียบเทียบความแตกต่างในการได้รับบริการ เป็นความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับบริการกับสภาพการที่เป็นอยู่ (Comparative หรือ Relative Needs)

4. ความต้อการจำเป็นตามการรับรู้ หรือเป็นความรู้สึกของกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับบริการ (Felt หรือ Perceived Needs)

ฮูล (Houle, 1972: 3 อ้างถึงใน เอกพล จันทรสถิตย์พร, 2551: 20) ได้อธิบายว่า ความต้อการจำเป็น เป็นสิ่งที่บุคคลอาจจะรู้สึก และแสดงออกถึงความต้องการของตนเอง เรียกว่า ความต้อการที่รู้สึกได้เอง (Felt Need) หรืออาจมาจากการที่บุคคลอื่นบอกว่าบุคคลนั้นมีความต้อการ เรียกความต้อการชนิดนี้ว่า ความต้อการที่ผู้อื่นบอก (Ascribed Need)

โดยสรุปแล้วจากความหมายของหลายท่านที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าการให้ความหมายของความต้อการจำเป็นจะสรุปได้เป็นสองประเภท กล่าวคือ การนิยามโดยอาศัยโมเดลความแตกต่าง (Discrepancy Model) และการนิยามโดยอาศัยโมเดลการแก้ปัญหา (Solution Model) หากพิจารณาต่อไปจะพบว่า สำหรับนิยามที่อิงโมเดลความแตกต่าง จะมีลักษณะของความต้อการจำเป็นในแบบ “คำนาม” หมายความว่า สิ่งนั้นๆจะสะท้อนซึ่งปัญหาหรือสภาวะของความขาดแคลนที่ก่อให้เกิดปัญหา ในขณะที่นิยามที่อิงโมเดลการแก้ปัญหา จะมีลักษณะของความต้อการ

จำเป็นในลักษณะ “คำกริยา” กล่าวคือ ความต้องการจำเป็นนั้นจะมุ่งไปที่สิ่งที่ต้องการ หรือสิ่งที่พึงปรารถนาเพื่อที่จะนำมาจัดช่องว่างที่เกิดขึ้น (Solution)

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยเลือกใช้ความหมายที่อาศัยโมเดลความแตกต่าง (Discrepancy Model) ในการออกแบบการวิจัย และเลือกความต้องการจำเป็นชนิดที่เป็นตามการรับรู้ (Perceived Needs) ของผู้ถูกประเมินเป็นแนวทางในการประเมินในครั้งนี้

ประเภทของความต้องการจำเป็น

มีหลายท่านที่ได้พยายามจัดประเภทของความต้องการจำเป็นไว้โดยอาศัยเกณฑ์ในการจัดประเภทโดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

เกณฑ์	ชื่อเรียก
1. ช่วงระยะเวลาดำเนินองค์กร	1. ความต้องการจำเป็นชนิดเตรียมการ (Preparatory Type) 2. ความต้องการจำเป็นชนิดย้อนหลัง (Retrospection Type)
2. วิธีการประเมิน	1. ความต้องการจำเป็นปทัสถาน (Normative Needs) 2. ความต้องการจำเป็นตามการรับรู้ (Perceived Needs) 3. ความต้องการจำเป็นที่แสดงออก (Express Needs) 4. ความต้องการจำเป็นเชิงสัมพัทธ์ (Relative Needs)
3. แนวคิดความขาดแคลน	1. ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับผลงาน (Performance Needs) 2. ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสิ่งทดลอง (Treatment Needs)
4. ผลลัพธ์ของการดำเนินงาน	1. ระดับกลาง ประเมินเกี่ยวกับปัจจัยป้อน (Input) 2. ระดับรวบยอด (Comprehensive) ประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับผลิตผล (Outputs) 3. ระดับกลยุทธ์ (Strategic) เป็นการประเมินความต้องการจำเป็นระดับองค์รวมทั้งที่เป็น Outputs และ Outcomes
5. แนวคิดเชิงระบบ	1. Input Needs ความต้องการจำเป็นด้านปัจจัย 2. Process Needs ความต้องการจำเป็นด้านกระบวนการ

	3. Outcome Needs ความต้องการจำเป็นด้านผลลัพธ์
	4. Solution Needs ความต้องการจำเป็นด้านการแก้ปัญหา Kaufman, Rojas และ Mayer (1993) กล่าวว่า 3 นับเป็น ความต้องการจำเป็นที่แท้จริง (True Needs) ส่วน 1 และ 2 เป็นความต้องการจำเป็นเทียม (Quasi Needs)
6. ลักษณะข้อมูล	1. Quantitative Needs 2. Qualitative Needs
7. แหล่งที่มา	1. True Needs 2. Perceived Needs
8. องค์กรผู้รับหรือผู้ให้	1. Primary Needs 2. Secondary Needs
9. ตามกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ	1. Personal Needs 2. Group Needs 3. Organization Needs
10. ตามช่วงเวลาที่ต้องการกำหนด	1. Present Needs 2. Future Needs
11. ตามขอบเขตของการวิจัย	กำหนดเป็น 3 ระยะ 1. Needs Identification 2. Needs Analysis 3. Needs Solution

รายละเอียดของความต้องการจำเป็นประเภทต่างๆอธิบายโดยสรุปดังนี้ (สุวิมล
ว่องวานิช, 2548: 47- 55)

1. แบ่งตามช่วงระยะเวลาในการดำเนินงานขององค์กร แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ
1) ประเภทการเตรียมการ (Preparatory type) ซึ่งดำเนินการเมื่อจะวางแผนงานหรือผลผลิต และ 2)
ประเภทย้อนหลัง (Retrospective type) ดำเนินการเมื่อมีการนำแผนไปปฏิบัติและเกิดผลแล้ว

2. แบ่งตามวิธีการประเมิน แบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) ความต้องการจำเป็น
ปกติฐาน (Normative needs) เป็นความต้องการจำเป็นที่เปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริงอยู่กับ
มาตรฐาน(Standard) 2) ความต้องการจำเป็นตามการรับรู้ (Perceived needs) เป็นความต้องการ
จำเป็นที่กำหนดหรือนิยามโดยในทัศนะของผู้ถูกประเมิน 3) ความต้องการจำเป็นที่แสดงออก
(Expressed needs) เป็นความต้องการจำเป็นที่แสดงด้วยจำนวนของกลุ่มที่ต้องการได้รับบริการอย่าง

แท้จริง และ 4) ความต้องการจำเป็นเชิงสัมพัทธ์ (Relative needs) เป็นความต้องการจำเป็นตามที่วัดจากความแตกต่างของบริการที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ที่ต่างกัน เน้นที่ความแตกต่างระหว่างกลุ่มหรือพื้นที่

3. แบ่งตามแนวคิดความขาดแคลนหรือการแก้ปัญหา แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับผลงานหรือความสามารถในการปฏิบัติงาน (Performance needs) และ 2) ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสิ่งทดลอง (Treatment needs) ตัวอย่างเช่น “นักเรียนคนหนึ่งมีความต้องการจำเป็นด้านการอ่าน” เป็นการกล่าวถึงความต้องการจำเป็นด้านผลที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน แสดงว่านักเรียนยังมีความสามารถในการอ่านในระดับที่ไม่น่าพอใจ แต่หากกล่าวว่า “นักเรียนมีความต้องการจำเป็นด้านการสอนการอ่าน” เป็นการกล่าวถึงความต้องการจำเป็นด้านสิ่งทดลอง หมายถึง ความต้องการวิธีการที่จะทำให้เด็กอ่านออก

4. แบ่งตามผลลัพธ์ของการดำเนินงาน แบ่งได้เป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

4.1 ระดับกลาง (Middle) เป็นการประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับปัจจัยป้อน (Input) และกระบวนการหรือวิธีการ (Processes) และผลผลิตที่เกิดขึ้นโดยทันที (Immediate Products)

4.2 ระดับรวบยอด (Comprehensive) เป็นการประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับผลิตผล (Outputs) หรือบริการ (Services) เป็นความต้องการจำเป็นระดับองค์กร ซึ่งได้ให้บริการกับลูกค้าขององค์กร โดยรวมความต้องการจำเป็นระดับกลางไว้ด้วย

4.3 ระดับกลยุทธ์ (Strategic) เป็นการประเมินความต้องการจำเป็นระดับองค์กรรวม (holistic level) โดยรวมความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวกับผลิตผล (Outputs) ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นระดับรวบยอดและผลลัพธ์ (Outcomes) ซึ่งองค์กรได้ให้บริการที่ส่งผลต่อสังคม

เคาท์มันและคณะ (Coombs, 1974 อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวาณิช, 2548: 49-50) ได้จำแนกความต้องการจำเป็นใหม่ตามแนวคิดเชิงระบบได้เป็น 4 ประเภท คือ ความต้องการจำเป็นด้านปัจจัย (Input needs) ความต้องการจำเป็นด้านกระบวนการ (Process needs) ความต้องการจำเป็นด้านผลลัพธ์ (Outcome needs) ความต้องการจำเป็นด้านการแก้ปัญหา (Solution Needs) ตามแนวความคิดนี้ ความต้องการจำเป็นด้านผลลัพธ์ ถือเป็น “ความต้องการจำเป็นที่แท้จริง” (True Needs) ส่วนความต้องการจำเป็นด้านปัจจัยและด้านกระบวนการ ถือเป็น “ความต้องการจำเป็นเทียม” (Quasi Needs) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความต้องการจำเป็นที่แท้จริง (True Needs) ความต้องการจำเป็นนี้ยังมีการจำแนกเป็น 1) ความต้องการจำเป็นระดับจุลภาค เน้นการวัดผลผลิต 2) ความต้องการจำเป็นระดับมหภาค เน้นการวัดผลผลิต และ 3) ความต้องการจำเป็นระดับเมกะ เน้นการวัดผลลัพธ์ โดย

จำเป็นต้องทำการวิเคราะห์เพื่อจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมตามสภาพของแต่ละบุคคล แนวทางที่ใช้ในการสนองความต้องการจำเป็นของนักเรียนแต่ละคนอาจจะไม่เหมือนกัน 2) ความต้องการจำเป็นของกลุ่ม (Group Needs) เป็นความต้องการจำเป็นที่กำหนดจากบุคคลที่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม เช่น ความต้องการจำเป็นของครูคณิตศาสตร์ ความต้องการจำเป็นของเด็กพิการ 3) ความต้องการจำเป็นขององค์กร (Organization Needs) เป็นความต้องการจำเป็นของกลุ่มบุคคลหรือองค์กร เช่น ความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูยุคใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการ

10. แบ่งตามช่วงเวลาที่ต้องการกำหนดความต้องการจำเป็น แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ความต้องการจำเป็นในปัจจุบัน (Present หรือ Current Needs) เช่น ความต้องการจำเป็นของครูในปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน 2) ความต้องการจำเป็นในอนาคต (Future Needs) เป็นความต้องการจำเป็นที่กำหนดล่วงหน้าว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นบ้างเพื่อการเตรียมการรับมือ หรือป้องกันปัญหาที่คาดว่าจะเกิด

11. แบ่งตามขอบเขตของการวิจัย แบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การระบุความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญที่สุด (Needs Identification) 2) การวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็น (Needs Analysis) และ 3) การกำหนดทางเลือกของการแก้ไขปัญหา (Needs Solution)

5.2 แนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ

จากแนวคิดเรื่องความต้องการจำเป็นที่กล่าวมาในตอนต้น ไม่ว่าจะเป็นมุมมองทางจิตวิทยาหรือมุมมองทางการประเมินก็ตาม สรุปใจความได้ว่าความต้องการจำเป็น คือความแตกต่างหรือช่องว่างระหว่างสภาพที่คาดหวังหรือสภาพที่ควรจะเป็น กับสภาพที่เป็นอยู่จริงหรือสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และจากแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวถึงผู้สูงอายุในตอนต้น เมื่อรวมเอาแนวคิดทั้งสองเข้าด้วยกัน จึงเป็นที่มาของการวิจัยครั้งนี้ โดยมีโจทย์หรือคำถามของการวิจัยที่ให้ความสำคัญถึงความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ

จากหัวข้อ 5.1 ที่กล่าวถึงทฤษฎีความต้องการจำเป็นแบบลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow, 1970) มาแล้ว โดยแสดงลำดับขั้นความต้องการจำเป็นประกอบด้วย 5 ขั้น ดังนี้คือ

1. ความต้องการจำเป็นทางกายภาพ (Physiological Needs)
2. ความต้องการจำเป็นด้านความมั่นคงปลอดภัย (Security/Safety Needs)
3. ความต้องการจำเป็นด้านความรัก (Love and Belonging Needs)
4. ความต้องการจำเป็นด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง (Esteem Needs)

5. ความต้องการจำเป็นด้านการบรรลุศักยภาพแห่งตน (Self-Actualization Needs) โดยที่ทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการจำเป็นของมาสโลว์นี้ มีอิทธิพลต่อแนวคิดทางในหลายๆ เรื่องทางจิตวิทยามากมาย และเป็นพื้นฐานแนวคิดเรื่องความต้องการจำเป็นให้กับนักคิดอื่นๆ อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ

งามพิศ สัตย์สงวน (2543: 46) ได้อธิบายถึงความต้องการจำเป็นของมนุษย์ในแง่ของมานุษยวิทยาไว้ว่าอย่างน้อยมี 3 ประการ ได้แก่

1. ความต้องการจำเป็นวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ (Biological Needs) คือ ต้องการปัจจัยสี่นั่นเอง สิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ เพื่อมีชีวิตอยู่รอดได้ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ

2. ความต้องการจำเป็นทางสังคม (Social Needs) ซึ่งมีรากฐานมาจากชีวภาพ เช่น มนุษย์จำเป็นต้องมีทั้งเพศหญิงและชายเพื่อผลิตลูกหลานได้ มนุษย์เราเกิดมาเป็นทารกที่ช่วยตัวเองไม่ได้และต้องใช้เวลานานกว่าจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ช่วยตัวเองได้ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องมีการจัดระเบียบต่างๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกัน เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตให้อยู่รอด

3. ความต้องการจำเป็นด้านจิตใจ (Psychological) ซึ่งมีรากฐานมาจากชีวภาพเช่นกันมนุษย์มีสมองขนาดใหญ่ ซึ่งจำเป็นเพื่อการอยู่รอดได้ มนุษย์จำเป็นต้องฉลาดกว่าสัตว์อื่นๆ เพราะเราวิ่งไม่เร็ว ไม่มีเขี้ยวเล็บเป็นอาวุธ มนุษย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ มากมาย และต้องหาทางจัดการเหตุการณ์ต่างๆ ที่สำคัญที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ความกลัว โรคภัยไข้เจ็บ ความตาย ความลึกลับต่างๆ เพื่อให้มีกำลังใจในการต่อสู้ชีวิตต่อไปมนุษย์จึงต้องจัดการกับปัญหาเหล่านี้ ซึ่งได้แก่ระบบความเชื่อ (Ideology)

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2539: 59 - 63) ได้จำแนกความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุในมุมมองของสังคมวิทยา ไว้ 3 ประเภท คือ

1. ความต้องการจำเป็นด้านสุขภาพร่างกาย
2. ความต้องการจำเป็นด้านเศรษฐกิจ
3. ความต้องการจำเป็นด้านสังคม

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534: 24- 26) กล่าวถึงความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุไว้ว่า ผู้สูงอายุต้องการปัจจัยจำเป็นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ต้องการการได้รับการยอมรับ การดูแล ความสุขทางใจโดยทั่วไปสามารถจัดประเภทของความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ ไว้ 3 ประเภท ดังนี้ คือ

1. ความต้องการจำเป็นทางกายและจิตใจ (Physical and Psychological Needs) เป็นความต้องการจำเป็นพื้นฐานที่สุดในชีวิตมนุษย์ ความต้องการจำเป็นด้านนี้ ได้แก่ ความต้องการทางด้านปัจจัยสี่ คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยและการรักษาพยาบาล อาหารนั้นผู้สูงอายุต้องการอาหารและน้ำที่เหมาะสม กับสภาพการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของร่างกาย ควรเป็นอาหารที่ชดเชยความเสื่อมถอยของสภาพร่างกายได้ง่ายต่อการบริโภค เช่นเดียวกับเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม มีผู้สูงอายุต้องเสียชีวิตลงเนื่องจากการขาดแคลนเครื่องนุ่งห่มเป็นจำนวนไม่น้อย ส่วนความต้องการจำเป็นทางจิตใจ เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นภายหลังจากความต้องการประการแรก เพราะเป็นความต้องการที่เกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ของบุคคล ความต้องการจำเป็นทางจิตใจเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ แต่รู้สึกได้ ความต้องการเหล่านี้ ได้แก่ ความต้องการความมั่นคง และความปลอดภัย (Security Needs) ความต้องการได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition Needs) ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็น ที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาชิกของสังคม กลุ่ม และครอบครัว ความต้องการมีโอกาส (Opportunity Needs) โดยเฉพาะเรื่องความสำเร็จของการ ทำงานในบั้นปลายชีวิต

ในด้านที่อยู่อาศัยนั้น ถึงแม้จะเป็นปัญหาที่ไม่รุนแรงนัก แต่ผู้สูงอายุมักจะมีความรู้สึกวิตกกังวล หวาดกลัว โดยเฉพาะเกิดความรู้สึกไม่มั่นคง ดังนั้น ความต้องการจำเป็นด้านที่อยู่อาศัย จึงเป็นการสร้างความมั่นคงทางจิตใจได้ทางหนึ่ง ในเรื่องการรักษาพยาบาลนั้น ผู้สูงอายุต้องการการดูแลรักษาในยามเจ็บป่วยเฉกเช่นเดียวกับคนในวัยอื่นๆ

2. ความต้องการจำเป็นทางสังคม (Social Needs) เป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องกับความจำเป็นด้านจิตใจอย่างมาก บางครั้งจะแยกออกจากกันไม่ได้ ลักษณะความต้องการทางสังคม ได้แก่ ความยกย่องนับถือ (Sense of Recognition) ความสำคัญ (Sense of Importance) ความเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) ความมีโอกาสในการทำสิ่งที่ปรารถนา (Sense of Opportunity) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้ทัศนคติและค่านิยมที่มีต่อคนในวัยสูงอายุเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ลดน้อยลง เช่น การเคารพนับถือ การดูแลและการยกย่องในด้านต่างๆ ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ “เคยให้” ผู้อื่นมาตลอด ให้ความรักแก่บุตรหลาน ให้คำแนะนำปรึกษา ให้การเลี้ยงดูซึ่งเป็นสิ่งที่ตนเองภาคภูมิใจ ดังนั้นจึงต้องการให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญและยกย่องตนเอง ดังเช่นที่เคยมีมา ความต้องการจำเป็นเหล่านี้หากได้รับการตอบสนองก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีความสดชื่น รู้สึกตนเองมีคุณค่า และส่งผลถึงความสุขทางด้านกายและจิตใจ

3. ความต้องการทางเศรษฐกิจ (Economical Needs) ผู้สูงอายุต้องการได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากบุตรหลานของตน เพื่อสะสมไว้ใช้จ่ายในคราวจำเป็นหรือในภาวะที่ตนเองเจ็บป่วย หากแต่ผู้สูงอายุมิได้คิดที่จะเป็นเพียงผู้คอยรับความช่วยเหลือเท่านั้น

แต่ยังต้องการที่จะเป็นผู้ที่มีบทบาททางเศรษฐกิจอีกด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ ต้องการที่จะช่วยเหลือตนเองได้ ให้พ้นจากสภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจ

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2550: ออนไลน์ อ้างถึงใน เอกพต จันทร์สถิตย์พร, 2551 : 29) ได้กล่าวถึงความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุไว้ว่า บุคคลเมื่อก้าวสู่วัยสูงอายุ ซึ่งเป็นวัยท้ายของชีวิต เป็นช่วงที่ควรได้รับการช่วยเหลือ ประคับประคองจากสังคม ในสังคมไทยมีวัฒนธรรมในการดูแลพ่อ แม่ ญาติผู้สูงอายุ แต่ปัจจุบันต้องยอมรับว่าสภาพเศรษฐกิจ และสังคมเปลี่ยนแปลงไป ย่อมมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทย ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม สังคมควรตระหนักถึงภาระความรับผิดชอบ ต่อกลุ่มผู้สูงอายุเพราะเป็นวัยที่สภาพร่างกาย จิตใจ และสถานภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงเสื่อมถอยลงตามธรรมชาติ ดังนั้นหากจะแบ่งความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุเป็นประเภทต่างๆ สามารถกำหนดได้ ดังนี้

1. ความต้องการจำเป็นทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ

- 1.1 ต้องการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์
- 1.2 ต้องการมีผู้ช่วยเหลือดูแลอย่างใกล้ชิด
- 1.3 ต้องการที่อยู่อาศัยที่สะอาด อากาศดี สิ่งแวดล้อมดี
- 1.4 ต้องการอาหารการกินที่ถูกต้องลักษณะตามวัย
- 1.5 ต้องการมีผู้ดูแลช่วยเหลือให้การพยาบาลอย่างใกล้ชิดเมื่อยาม

เจ็บป่วย

- 1.6 ต้องการได้รับการตรวจสุขภาพ และการรักษาพยาบาลที่

สะดวก รวดเร็วทันทั่วทั้ง

- 1.7 ต้องการได้รับการรักษาพยาบาลแบบให้เปล่าจากรัฐ
- 1.8 ต้องการได้พักผ่อน นอนหลับอย่างเพียงพอ
- 1.9 ต้องการบำรุงรักษาร่างกายและการออกกำลังกายสม่ำเสมอ
- 1.10 ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ

2. ความต้องการจำเป็นทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และสังคมจะทำให้จิตใจของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไป ผู้สูงอายุจะปรับจิตใจ และอารมณ์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ จะมีการปรับปรุงและพัฒนาจิตใจของตนเอง ให้เป็นไปในทางที่ดีงามมากขึ้น สามารถควบคุมจิตใจได้ดีกว่าหนุ่มสาว ดังนั้นเมื่อคนเราอายุมากขึ้น ความสุขุมเยือกเย็นจะมีมากขึ้นด้วยแต่การแสดงออกจะขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละบุคคล การศึกษา

ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมในชีวิตของคนคนนั้นความเครียดที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ มีผลต่อจิตใจของผู้สูงอายุมาก ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของจิตใจที่พบ คือ

2.1 การรับรู้ ผู้สูงอายุจะยึดติดกับความคิด และเหตุผลของตัวเอง การรับรู้สิ่งใหม่ๆ จึงเป็นไปได้ยาก ความจำก็เสื่อมลง

2.2 การแสดงออกทางอารมณ์ การแสดงออกทางอารมณ์ของผู้สูงอายุ เกี่ยวเนื่องกับการสนองความต้องการของจิตใจ ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผู้สูงอายุจะมีความรู้สึกต่อตนเองในแง่ต่างๆส่วนใหญ่เป็นความท้อแท้ น้อยใจ โดยรู้สึกว่าสังคมไม่ให้ความสำคัญกับตนเองเหมือนที่เคยเป็นมาก่อนทำให้ผู้สูงอายุมีอารมณ์ไม่มั่นคงการกระทบกระเทือนใจเพียงเล็กน้อย จะทำให้ผู้สูงอายุเสียใจหงุดหงิดหรือ โกรธง่าย ต้องการการยอมรับ และเคารพยกย่องนับถือ และการแสดงออกถึงความมีคุณค่าของผู้สูงอายุ โดยสมาชิกในครอบครัว สังคมของผู้สูงอายุ

2.3 ความสนใจสิ่งแวดล้อม ผู้สูงอายุจะสนใจสิ่งแวดล้อมเฉพาะที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ และตรงกับความสนใจ ของตนเองเท่านั้น

2.4 การสร้างวิถีดำเนินชีวิตของตนเอง การมีอายุมากขึ้นคือ การเข้าใกล้กาลเวลาแห่งการสิ้นสุดของชีวิต การยอมรับสภาพดังกล่าว ทำให้ผู้สูงอายุบางคน มุ่งสร้าง ความดีงามให้แก่ตนเองเพิ่มมากขึ้น

2.5 ความผิดปกติทางจิตใจและในวัยสูงอายุ แยกเป็นกลุ่มอาการทางจิต 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1) กลุ่มอาการทางจิตเนื่องจากสมองเสื่อม 2) กลุ่มอาการผิดปกติด้านจิตใจ และอารมณ์

2.5.1 กลุ่มอาการทางจิตเนื่องจากสมองเสื่อม อาการเริ่มแรกผู้ป่วยจะจำวันเวลาไม่ได้ ความจำเสื่อม ความสามารถทางปัญญาลดลง การปรับตัวและการตัดสินใจช้า กลุ่มอาการทางจิตเนื่องจากสมองเสื่อมมี 4 ลักษณะ คือ

2.5.1.1 สมองเสื่อม

2.5.1.2 อาการเพ้อคลั่ง

2.5.1.3 กลุ่มอาการหลงลืม

2.5.1.4 กลุ่มอาการทางอารมณ์

3. ความต้องการจำเป็นทางด้านสังคม-เศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

3.1 ต้องการได้รับความสนใจจากผู้อื่น

3.2 ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว สังคมและหมู่คณะ

3.3 ต้องการช่วยเหลือสังคมและมีบทบาทในสังคมตามความ

ถนัด

3.4 ต้องการการสนับสนุน ช่วยเหลือจากครอบครัว และสังคมทั้งทางด้านความเป็นอยู่รายได้บริการจากรัฐ

3.5 ต้องการมีชีวิตร่วมในชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคม

3.6 ต้องการลดการพึ่งพาคนอื่นให้น้อยลง ไม่ต้องการความเมตตาสงสาร (ที่แสดงออกโดยตรง)

3.7 ต้องการการประกันรายได้ และประกันความชราภาพ

เพ็ญแข ประจันปัจฉินิก (2546: 172- 173) ได้เสนอว่า ความต้องการจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุเพื่อการจัดบริการทางสังคม ที่มีความจำเป็นต่อชีวิต มี 3 ประเภท คือ

1. ความต้องการจำเป็นทางกาย (Physical Needs) ได้แก่ ปัจจัย 4 อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล

2. ความต้องการจำเป็นทางจิตใจ (Psychological Needs) ได้แก่ ความรัก ความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ ความยอมรับว่าเป็นสมาชิกของครอบครัว ของกลุ่ม และความสำเร็จของการทำงานในบั้นปลายชีวิต

3. ความต้องการจำเป็นทางสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความสำคัญ (Sense of Importance) ความเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) ความยกย่องนับถือและความมีโอกาส (Sense of Respectation and Opportunity)

มาลินี วงษ์สิทธิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ (2544: 95-97) ได้เสนอว่าปัญหาและความต้องการ ของผู้สูงอายุที่สำคัญแบ่งเป็นสองประการด้วยกัน คือ ปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาสุขภาพ แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุไทยประกอบด้วย

1. ความต้องการจำเป็นด้านสุขภาพกาย เช่น ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านการมองเห็น ปัญหาในการได้ยิน ปัญหาในการเคลื่อนไหวของร่างกาย เป็นต้น จึงเป็นที่มาของความ ต้องการเหล่านี้

2. ความต้องการจำเป็นด้านสุขภาพใจ กล่าวคือ ผู้สูงอายุมักรู้สึกเหงาเหว และเกิดจากบทบาททางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป เช่น จากคนทำงานมาอยู่เฉยๆ หรือทำงานลดน้อยลงกว่าเดิม

3. ความต้องการจำเป็นด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ยังคงต้องการมีรายได้ และที่สำคัญค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดูแล รักษาสุขภาพและค่ารักษาพยาบาล ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงมีความต้องการจำเป็นในเชิงเศรษฐกิจและเกี่ยวข้องกับงานเพื่อหารายได้มาชดเชยกับส่วนที่เคยมี หรือขาดหายไป

4. ความต้องการจำเป็นด้านการศึกษาและฝึกอบรม ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งยังต้องการการฝึกอบรม การพัฒนาทักษะเพื่อใช้ดูแลสุขภาพกาย สุขภาพจิต รวมถึงทักษะในการประกอบอาชีพเสริมอีกด้วย

กุลยา ดันติผลาชีวะ (2525: 42- 23) กล่าวถึง ความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ โดยอาศัยแนวคิดของคลาร์ก (Clark) ซึ่งสรุปว่าผู้สูงอายุมีความต้องการจำเป็นในสิ่งต่อไปนี้

1. ต้องการให้ตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม
2. ต้องการเป็นส่วนร่วมเกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน
3. ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ หรือเกิดความพึงพอใจทุกวิถีทาง
4. ต้องการเข้าร่วมสนุกกับเพื่อนตามปกติ
5. ต้องการยอมรับนับถือ
6. ต้องการแสดงออกในผลสำเร็จของตนเอง
7. ต้องการการดูแลและป้องกันสุขภาพที่ดี
8. ต้องการการดูแลทางด้านจิตใจที่ดี
9. ต้องการครอบครัวที่อบอุ่น
10. ต้องการความสงบทางจิตใจ

สุพัตรา สุภาพ (2526: 35) ได้สรุปความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุออกเป็น 2 ประการ คือ

1. ความต้องการจำเป็นด้านเศรษฐกิจ คือ ความต้องการจำเป็นได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากบุตรหลานหรือญาติพี่น้อง อาจจะทำให้การเลี้ยงดูตามสมควรแก่อัตภาพ แต่ถ้ากล่าวถึงความมั่นคงก็ต้องเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องมีโครงสร้างและสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ
2. ความต้องการในด้านที่อยู่อาศัย โดยให้ผู้สูงอายุได้มีที่พักพิง เช่น อาจอยู่ในบ้านของตนเองหรือลูกหลาน ญาติพี่น้อง หรือในสถานสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน

เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะพบว่าในการจัดประเภทหรือการรวมกลุ่มความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ ล้วนมีแนวคิดพื้นฐานจากทฤษฎีความต้องการจำเป็นของมาสโลว์ (Maslow, 1970) ทั้งสิ้น

ต่อไปจะเสนอแนวคิดความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ โดยเน้นที่ความต้องการจำเป็นทางการศึกษาของบุคคลและของผู้สูงอายุ ดังนี้

โนลส์ (Knowles, 1980: 79- 86) ได้อาศัยแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของมาสโลว์ (Maslow, 1970) และฮูล (Houle, 1972) มาขยายเพื่อนำมาใช้ในการจัดการการศึกษาให้ผู้ใหญ่ (ซึ่งรวมถึงผู้สูงอายุ ตามความเห็นของโนลส์ นับผู้สูงอายุเป็นผู้ใหญ่วัยหนึ่งด้วย) โดยได้เน้น

ความต้องการจำเป็นทางการศึกษาไว้ด้วย เขาอธิบายว่า ความต้องการของบุคคลสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความต้องการจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ (Basic Human Needs) ได้แก่ ความต้องการทางกายภาพ (Physical Needs) ความต้องการการเจริญเติบโต/งอกงาม (Growth Needs) ความต้องการความปลอดภัย (The Needs for Security) ความต้องการประสบการณ์ใหม่ (The Needs for New Experience) ความต้องการด้านจิตใจและอารมณ์ (The Needs for Affection) และความต้องการการยอมรับว่าตนเป็นบุคคลที่มีคุณค่า (The Needs for Recognition)

2. ความต้องการจำเป็นทางการศึกษา (Educational Needs) หมายถึง สิ่งที่บุคคลควรจะได้รู้เพื่อให้ตัวเองดีขึ้น เพื่อให้สถาบันหรือองค์กรของเขาดีขึ้น หรือเพื่อให้สังคมของเขาดีขึ้น ความต้องการนี้เป็นช่องว่างระหว่างระดับสมรรถภาพ (Level of Competencies) ของบุคคลในปัจจุบัน กับระดับสมรรถภาพที่สูงกว่า เพื่อจะให้บุคคลสามารถกระทำการได้ประสบผลสำเร็จ ช่องว่างนี้อาจกำหนดโดยบุคคลเอง โดยสถาบัน หรือองค์กรของบุคคล หรือสังคมของบุคคลนั้นๆ โดยสรุปแล้วความต้องการทางการศึกษาเป็นความแตกต่างระหว่างสภาพที่บุคคล (หรือองค์กร หรือสังคมของบุคคล) ประสงค์จะให้ตัวเองเป็น กับสภาพที่ตัวบุคคลเป็นอยู่จริงในปัจจุบัน

คูมส์ (Coombs, 1974: 15) ได้แบ่งความต้องการจำเป็นทางการศึกษาของบุคคลออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ความต้องการจำเป็นในด้านการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานและเรื่องต่างๆ ไป
2. ความต้องการจำเป็นด้านการศึกษาเพื่อปรับปรุงชีวิตครอบครัว
3. ความต้องการจำเป็นด้านการศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชนที่ตนอาศัยอยู่
4. ความต้องการจำเป็นด้านการศึกษาด้านอาชีพ

คิดด์ (Kidd, 1973: 271-273) ได้แบ่งความต้องการทางการศึกษาของผู้ใหญ่ออกเป็น 7 ประเภท คือ

1. ความต้องการจำเป็นด้านสุขภาพ (Needs of Health)
2. ความต้องการจำเป็นด้านความสัมพันธ์ของครอบครัวและมิตรภาพ (Needs of Family and Friendship Relations)
3. ความต้องการจำเป็นด้านความสัมพันธ์ในฐานะพลเมืองของสังคม (Needs of Sociocivic Relations)
4. ความต้องการจำเป็นในฐานะการเป็นผู้บริโภค (Needs of Consumer Aspects of Life)
5. ความต้องการด้านอาชีพ (Needs of Occupation)

6. ความต้องการด้านนันทนาการหรือการพักผ่อนหย่อนใจ (Needs of Recreation)

7. ความต้องการด้านปรัชญาและศาสนาหรือเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ (Needs of Religion and Philosophy)

แมคคลัสกี (Mcclusky, 1975) ได้อธิบายถึงความต้องการจำเป็นทางการศึกษา (Educational Needs) ของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ

1. ความต้องการจำเป็นด้านความรู้เพื่อสามารถดำรงตนได้ในสังคม (Coping Needs) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย การปรับตัวด้านจิตใจ สังคมและร่างกาย และข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดี

2. ความต้องการจำเป็นด้านทักษะ เพื่อสามารถเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในสังคมได้ (Expressive Needs) อาทิเช่น ทักษะการเข้าร่วมกลุ่ม ทักษะในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลกลุ่มต่างๆ รวมถึงทักษะในการสร้าง งานอดิเรกต่างๆ

3. ความต้องการจำเป็นด้านถ่ายทอดและความรู้ เพื่อสามารถถ่ายทอดให้แก่สังคม (Contributive Needs) ได้แก่ ความรู้และทักษะเพื่อสามารถถ่ายทอดความรู้ความสามารถที่มีให้แก่สังคมและชนรุ่นหลัง อาทิเช่น ความรู้และทักษะความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอดอบรม และข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมอาสาสมัครต่างๆ

4. ความต้องการจำเป็นด้านความรู้เพื่อควบคุมสภาพแวดล้อม (Influence Needs) ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับชุมชน และสภาพแวดล้อมรอบตัว ความรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเข้าใจการเปลี่ยนแปลง และปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้

5. ความต้องการจำเป็นด้านความรู้ที่จะพัฒนาตนให้ดีขึ้นกว่าเดิม (Transcendence Needs) ได้แก่ความรู้และการศึกษาที่จัดในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้เกษียณอายุสามารถพัฒนาตนให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้ และทำให้เกิดความพอใจกับชีวิตหลังเกษียณ เปรียบได้กับความต้องการจำเป็นขั้นสุดหรือสัจการแห่งตน (Self Actualization) ของมาสโลว์

เบียร์เรน (Birren, 1997: 347- 349) ได้อธิบายถึงความต้องการจำเป็นทางการศึกษา (Educational Needs) ของผู้สูงอายุ ไว้ 3 ด้านสำคัญ คือ

1. ความต้องการความรู้ที่จะระงับความต้องการให้บรรเทาเบาบางลง (Alleviation Needs) หมายถึง ความคาดหวัง หรือความปรารถนาที่จะได้ความรู้เพื่อบรรเทาความต้องการขั้นพื้นฐาน ในสิ่งที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต เช่น การรู้หนังสือ การได้รับบริการต่างๆ จากสังคม ชุมชน อาจแบ่งความต้องการเป็นด้านต่างๆ เท่าที่จำเป็น

2. ความต้องการความรู้เพื่อยกระดับชีวิตให้ดีขึ้น (Enrichment Needs)

หมายถึง ความคาดหวัง หรือความปรารถนาที่จะได้ความรู้เพื่อยกระดับตนเอง เป็นการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดความสุขเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ รวมทั้งความอยากรู้ใฝ่รู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้เพื่อที่จะได้รู้ โดยมีได้คาดหวังว่าความรู้นั้นจำเป็นต้องนำไปใช้ได้หรือไม่ อาจแบ่งเป็นความรู้ด้านการศึกษาในระบบนอกระบบ และตามอัธยาศัยในด้านงาน อาชีพ โดยใช้การเรียนรู้ประเภทต่างๆ เช่น การเรียนในชั้นเรียน การฝึกอบรม หรือ/และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นต้น

3. ความต้องการความรู้เพื่อป้องกันความเสื่อม (Prevention Needs)

หมายถึง ความคาดหวัง หรือความปรารถนาที่จะได้ความรู้เพื่อป้องกันความเสื่อมถอยที่จะเกิดขึ้นในชีวิตวัยชรา ไม่ว่าจะเป็นความเสื่อมถอยด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านสังคมและอารมณ์

จากความหมายของความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุที่กล่าวมาข้างต้น พอจะทำให้เข้าใจภาพรวมว่าความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุมีลักษณะเฉพาะอย่างไรบ้าง ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้จะ เป็นพื้นฐานในการจัดกลุ่มหรือระบอบขอบเขตของความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุต่อไป

ตามตาราง 1 ผู้วิจัยได้สรุปความต้องการจำเป็นและความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุไว้ ตามแนวคิดของบุคคลต่างๆ ที่ได้เสนอไว้ก่อนหน้านี้ได้แก่

1. ความต้องการจำเป็นด้านกายภาพ
2. ความต้องการจำเป็นด้านความมั่นคงปลอดภัย
3. ความต้องการจำเป็นด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ
4. ความต้องการจำเป็นด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน
5. ความต้องการจำเป็นด้านการบรรลุศักยภาพแห่งตน (Self- Actualization)
6. ความต้องการจำเป็นด้านจิตใจ และศาสนา
7. ความต้องการจำเป็นด้านเศรษฐกิจ อาชีพ การงาน
8. ความต้องการจำเป็นด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม

ตาราง 1 สรุปแนวคิด ความต้องการจำเป็นและความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ ตามความเห็นของบุคคลต่างๆ

บุคคลที่เสนอแนวคิด/ทฤษฎี	สรุปสาระสำคัญตามแนวคิดของบุคคลต่างๆ จำแนกความต้องการจำเป็นตามองค์ประกอบ ดังนี้									
	กายภาพ	มั่นคงปลอดภัย	สังคมความรักและความ เป็นเจ้าของ	คุณค่าแห่งตน	บรรลุสัจ-การแห่งตน	จิตใจ ศาสนา	เศรษฐกิจ อาชีพ การงาน	เติบโต งอกงาม	โอกาส ประสพ-การณื ใหม่ๆ	การศึกษา การเรียนรู้ ฝึกอบรม
1. Maslow (1970)	✓	✓	✓	✓	✓					
2. งามพิศ สัตย์สงวน (2543)	✓	✓	✓			✓				
3. สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2539)	✓		✓				✓			
4. ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534)	✓	✓	✓	✓		✓	✓			
5. สำนักส่งเสริมสุขภาพ (2550)	✓	✓	✓	✓		✓	✓			
6. เพ็ญแข ประจันปัจจนึก (2546)	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	
7. มาลินี วงษ์สิทธิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ (2544)	✓		✓	✓		✓	✓			✓
8. กุลยา ตันติผลาชีวะ (2525)	✓	✓	✓	✓	✓	✓				

ตาราง 1 (ต่อ)

บุคคลที่เสนอแนวคิด/ทฤษฎี	สรุปสาระสำคัญตามแนวคิดของบุคคลต่างๆ จำแนกความต้องการจำเป็นตามองค์ประกอบ ดังนี้									
	กายภาพ	มั่นคงปลอดภัย	สังคม ความรัก และความ เป็น เจ้าของ	คุณค่า แห่งตน	บรรลุสัจ- การแห่งตน	จิตใจ ศาสนา	เศรษฐกิจ อาชีพ การงาน	เติบโต งอกงาม	โอกาส ประสพ- การณ์ ใหม่ๆ	การศึกษา การเรียนรู้ ฝึกอบรม
9. สุพีตรา สุภาพ (2526)	✓	✓					✓			
10. Knowles (1980)	✓	✓		✓	✓			✓	✓	✓
11. Coombs (1974)	✓	✓	✓		✓		✓	✓		✓
12. Kidd (1973)	✓	✓	✓	✓		✓	✓			✓
13. Mcclusky (1975)	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
14. Birren (1997)	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
รวม	14	10	12	10	7	9	8	4	4	6

5.3 แหล่งที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็น

โนลส์ (Knowles, 1980: 91- 95) ได้เสนอแนะแนวทาง หรือแหล่งที่ให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการประเมิน (Assessment) ความต้องการจำเป็นไว้ด้วย 5 แหล่ง ดังนี้ คือ

1. จากตัวของเขาเอง (From the Individuals themselves)
2. จากบุคคลที่มีบทบาทให้ความช่วยเหลือ (From people in “helping roles” with individuals)
3. จากสื่อมวลชน (From the mass media)
4. จากเอกสารและวรรณกรรมของผู้เชี่ยวชาญ (From professional literature)
5. จากการสำรวจองค์กรและชุมชน (From organizational and community surveys)

จากที่กล่าวมาแล้วในตอนที่เกี่ยวข้องกับความต้องการจำเป็น ผู้วิจัยเลือกใช้ความต้องการจำเป็นตามการรับรู้ (Perceived Needs) และเป็นความต้องการที่ตัวบุคคลรู้สึกได้เอง (Felt Needs) ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกัน จึงเลือกใช้แหล่งสำหรับการศึกษาความต้องการจำเป็นจากแหล่งที่มาจากตัวของเขาเองโดยการประเมินความต้องการจำเป็นจากตัวผู้สูงอายุโดยตรง

6. การประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment)

เมื่อทำความเข้าใจถึงแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นแล้ว ต่อไปจะกล่าวถึงการประเมินความต้องการจำเป็น โดยเริ่มจากความหมาย ความสำคัญ โมเดล หลักการสำคัญ ขั้นตอนของการประเมิน และการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ดังมีรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

6.1 ความหมาย ความสำคัญ โมเดล และหลักการสำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็น

1) ความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็น

สารานุกรมการศึกษานานาชาติ (The International Encyclopedia of Education) (Bourque, 1994: 4056) ได้ให้ความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็นไว้ว่า เป็นการเก็บรวบรวมสารสนเทศ และกระบวนการวิเคราะห์เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นการระบุความต้องการจำเป็นสำหรับบุคคล กลุ่มสถาบันชุมชน หรือสังคม จากความหมายดังกล่าว พอทำให้เห็นภาพ ว่าเป็นวิธีการให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่จะทำให้ทราบว่าความต้องการจำเป็นนั้นคืออะไร แต่ยังไม่เห็นภาพชัดเจนพอว่า แล้วความต้องการจำเป็นนั้นๆ ที่ต้องการศึกษา มีลักษณะเป็นอย่างไร ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจมากขึ้น พิจารณาถึงความหมายที่มีบุคคลได้ให้ไว้ต่างๆ ดังนี้

การประเมินความต้องการจำเป็นมาจากศัพท์คำว่า Needs Assessment ซึ่งประกอบด้วยคำว่า Needs และคำว่า Assessment

Needs ในภาษาไทยแปลว่า ความต้องการ หรือความต้องการจำเป็น

Assessment ในภาษาไทยใช้ว่า การประเมินค่า หรือการตีค่า การประเมินค่า หมายถึงกระบวนการในการรวบรวมข้อมูลให้อยู่ในรูปที่สามารถตีความได้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่นำไปสู่การตัดสินใจในการประเมินผล (evaluation)

ส่วนคำว่า Evaluation ตรงกับภาษาไทยคำว่า การประเมินผล

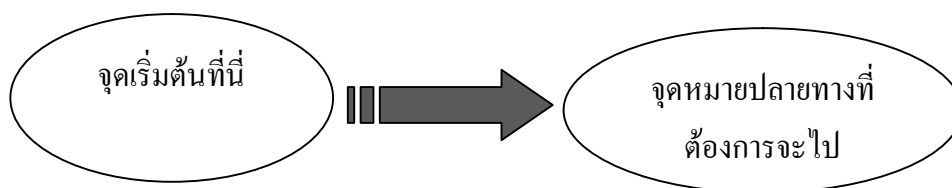
บราวน์ (Brown, 1976 อ้างถึงในคมสร วงษ์รักษา, 2540: 13) ให้ความหมายว่าการประเมินค่า หมายถึง กระบวนการในการสังเคราะห์ข่าวสารข้อมูลต่างๆ เพื่อนำไปสู่การประเมินคุณค่าตามสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป

สุวิมล ว่องวาณิช (2542: 14) อธิบายว่า เมื่อนำคำว่า Needs คือ ความต้องการจำเป็น และคำว่า Assessment คือ การประเมินค่ามารวมกันจะได้เป็น การประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ซึ่งมีความหมายที่ยอมรับกันทั่วไป ดังนี้ คือ กระบวนการที่เป็นระบบ เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างสภาพในปัจจุบัน (What is) กับสภาพที่ควรจะเป็น (What should be) ส่วนใหญ่จะเน้นความแตกต่างของผลผลิต (Outcome Gaps) แล้วจัดเรียงลำดับความสำคัญก่อนหลังของความแตกต่างนั้น เลือกความต้องการจำเป็นที่สำคัญมาแก้ไข โดยมีจุดมุ่งหมายของการประเมินความต้องการจำเป็น คือ ความพยายามให้ได้ข้อมูลที่ช่วยเสริมการวางแผนการดำเนินงาน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไข การจัดสรรงบประมาณ การจัดทำแผนการดำเนินงานขององค์กร

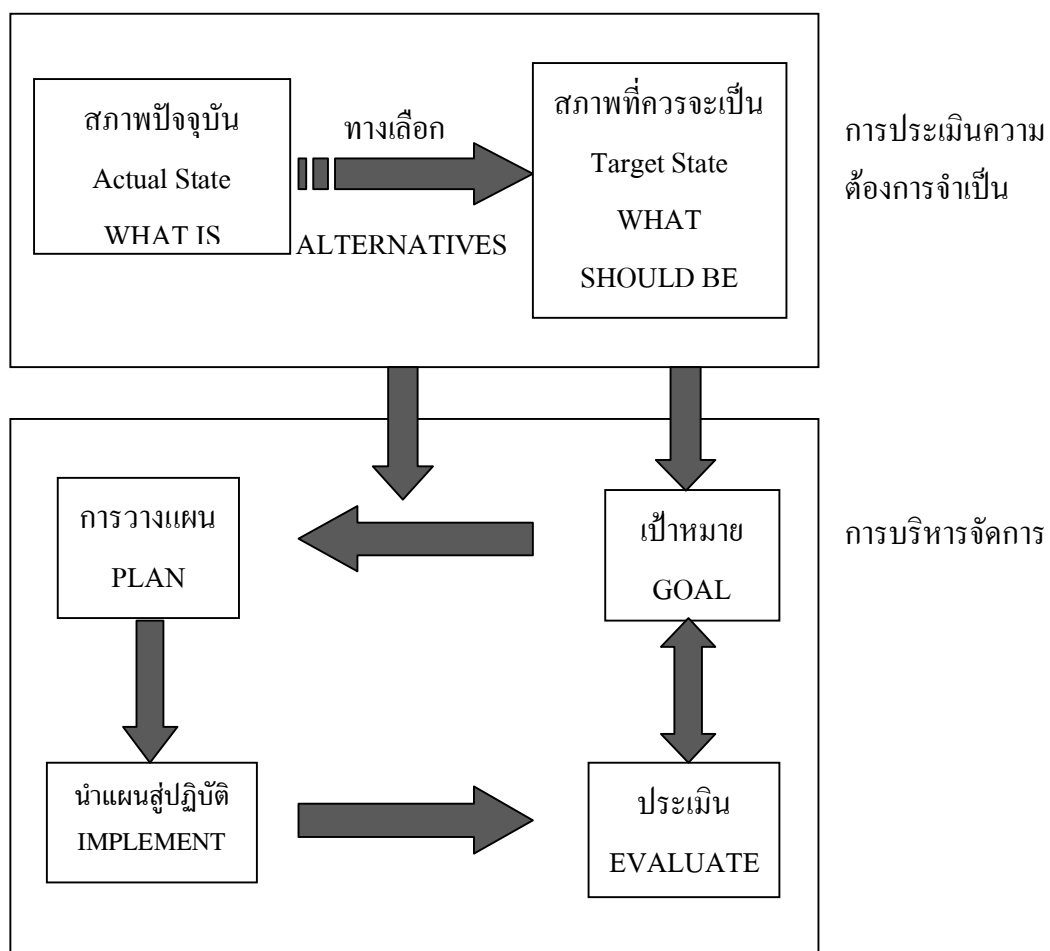
ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าหากเรากำหนดให้ความต้องการจำเป็นมีลักษณะเป็นความแตกต่างระหว่างสภาพในปัจจุบันกับสภาพที่ควรจะเป็นแล้ว เราจะได้ความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็นว่า เป็นกระบวนการวิเคราะห์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมสารสนเทศ โดยทำการระบุความต้องการจำเป็นของบุคคล กลุ่ม สถาบัน ชุมชน หรือสังคมที่อยู่ในรูปของความแตกต่างของผลผลิต แล้วนำมาจัดเรียงลำดับความสำคัญก่อนหลังของความต่างนั้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน ช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุง แก้ไขการจัดสรรงบประมาณ หรือการจัดทำแผนการดำเนินงาน เป็นต้น

2) ความสำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็น

เพื่อให้เข้าใจสภาพที่เป็นอยู่ และทราบถึงความต้องการจำเป็น ด้วยเหตุนี้การวิเคราะห์การประเมินความต้องการจำเป็นจึงมีบทบาทสำคัญต่อการวางแผนงานและการพัฒนา โดยเริ่มจากการกำหนดจุดเริ่มต้นและจุดหมายปลายทาง ดังนั้นกิจกรรมหลักของการวางแผนและการพัฒนาจึงประกอบด้วยสองส่วน คือ 1) กิจกรรมการวิเคราะห์ประเมินความต้องการจำเป็น 2) กิจกรรมการบริหารจัดการ ทั้งสองกิจกรรมมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ กิจกรรมส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็น และกำหนดวิธีการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งหมายถึง การวิเคราะห์ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้สามารถบรรลุสู่เป้าหมาย กิจกรรมส่วนที่สอง เป็นการบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การวางแผนงาน การนำแผนสู่การปฏิบัติ และการประเมินผล สามารถสรุปให้เข้าใจได้ ดังภาพประกอบ 3

วิธีการไปถึงจุดหมาย

ภาพประกอบ 3 บทบาทของการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น
ที่มีต่อการวางแผน และพัฒนา (สุวิมล ว่องวานิช, 2548: 27)

3) โมเดลของการประเมินความต้องการจำเป็น (Need Assessment Models)

การประเมินความต้องการจำเป็นทำได้หลายแบบ หลายวิธีแตกต่างกันตามประเภทของการประเมินความต้องการจำเป็น และจุดมุ่งหมายของความต้องการจำเป็นที่กำหนดขึ้น วิทกิน (Witkin, 1984 อ้างถึงใน คมสร วงษ์รักษา, 2540: 18) กล่าวถึงการประเมินว่า ไม่มีวิธีการทำการประเมินความต้องการจำเป็นวิธีใดเพียงวิธีเดียวเป็นวิธีที่ดีที่สุด นักประเมินความต้องการจำเป็นต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับงานของตน และอาจใช้วิธีต่างๆ หลายวิธีผสมผสานกันได้ เนื่องจากความหลากหลายของวิธีการทำการประเมินความต้องการจำเป็น สามารถสรุปรวมวิธีการต่างๆ เป็นหมวดหมู่ สร้างเป็นกรอบความคิด และเรียกรอบความคิดในการวางแผนการดำเนินการ กำหนดยุทธวิธีรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล และการจัดเรียงลำดับความสำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็นทั้งหมดทุกขั้นตอนว่า รูปแบบหรือโมเดล (Model) และจัดประเภทของโมเดลการประเมินความต้องการจำเป็นแยกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1 โมเดลการตัดสินใจ (Decision Making Model)

โมเดลในกลุ่มนี้ประกอบด้วยโมเดลย่อยหลายแบบ แต่ละแบบใช้การวิเคราะห์อรรถประโยชน์พหุมิติ (Multi-Attribute Utilities) ในการประเมินความต้องการจำเป็น โมเดลที่สำคัญได้แก่ โมเดลการตัดสินใจในการบริหารบุคคล โมเดลการตัดสินใจทางการศึกษา และโมเดลการตลาด (Marketing Model)

โมเดลการตลาด เป็นโมเดลการประเมินความต้องการจำเป็นที่ใช้กันมากในกลุ่มธุรกิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสินค้าและบริการจากประชากรผู้บริโภคที่เป็นเป้าหมาย

3.2 โมเดลความแตกต่าง (Discrepancy Model)

โมเดลการประเมินความต้องการจำเป็นที่เป็นโมเดลความแตกต่างมีหลักการในการประเมินความต้องการจำเป็นจากการพิจารณาค่าความแตกต่างระหว่างสถานะที่เป็นอยู่ กับสถานะที่ควรจะเป็น โมเดลในกลุ่มนี้เป็นที่นิยมใช้กันมากในวงการศึกษา

4) หลักการสำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็น

คูวิมล ว่องวานิช (2542: 18) กล่าวถึง หลักการสำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็นต้องไม่ซับซ้อน สอดคล้องกับนิยามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) พยายามกำหนดสิ่งที่มุ่งหวัง (What should be)

- 2) พยายามวัดสภาพที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบัน (What is)
- 3) หาความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่ได้จากข้อ 1) และข้อ 2)
- 4) ศึกษาสาเหตุหรือเหตุผลที่ทำให้เกิดความแตกต่าง (ปัญหา) ในข้อ 3)
- 5) จัดลำดับความสำคัญของปัญหา

วิทกินและอัลชูลด์ (Witkin & Alschuld, 1995) กล่าวถึง การประเมินความต้องการจำเป็นที่มีประสิทธิภาพ ควรเป็นการประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ (Complete Needs Assessment) โดยมีขั้นตอนที่ประกอบด้วย การระบุความต้องการจำเป็น (Needs Identification) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Analysis) และการประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) เพื่อระบุสุดท้ายว่าความต้องการจำเป็นที่สำคัญที่สุดคืออะไร นอกจากนี้พวกเขายังได้เสนอโมเดลการประเมินความต้องการจำเป็นที่เรียกว่า Three-Phase Model โดยแบ่งขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็นออกเป็น 3 ระยะ กล่าวคือ ระยะที่หนึ่ง ระยะก่อนการประเมิน เป็นขั้นเตรียมการวางแผนการประเมินความต้องการ การสำรวจข้อมูลต่างๆ เพื่อทำการประเมินความต้องการจำเป็น ได้แก่ การกำหนดลักษณะของความต้องการจำเป็น เทคนิควิธีการเก็บข้อมูล การใช้ผลการประเมิน ระยะที่สอง คือ ระยะการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น และระยะที่สาม คือ การใช้ผลการประเมินความต้องการจำเป็น ได้แก่ การนำเสนอผลที่ได้ การสื่อสารความคิดกับผู้เกี่ยวข้อง การพิจารณาแนวทางการแก้ไข ปัญหาต่างๆ โดยที่หัวใจสำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็นอยู่ที่การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

6.2 ขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น การรวบรวมข้อมูล และการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

สำหรับเนื้อหาในส่วนนี้ผู้วิจัยจะขอแนะนำจนถึงขั้นตอนสำหรับการประเมินความต้องการจำเป็น โดยอาศัยโมเดลความแตกต่างเท่านั้น จากนั้น จะนำเสนอเรื่องการรวบรวมข้อมูล และสุดท้ายคือการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา โดยนำเสนอเป็นลำดับ ดังนี้

1) ขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น

วิทกิน (Witkin, 1984 อ้างถึงใน ศันสนีย์ จันทร์สถิตย์พร, 2549: 30) กล่าวถึง การประเมินความต้องการจำเป็นด้วยการสำรวจ และการใช้โมเดลความแตกต่าง เป็นวิธีการที่ใช้กันมากที่สุด ในหน่วยงานหรือองค์กรทางการศึกษา

1.1 การเตรียมการสำหรับการประเมินความต้องการจำเป็น

ผู้ประเมินต้องศึกษาการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินความต้องการจำเป็นให้ชัดเจน และจำกัดขอบเขตของการประเมินให้แคบ และเหมาะสมกับทรัพยากร แต่มีคุณค่าต่อสถาบันหรือสังคม ต้องมีการประสานงานและแน่ใจว่ารายละเอียดต่างๆ ในการดำเนินงานที่กำหนดขึ้นจะเป็นตัวแทนที่บุคคลที่เกี่ยวข้องยอมรับได้ และจะทำให้มีความสำเร็จตั้งแต่เริ่มต้น ต้องศึกษากลุ่มคนหรือรายบุคคลที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งผู้ที่จะได้รับผลของการประเมิน นอกจากนี้ผู้ประเมินยังต้องศึกษาว่าจะได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องอย่างไร

1.2 การออกแบบประเมินความต้องการจำเป็น

การออกแบบที่ดีเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินความต้องการจำเป็น และการกำหนดประเด็นการประเมินที่ชัดเจน รวมถึงการกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะในการศึกษา ขอบเขตเนื้อหาของความต้องการที่จะประเมิน และชนิดของความต้องการจำเป็นที่ต้องการประเมิน การกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนและตรงเป้าจะนำไปสู่การเก็บรวบรวม การวิเคราะห์ข้อมูลและกระบวนการรายงานผลที่ดี และให้ได้ผลการประเมินความต้องการจำเป็นที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานและสังคม

แบบหรือแบบแผนการประเมินความต้องการจำเป็นมีลักษณะแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์การประเมินลักษณะของประชากรกลุ่มเป้าหมาย สภาพขององค์กรที่จะทำการประเมินความพร้อมด้านทรัพยากรตลอดจนความรู้ของนักประเมิน คำว่าแบบของการประเมินความต้องการจำเป็นในที่นี้ครอบคลุมเรื่องการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินความต้องการจำเป็น การกำหนดขอบข่าย (Scope of Area) ของความต้องการจำเป็น การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและวิธีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งรวมทั้งการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และการใช้ประโยชน์จากผลการประเมินความต้องการ

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดเรียงลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็น ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการประเมินความต้องการจำเป็น แต่เป็นขั้นตอนที่นักประเมินต้องออกแบบตั้งแต่เริ่มต้นการประเมินความต้องการ เทคนิคการจัดเรียงลำดับความสำคัญความต้องการ

จำเป็น มีทั้งวิธีการเชิงปริมาณ และวิธีการเชิงคุณภาพ วิธีการเชิงปริมาณยังมีเทคนิควิธีต่างกัน ตามลักษณะข้อมูลชุดเดียว หรือข้อมูลที่น่ามาเปรียบเทียบกันได้ โดยทั่วไปเทคนิควิธีเชิงปริมาณ คือ การหาค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Need Index หรือ PNI) ซึ่งมีหลายวิธี ในงานวิจัยชิ้นนี้จะกล่าวถึงวิธีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในหลายวิธี แต่จะเน้นวิธีดัชนี PNI แบบปรับปรุง (PNI_{modified}) เป็นสำคัญ เนื่องจากนำมาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้

ก่อนจะกล่าวถึงรายละเอียดของการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจะนำเสนอถึงการรวบรวมข้อมูลในการประเมินความต้องการจำเป็นเสียก่อนแล้วจึงนำเสนอหัวข้อดังกล่าวเป็นลำดับต่อไป

2) การรวบรวมข้อมูล

(สุวิมล ว่องวานิช, 2542) กล่าวถึง การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น เป็นการวิจัยชนิดหนึ่งที่มีลักษณะพื้นฐานคล้ายกับงานวิจัยทั่วไป ดังนั้น เครื่องมือหรือวิธีการในการรวบรวมข้อมูลจึงไม่แตกต่างกันไปมาก การเก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมินความต้องการจำเป็นสามารถดำเนินการได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประเมิน โดยการได้มาซึ่งคำตอบอาจมีรูปแบบการวิจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยสำรวจ (Survey Research) การวิจัยอนาคต (Futures Research) การวิเคราะห์สาเหตุ (Causal Analysis) เป็นต้น

สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้เลือกใช้รูปแบบการวิจัยสำรวจ ซึ่งมีวิธีการรวบรวมข้อมูลได้หลายวิธีเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการใช้แบบสอบถามทางไปรษณีย์ การสำรวจทางโทรศัพท์ และการสำรวจแบบเผชิญหน้า ผู้วิจัยเลือกใช้แบบสอบถามในการสำรวจ (ประเมิน) ความต้องการจำเป็น จึงขอเสนอเนื้อหาเฉพาะส่วนนี้

2.1 การใช้แบบสอบถาม

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่มีข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญในการประเมินความต้องการจำเป็นหลายประการ (สุวิมล ว่องวานิช, 2542: 190) กล่าวคือ ประการแรก ผู้ตอบต้องมีความสามารถในการอ่าน เข้าใจความหมายของข้อความหรือคำถามที่ถาม ประการที่สองผู้ตอบมีข้อมูลหรือมีความรู้พอที่จะตอบคำถามหรือให้ข้อมูลได้ และประการที่สาม ผู้ตอบมีความเต็มใจและตั้งใจที่จะตอบอย่างเป็นจริงซื่อสัตย์

2.2 รูปแบบของแบบสอบถามในการตอบข้อมูล

ในงานวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นที่ใช้แบบสอบถามนั้น สามารถสรุปเป็นรูปแบบได้ 2 รูปแบบ ตามที่ วิทกิน (Witkin, 1984 อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวานิช, 2542: 198-199) เสนอไว้ ได้แก่ รูปแบบที่กำหนดกลุ่มของข้อความให้ผู้ตอบ ตอบข้อมูลเพียงชุดเดียว หรือเรียกว่าแบบการตอบสนองเดี่ยว (Single- Response Format) และแบบที่สองคือ แบบที่กำหนดกลุ่มของข้อความให้ผู้ตอบ ตอบข้อมูล 2 ชุดหรือเรียกว่าแบบการตอบสนองคู่ (Dual- Response Format)

1) รูปแบบการตอบสนองเดี่ยว (Single- Response Format) ลักษณะของแบบสอบถามชนิดนี้ จะมีรูปแบบให้ผู้ตอบ ตอบข้อความของแบบสอบถามที่อยู่ในมาตราส่วนประมาณค่า โดยให้ตอบคำถามเพียงชุดเดียว ดังแสดงในตัวอย่างนี้

ท่านมีความต้องการจำเป็นตามรายการต่างๆ ต่อไปนี้ในระดับใด
 เมื่อ ระดับความต้องการ 5 หมายถึง มีความต้องการในระดับมากที่สุด
 ระดับความต้องการ 4 หมายถึง มีความต้องการในระดับมาก
 ระดับความต้องการ 3 หมายถึง มีความต้องการในระดับปานกลาง
 ระดับความต้องการ 2 หมายถึง มีความต้องการในระดับน้อย
 ระดับความต้องการ 1 หมายถึง มีความต้องการในระดับน้อยที่สุด

รายการ	ระดับความต้องการจำเป็น				
	1	2	3	4	5
0. การได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี					
00. การพบปะสังสรรค์ เข้ากลุ่ม กับเพื่อนวัยเดียวกัน					

2) รูปแบบการตอบสนองคู่ (Dual- Response Format)

ลักษณะของแบบสอบถามชนิดนี้ จะมีรูปแบบให้ผู้ตอบ ตอบข้อความของแบบสอบถามที่อยู่ในมาตราส่วนประมาณค่า โดยให้ตอบคำถามข้อมูลสองชุด เช่น ให้ระบุสภาพที่เป็นอยู่หรือมีอยู่จริง กับสภาพที่คาดหวังหรือคิดว่าน่าจะเป็น ดังแสดงในตัวอย่างนี้

จงบอกระดับ “สภาพที่ท่านเป็นอยู่/มีอยู่จริงในปัจจุบัน” ของท่านและ “สภาพที่ท่านคาดหวัง/คิดว่าน่าจะเป็น” ตามรายการต่างๆ ต่อไปนี้

รายการ	สภาพที่ท่านเป็นอยู่/ มีอยู่จริงในปัจจุบัน					สภาพที่ท่านคาดหวัง/ คิดว่าน่าจะเป็น				
	น้อยที่สุด — มากที่สุด					น้อยที่สุด — มากที่สุด				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
0. การได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี										
00. การพบปะสังสรรค์ เข้ากลุ่ม กับเพื่อนวัยเดียวกัน										

ทั้งนี้ในการออกแบบรูปแบบการตอบของแบบสอบถาม ขึ้นอยู่กับการกำหนดนิยามความต้องการจำเป็นตั้งแต่ขั้นแรกของการประเมินว่าจะอิงโมเดลความต้องการจำเป็นชนิดใดเช่น หากผู้วิจัยนิยามความต้องการจำเป็นตามโมเดลความแตกต่าง (Discrepancy Model) ก็มักจะเก็บข้อมูลโดยการให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความเห็นเกี่ยวกับสภาพที่ควรจะเป็นและสภาพที่เป็นอยู่จริง แล้วค่อยนำข้อมูลสองส่วนนั้นมาจัดกระทำ (สุวิมล ว่องวานิช, 2548: 199)

3) การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

การจัดลำดับความสำคัญ (Setting Priority) ของปัญหาหรือความต้องการจำเป็นเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการประเมินความต้องการจำเป็น ซึ่งจะทำให้การประเมินความต้องการจำเป็นมีความสมบูรณ์ ได้ผลนำไปใช้ในการวางแผนปฏิบัติการต่อไปได้ การจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาที่ได้จากการประเมินความต้องการจำเป็นมีหลายวิธี วิทกิน (Witkin, 1984 อ้างถึงใน คันสนีย์ จันทร์สถิตย์พร, 2549: 34) กล่าวว่า การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ที่เป็นที่ยอมรับกันมาก คือ การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่ได้จากการสำรวจ และแบ่งวิธีการตามลักษณะข้อมูลที่ได้มาเป็น 2 กลุ่ม คือ ข้อมูลการตอบสนองชุดเดียว และข้อมูลการตอบสนองหลายชุด

ในส่วนนี้จะขออธิบายเพียงเทคนิคการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเฉพาะรูปแบบการตอบสนองคู่ (ตอบสนองหลายชุด) เท่านั้น เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบของการรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้

3.1 การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาสำหรับข้อมูลแบบการตอบสนองคู่ (Dual- Response Format)

จากที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น ที่ว่าการประเมินความต้องการจำเป็น โดยอาศัยโมเดลความแตกต่าง เป็นวิธีการที่ใช้กันมากที่สุด ในหน่วยงานหรือองค์กรทางการศึกษา และที่สุวิมล ว่องวาณิช เสนอว่า หากผู้วิจัยนิยามความต้องการจำเป็นตามโมเดลความแตกต่างก็มักจะเก็บข้อมูลในรูปแบบการตอบสนองคู่ ซึ่งในความจำเป็นจริงแล้ว การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาสำหรับข้อมูลที่ถูกเก็บรวบรวมแบบตอบสนองคู่ สามารถแยกออกเป็น 3 กลุ่ม วิธีที่ใช้ในการจัดลำดับ ดังนี้ คือ (สุวิมล ว่องวาณิช, 2548: 275- 303)

- 1) กลุ่มที่ใช้หลักประเมินความแตกต่าง (Discrepancy Model)
 - 2) กลุ่มที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลที่มีหลายส่วนประกอบ (Multi-Component Data Analysis)
 - 3) กลุ่มที่กำหนดน้ำหนักความต้องการจำเป็น (Weighted Needs Index)
- ในที่นี้จะกล่าวเพียงกลุ่มวิธีที่ใช้หลักประเมินความแตกต่าง เท่านั้น

3.2 กลุ่มวิธีที่ใช้หลักประเมินความแตกต่าง (Discrepancy Model)

วิธีการนี้พบว่าเป็นที่นิยมใช้กันมาก มีการรวบรวมข้อมูลแบบการตอบสนองคู่จากมาตรวัดที่แสดงระดับความสำคัญ (I=Importance) ของข้อความนั้น เปรียบเสมือนค่าที่บอกระดับของ “What Should be” และมาตรวัดที่แสดงระดับที่รายการนั้น ได้รับการตอบสนองหรือระดับสัมฤทธิ์ผล (D = Degree of Success) ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เปรียบเสมือนค่าที่บอกระดับของ “What is” สูตรในการคำนวณแต่ละวิธี มีดังนี้

3.2.1) วิธี Mean Difference Method (MDF) กำหนดโดย หาผลต่างของค่าเฉลี่ยของ I และค่าเฉลี่ยของ D บางคนเรียกวิธีนี้ว่า Rank Order of Difference Scores

$$\text{MDF} = \text{I} - \text{D}$$

วิธีนี้มีข้อดีในด้านการออกแบบการเก็บข้อมูลที่ไม่ยุ่งยาก จัดเรียงลำดับได้ง่าย ข้อจำกัดคือ ดัชนียังไม่มีคุณสมบัติของดัชนี คือ ยังไม่สามารถระบุค่าสูงสุดและต่ำสุดได้ และการนำเอาสถานภาพในเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต่างกันมาลบบัน ก็ไม่เหมาะสม หรือเมื่อผลต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ได้มาใกล้เคียงกัน ทำให้แปลผลได้ยาก

3.2.2) วิธี Priority Needs Index (PNI) วิธีนี้มีพื้นฐานมาจากวิธี MDF โดยดัดแปลงให้เป็นรูปดัชนีที่สามารถบอกค่าต่ำสุดและสูงสุดได้ วิธีการนี้ ให้ความสำคัญกับ

ระดับคาดหวังเป็นตัวถ่วงน้ำหนัก กล่าวคือ โดยใช้วิธีการเดิมแต่ถ่วงน้ำหนักของผลต่างของค่าเฉลี่ยระหว่าง I กับ D ด้วยน้ำหนักความสำคัญของ I

$$PNI = (I - D) \times I$$

วิธีนี้มีข้อดีกว่าวิธี MDF ตรงที่ เมื่อถ่วงน้ำหนักแล้ว จะทำให้เห็นความแตกต่างชัดเจนขึ้น

3.2.3) วิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$) วิธีนี้ปรับปรุงจากสูตร PNI แบบดั้งเดิม โดยนงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช เป็นวิธีการที่หาค่าผลต่าง I- D แล้วหารด้วยค่า D เพื่อควบคุมขนาดของความต้องการจำเป็นให้อยู่ในพิสัยที่ไม่มีช่วงกว้างมากเกินไปและให้ความหมายเชิงเปรียบเทียบ เมื่อใช้ระดับของสภาพที่เป็นอยู่เป็นฐานในการคำนวณค่าอัตราการพัฒนาเข้าสู่สภาพที่คาดหวัง มีสูตรดังนี้

$$PNI_{modified} = \frac{I - D}{D}$$

ตาราง 2 เปรียบเทียบผลของลำดับความสำคัญตามวิธีที่ใช้หลักประเมินความแตกต่างแบบต่างๆ

ข้อความ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	I-D	(I-D)x I	(I-D)/D	ลำดับ	ลำดับ	ลำดับที่
	ของสภาพ	ของสภาพ				ที่ตาม	ที่ตาม	ตามวิธี
	ที่ควรจะเป็น (I)	ที่เป็นจริง (D)				วิธี	วิธี	$PNI_{modified}$
						MDF	PNI	
1.สภาพสุขภาพ	4.50	3.50	1.00	4.50	0.29	1	1	1
2.ออกกำลังกาย	2.50	2.00	0.50	1.25	0.25	2	3	2
3.การฝึกจิตใจ	4.00	3.60	0.40	1.60	0.11	3	2	3

สงบ

ตามตาราง 2 จะเห็นได้ว่า เมื่อใช้ข้อมูลเดียวกัน ในที่นี้คือความต้องการจำเป็นด้านสุขภาพด้านการออกกำลังกาย และการฝึกจิตใจสงบ พบว่า เมื่อใช้วิธีการที่แตกต่างกัน ผลของลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นก็อาจจะเหมือนหรือแตกต่างกันก็ได้ ดังเช่นในตัวอย่างนี้ เมื่อใช้วิธี MDF พบว่า ลำดับความสำคัญของปัญหาหรือความต้องการจำเป็นจะเหมือนกับวิธี $PNI_{modified}$ แต่เมื่อถ่วงน้ำหนักด้วยสภาพที่ควรจะเป็นในแบบวิธี PNI แล้วพบว่า ลำดับความสำคัญมีการเปลี่ยนแปลงไป

ดังนั้นสรุปได้ว่า ในบางครั้งไม่ว่าจะใช้วิธีการใด การวิเคราะห์ข้อมูลก็สามารถให้ผลสอดคล้องกันได้ ในเชิงลำดับที่ของความต้องการจำเป็น (สุวิมล ว่องวานิช, 2548: 278)

6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการจำเป็นและการประเมินความต้องการจำเป็น

พัฒน์สุดา สอนชื่อ (2531: 142- 166) ศึกษาเรื่องความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนของข้าราชการบำนาญ กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ข้าราชการบำนาญ กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร มีความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนในด้านเศรษฐกิจด้านสุขภาพ และด้านสังคมโดยเฉลี่ย ในระดับปานกลางและเมื่อเปรียบเทียบโดยจำแนกเพศ อายุ วุฒิและระดับการศึกษา พบว่าข้าราชการบำนาญที่มีเพศ อายุ วุฒิ และระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความต้องการได้รับความรู้ และมีความต้องการให้ความรู้ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม ไม่แตกต่างกันเว้นแต่ด้านสุขภาพ ที่เพศชายและเพศหญิงมีความต้องการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บรรเลง สระมูล (2546: 89- 94) ศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อพัฒนานักศึกษาด้านสมรรถนะสารสนเทศ: การศึกษากลุ่มพหุ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะสารสนเทศของนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกัน และประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะสารสนเทศ การวิเคราะห์องค์ประกอบ การใช้สูตร $PNI_{modified}$ สำหรับความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่าแบบวัดสมรรถนะสารสนเทศจำแนกเป็น 2 องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบแรกประกอบด้วย การเข้าถึงสารสนเทศ การกำหนดขอบเขตและคำค้น และจริยธรรมการใช้สารสนเทศ องค์ประกอบที่สองประกอบด้วย การประเมินสารสนเทศและการใช้สารสนเทศ ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะสารสนเทศของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาภาคปกติมีสมรรถนะสารสนเทศสูงกว่าภาคสมทบ หลักสูตร 4 ปีสูงกว่าหลักสูตร ต่อเนื่อง 2 ปี ผลการประเมินความต้องการจำเป็น พบว่านักศึกษามีความต้องการจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะด้านการใช้สารสนเทศ การกำหนดคำค้น การประเมินสารสนเทศ การเข้าถึงสารสนเทศ และจริยธรรมการใช้

เอกพล จันทร์สถิตพร (2551: 129-130) ศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่าประกอบด้วย 4 องค์ประกอบเรียงลำดับความสำคัญด้วยดัชนี $PNI_{modified}$ จะได้ว่า 1) ด้านการพัฒนาตน 2) ด้านสุขภาพและความ

เป็นอยู่ 3) ด้านการนับถือตนเองและการปรับตัว 4) ด้านสุขภาพจิตและคุณธรรม ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ตามตัวแปรเพศและฐานะทางเศรษฐกิจ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทั้งโดยภาพรวมและแยกเป็นรายด้าน ในขณะที่ตัวแปรระดับการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการนับถือตนเองและการปรับตัว ด้านสุขภาพจิตและคุณธรรม ด้านการพัฒนาตน รวมทั้งด้านภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นงนุช บุญตาปวน (2548: 86-89) ศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินความต้องการจำเป็นคุณลักษณะของครูตามความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 เขตสวนหลวง สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่เป็นจริงและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความต้องการจำเป็นคุณลักษณะของครูด้านวิชาการ ด้านการสอนด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้ต่างกันมีความต้องการจำเป็นคุณลักษณะของครูด้านบุคลิกภาพ และด้านคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ฝนทอง อินรอด (2551: 106) ศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนสตรีวรนาถบางเขน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีรายได้ประจำต่อเดือนของครอบครัวแตกต่างกันมีความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนสตรีวรนาถบางเขน ด้านวิชาการ ด้านกิจการนักศึกษา ด้านบุคลากร และด้านอาคารสถานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศรีบังอร อิศระกุลฤทธนา (2553: 93) ศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการจำเป็นในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการอบรมต่างกันมีความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

น้ำทิพย์ ่องอาจวานิชย์ (2550: 177-180) ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการจำเป็นในการผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ: การวิเคราะห์พหุ

ระดับ พบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความต้องการจำเป็นในกรผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดวงมณี ศุภสร (2554:116) วิจัยเรื่องการประเมินความต้องการจำเป็นคุณลักษณะของครูตามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีความต้องการจำเป็นคุณลักษณะของครูทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนต่างกันมีความต้องการจำเป็นคุณลักษณะของครู ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความสัมพันธ์กับผู้เรียน และด้านความเป็นประชาธิปไตย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า ความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคลแตกต่างกันตามตัวแปรสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ

7. นโยบาย ระเบียบ กฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

7.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 บัญญัติไว้ว่า มาตรา 283 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการดูแล และจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น และย่อมมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย การบริการ การจัดบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงินการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับการพัฒนาจังหวัด และประเทศเป็นส่วนรวมด้วย

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความเข้มแข็งในการบริหารงานได้โดยอิสระและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาระบบการคลังท้องถิ่นให้จัดบริการสาธารณะได้โดยครบถ้วนตามอำนาจหน้าที่ จัดตั้งหรือร่วมกันจัดตั้งองค์การเพื่อการจัดทำบริการสาธารณะตามอำนาจหน้าที่ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าเป็นประโยชน์ และให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึง

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีเจตจำนงแสดงความตระหนักต่อความสำคัญของผู้สูงอายุ ที่รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการให้ความช่วยเหลือไว้ คือ

มาตรา 53 กำหนดไว้ว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 80 (1) กำหนดไว้ว่า จัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และพึ่งพาตนเองได้

2. พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 บัญญัติถึงบทบาทไว้ว่า มาตรา 46 สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบลเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล

(2) พิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล ร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม

(3) ควบคุมการปฏิบัติงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ข้อบัญญัติ ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

มาตรา 66 องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาทั้งตำบลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

มาตรา 67 ภายใต้งบประมาณของกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขต องค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก

(2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะรวมทั้ง

กำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

(3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ

(4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

(6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

(7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(8) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม
อันดีของท้องถิ่น

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย โดยจัดสรรงบประมาณ
หรือบุคลากรให้ตามตามจำเป็นและสมควร

3. พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนกระจายอำนาจให้แก่องค์
ปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 บัญญัติบทบาทไว้ว่า

มาตรา 16 ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจ
หน้าที่ในการจัดระบบบริหารบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง
ดังนี้

- (1) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- (2) การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
- (3) การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
- (4) การสาธารณสุขโรค และการก่อสร้างอื่นๆ
- (5) การสาธารณสุขการ
- (6) การส่งเสริม การฝึก และประกอบอาชีพ
- (7) การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
- (8) การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- (9) การจัดการศึกษา
- (10) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา

และผู้ด้อยโอกาส

(11) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม
อันดีของท้องถิ่น

(12) การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด และการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

(13) การจัดให้มี และบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

(14) การส่งเสริมกีฬา

(15) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของ

ประชาชน

- (16) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
- (17) การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- (18) การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
- (19) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
- (20) การจัดให้มีและการควบคุมสุสาน และฌาปนสถาน
- (21) การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
- (22) การจัดให้มี และควบคุมการฆ่าสัตว์
- (23) การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย
โรงพยาบาล และสาธารณสุขสถานอื่นๆ
- (24) การจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากป่าไม้ที่ดิน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (25) การผังเมือง
- (26) การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร
- (27) การดูแลรักษาที่สาธารณะ
- (28) การควบคุมอาคาร
- (29) การป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย
- (30) การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกัน
และรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน
- (31) กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ตามที่
คณะกรรมการประกาศกำหนด

7.2. นโยบาย ทิศทาง และเป้าหมายของการส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ

1. นโยบายและแผนระดับชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2535 ประธานสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ ได้มีหนังสือขอให้รัฐบาลมีนโยบายจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุ โดยการกระจายบริการด้านต่างๆ เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุยากจนในส่วนภูมิภาคให้ครอบคลุมมากขึ้น รัฐบาลจึงได้ตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจพิจารณา นโยบายและมาตรการหลักเพื่อ

ช่วยเหลือผู้สูงอายุด้วยการจัดทำนโยบาย และมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ. 2535 - 2554) ซึ่งได้รับความเห็นชอบตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ 3 มีนาคม 2535

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการเรียนรู้ สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพของวัยและสภาพแวดล้อม รู้จักดูแลรักษาสุขภาพ และให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครองดูแลจากครอบครัว และได้รับการสงเคราะห์อื่นๆ ที่จำเป็น ตลอดจนให้ผู้สูงอายุมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัวและสังคม

นโยบาย

1. ส่งเสริมและให้บริการการเรียนรู้เพื่อการปรับตัว การดูแลรักษาสุขภาพ การป้องกันโรค การออกกำลังกาย
2. ให้มีบริการพื้นฐานและสวัสดิการสังคม และการสงเคราะห์อย่างพอเพียง
3. สนับสนุนให้ผู้สูงอายุทำงานตามกำลังความถนัด ความสามารถและประสบการณ์ รวมทั้งได้ถ่ายทอดประสบการณ์ให้แก่ชนรุ่นหลัง
4. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวแบบสังคมไทยดั้งเดิม
5. สนับสนุนให้สถาบันศาสนาเผยแพร่วัฒนธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจแก่ผู้สูงอายุ
6. สนับสนุนให้ชุมชนและภาคเอกชนจัดสวัสดิการและบริการผู้สูงอายุ และให้โอกาสผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรม
7. สนับสนุนการผลิตและพัฒนาบุคลากรสำหรับดูแลรักษาและให้บริการผู้สูงอายุ
8. ให้มีการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และส่งเสริมการศึกษาวิจัย ประเมินผลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

มาตรการหลัก

1. เผยแพร่ความรู้เพื่อการปรับตัว การดูแลสุขภาพ ฯลฯ รวมทั้งให้มีบริเวณและอุปกรณ์สำหรับการพักผ่อน การออกกำลังกาย

2. ขยายบริการและสวัสดิการด้านสุขภาพ อนามัย และอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ หรือ ไม่มีผู้อุปการะ
3. ให้การศึกษา อบรม หรือแนะแนวอาชีพแก่ผู้สูงอายุที่ยังทำงานได้ และขอให้หน่วยงานทั้งภาครัฐภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำงานตามความถนัด และศักยภาพ
4. จัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ทั้งเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ แก่ชนรุ่นหลัง หรือการพัฒนาชุมชน
5. รณรงค์ให้ประชาชนและสังคม เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการมีสมาชิกหลายรุ่นอายุอยู่ร่วมกันในครอบครัว และให้มีคุณค่าในการเคารพคตินิยมคฤหาสน์ที่บุพการี และผู้สูงอายุ
6. ขอความร่วมมือสถาบันศาสนาเผยแพร่คำสอนเพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ
7. ให้ชุมชน เอกชน ดำเนินการจัดสวัสดิการและบริการต่างๆ แก่ผู้สูงอายุ โดยรัฐให้การสนับสนุนการดำเนินงานด้วยมาตรการต่างๆ
8. ให้มีการประสานงานการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ทั้งรัฐและเอกชนอย่างใกล้ชิดและติดตามประเมินผลงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการและสวัสดิการ
9. ให้ความรู้และจัดฝึกอบรมแก่เจ้าหน้าที่กรมการแพทย์ และสาธารณสุข ผู้ดูแลผู้สูงอายุ และให้มีการผลิตบุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น
10. ให้มีศูนย์ข้อมูลกลาง และให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ (คณะทำงานพิจารณานโยบายและมาตรการหลักเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ, 2535)

2. ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2542

ปฏิญญาผู้สูงอายุไทยเป็นการนำเจตนารมณ์ในเรื่องสิทธิของผู้สูงอายุ ดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หลักการของสหประชาชาติว่าด้วยผู้สูงอายุ ปฏิญญามาเก่าของคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก และแผนงานนโยบายและมาตรการต่างๆ ที่กำหนดไว้ไปสู่การปฏิบัติ โดยมีผู้แทนจากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรผู้สูงอายุ และผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันจัดทำปฏิญญาผู้สูงอายุไทยขึ้น เพื่อถือปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้สูงอายุไทย ดังต่อไปนี้

1. ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้งและละเมิดสิทธิ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้ และผู้พิการที่สูงอายุ
2. ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทรการดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
3. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษา เรียนรู้ และ พัฒนาศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน เพื่อสามารถปรับบทบาทของตนเองให้สมวัย
4. ผู้สูงอายุควรได้ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดความภูมิใจและเห็นชีวิตมีคุณค่า
5. ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ต้องมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงหลักประกัน และสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างครบวงจร โด่เท่าเทียมกันรวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบตามคตินิยม
6. ผู้สูงอายุควรมีบทบาท และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันและกับบุคคลทุกวัย
7. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้บรรลุผลตามเป้าหมาย
8. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตรากฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกัน และการบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิ คุ้มครองสวัสดิภาพ และจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ
9. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องรณรงค์ปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรมที่เน้นความกตัญญูต่อบุพการีและความเอื้ออาทรต่อกัน (สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2542)

3. สิทธิประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ และมีสัญชาติไทยให้มีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่างๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐานของผู้สูงอายุในสังคมไทยได้รับการดูแลเอาใจใส่ และมีคุณภาพชีวิตมากขึ้น ดังนี้คือ

1. การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้ โดยให้ความสะดวกรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ เช่นผู้สูงอายุควรได้รับความช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรมและตามความต้องการการรับการรักษาพยาบาลฟื้นฟูสุขภาพ การโภชนาการ การป้องกันความพิการ เป็นต้น

2. การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เช่นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การทำงาน การถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญา เป็นต้น

3. การประกอบอาชีพหรือฝีกอาชีพที่เหมาะสม เช่น การจัดหางานที่เหมาะสม การช่วยเหลือเครื่องมือประกอบอาชีพ การอบรมทักษะอาชีพต่างๆ เป็นต้น

4. การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน เช่น การมีระบบเฝ้าระวังสถานการณ์ปัญหาของผู้สูงอายุ การเตรียมความพร้อมก่อนวัยสูงอายุ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นครู เพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน เป็นต้น

5. การอำนวยความสะดวก และปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่น เช่น ราวบันได ลิฟต์ ทางเดินเท้า เป็นจุดเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ ที่นั่งสำรองโดยสารบนรถ การจัดมุมสุขภาพในสวนสาธารณะการอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เป็นต้น

6. การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม เช่น การลดหย่อนค่าโดยสารรถไฟ รถประจำทาง และเครื่องบิน รวมทั้งการช่วยเหลือค่าโดยสารยานพาหนะกลับภูมิลำเนาในกรณีตกทุกข์ได้ยากในต่างท้องที่

7. การยกเว้นการเข้าชมสถานที่ของรัฐ

8. การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกละเมิดกรรม หรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง ซึ่งเป็นกฎหมายคุ้มครองผู้สูงอายุ

9. การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการแก้ไขปัญหาคกรอกรว

10. การจัดที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง เช่น การส่งต่อผู้สูงอายุไปรับบริการด้านการรักษาพยาบาล หรือที่อยู่อาศัย การจัดบริการด้านอาหาร และเครื่องนุ่งห่มตามความจำเป็น

11. การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

12. การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี เป็นกรณีผู้สูงอายุที่ยากไร้ได้รับการฃาปนกิจสงเคราะห์จากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ถือเป็นกรช่วยเหลือกรอกรว หรือชุมชนผู้สูงอายุที่เสียชีวิต ซึ่งมีภาระมากและมีความลำบากในการดำเนินชีวิต

13. การอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

4. ความจำเป็นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดบริการและสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ

เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากร ที่เป็นสมาชิกอยู่ในสังคมชุมชนต่างๆ โดยมีคุณลักษณะและความต้องการที่หลากหลายแตกต่างจากประชากรกลุ่มอื่นๆ โดยมีความแตกต่างทั้งในเรื่องเกี่ยวกับความคาดหวังกการดำเนินชีวิต สถานภาพทางเศรษฐกิจ ภาวะทางสุขภาพ ทางกายและทางจิต ความสามารถในการจัดการ และได้มาซึ่งทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ความปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ ผู้สูงอายุบางรายสามารถจัดการในสิ่งต่างๆ ได้เป็นอย่างดี บางรายสามารถเปลี่ยนแปลงปรับวิถีชีวิตของตนเองให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมได้ มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อมั่นในตนเอง หรือการรับ โอกาสทางสังคมบางประการ แต่บางรายมีความอ่อนแอ และประสบความล้มเหลว บางรายต้องแสวงหาความช่วยเหลือจากผู้อื่น หรือต้องหาสิ่งทดแทนให้กับตนเอง จากชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากการสูญเสียหน้าที่ ตำแหน่งงาน เกียรติยศ สถานภาพทางสังคม การลดลงของรายได้ สูญเสียคู่สมรส ญาติมิตร ตลอดจนความสามารถทางกายภาพที่ลดลง การเปลี่ยนแปลงหลากหลายประการดังกล่าวที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความกดดันต่างๆ มากขึ้นด้วย ซึ่งผู้สูงอายุต้องต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ด้วยความสามารถที่จำกัด

ความสามารถในการจัดการกับปัญหาและการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการซึ่งได้แก่ ทรัพยากรด้านการเงิน ภาวะ

สุขภาพ ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร การจัดการด้านที่อยู่อาศัย สัมพันธภาพในครอบครัวและชุมชน และเครือข่ายเพื่อนทางสังคมซึ่งหากผู้สูงอายุรายใดไม่สามารถจัดการและแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง จนต้องประสบกับความล้มเหลว ในชีวิตแล้ว สถานการณ์จะยิ่งเลวร้ายลงเมื่อมีอายุมากขึ้น ซึ่งปัญหาสำคัญที่ต้องเผชิญ คือ ความเจ็บป่วยอย่างรุนแรง ในช่วงท้ายของชีวิต แต่หากผู้สูงอายุมีการเรียนรู้ มีการเตรียมตัว และมีผู้คอยให้ความช่วยเหลืออย่างถูกต้องเหมาะสมแล้ว ปัญหาที่ต้องเผชิญ ดังกล่าวก็จะลดลง (วชิระศักดิ์ ชันติวงษ์, 2551: 37)

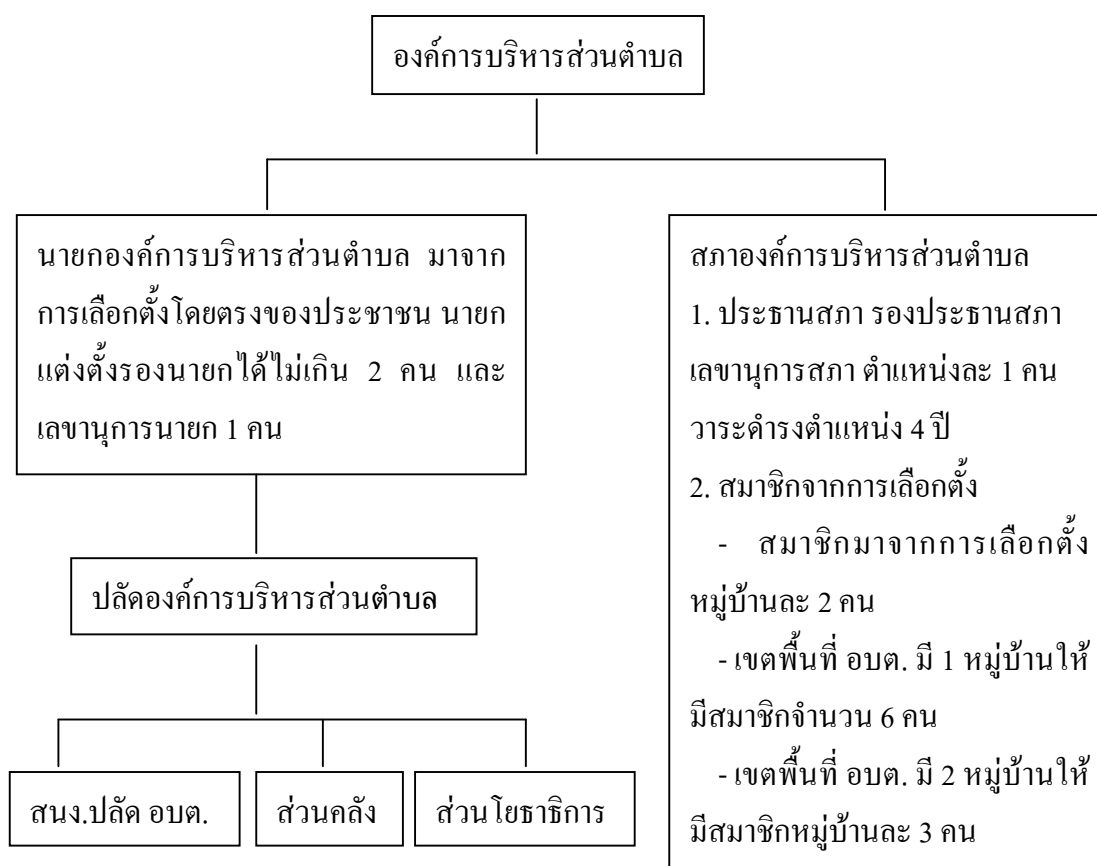
จากนโยบาย ระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุสามารถสรุปได้ว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ในการดูแล และจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น จัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และพึ่งพาตนเองได้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพของวัยและสภาพแวดล้อม รู้จักดูแลสุขภาพ และให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครองดูแลจากครอบครัว และได้รับการสงเคราะห์อื่นๆ ที่จำเป็น ตลอดจนให้ผู้สูงอายุมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัวและสังคม

8. แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล

8.1 องค์การบริหารส่วนตำบล

รัฐบาลในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้มีนโยบายกระจายอำนาจ อำนาจการปกครองมาสู่ท้องถิ่นขณะเดียวกันพยายามที่จะปรับปรุงฐานะสภาตำบลให้เป็นนิติบุคคล เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถพัฒนาตำบลได้อย่างมีประสิทธิภาพมีทรัพยากรที่เพียงพอต่อการพัฒนาและดำเนินการพัฒนาตำบลเป็นไปอย่างชัดเจน หลังจากที่พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2538 และแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2542 ทำให้ทุกตำบลจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลทั่วประเทศ และมีผลทำให้สภาตำบลทุกแห่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลและทำให้สภาตำบลที่มีรายได้ทุกประเภทโดยไม่รวมเงินอุดหนุน ในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 150,000 บาท ขึ้นไปได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล

พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 นั้นมีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มาจากการเลือกตั้งหมู่บ้านละ 2 คน องค์การบริหารส่วนตำบลใดมีเพียง 1 หมู่บ้าน ให้มีสมาชิกได้ 6 คน องค์การบริหารส่วนตำบลใดมีเพียง 2 หมู่บ้าน ให้มีสมาชิกได้ หมู่บ้านละ 3 คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะเลือกสมาชิก 1 คน เป็นประธานสภาและรองประธานสภาอีก 1 คน และเลือกเลขานุการอีก 1 คน จากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล นายกององค์การบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน นายกององค์การบริหารส่วนตำบลแต่งตั้งรองนายกไม่เกิน 2 คน และเลขานุการนายก 1 คน (ศิริ จรเสมอ, 2553: 46) โดยมีโครงสร้างตามภาพประกอบ 4 ดังนี้

ภาพประกอบ 4 โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล (คณะกรรมการกิจการสภาผู้แทนราษฎร, รวมกฎหมายการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2547)

8.2 วิวัฒนาการการปกครองท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล

แนวความคิดในการจัดระบบการปกครองท้องถิ่นในระดับตำบล หมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นฐานรากของการปกครองประเทศอย่างแท้จริง แม้จะได้มีการจัดระบบการปกครองท้องถิ่นในระดับตำบล หมู่บ้านขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้ปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ซึ่งทำให้การจัดระบบการปกครองในชนบทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตลอดมาก็ตาม แต่การปกครองท้องถิ่นในลักษณะการปรีกษาหรือในรูปแบบของสภาท้องถิ่น ไม่ใช่ตัดสินใจโดยคนเดียว ในขณะที่เดียวกันมีองค์การบริหารซึ่งมีความเป็นอิสระ (autonomy) ในการดำเนินกิจการของท้องถิ่นมิใช่รับคำสั่งในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองส่วนภูมิภาคดังเช่นระบบกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 ก็ยังไม่เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นการพยายามจัดรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่เหมาะสมกับชนบทจึงดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดการจัดตั้งเทศบาลตำบลให้ครบทุกตำบล หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดก็ดี แต่เมื่อศึกษาในภาพรวมแล้วทั้งรูปแบบเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด ก็ยังมีใช้รูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่เหมาะสมกับชนบทระดับตำบลและหมู่บ้านอย่างแท้จริง

ในปี พ.ศ. 2499 หลังจากกลับจากการศึกษาดูงานในยุโรปของ จอมพล ป.พิบูลสงครามนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น จึงมีแนวความคิดว่าควรจัดระบบการปกครองท้องถิ่นในระดับตำบลและหมู่บ้านให้เหมาะสมดังเช่นในต่างประเทศ

การพัฒนากระบบปกครองท้องถิ่นระดับตำบลและหมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดระบบการบริหารตำบลตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 222/2499 ให้ทุกตำบลจัดตั้งสภาตำบลและคณะกรรมการตำบลขึ้น

1.1 สภาตำบลประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งของราษฎร หมู่บ้านละ 2 คน หรือจากการคัดเลือกของนายอำเภอ โดยการปรีกษากรรมการหมู่บ้านหรือกรรมการตำบล โดยมีนายอำเภอท้องที่หรือผู้ที่นายอำเภอมอบหมายทำหน้าที่เป็นประธานสภาตำบลและให้คัดเลือกครูประชาบาลหรือราษฎรคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นเลขานุการสภาตำบล

1.2 คณะกรรมการตำบลประกอบด้วย กำนันท้องที่ แพทย์ประจำตำบล ครู ประชาบาลในตำบล 1 คน ราษฎรผู้ทรงคุณวุฒิในตำบลไม่น้อยกว่า 2 คน ซึ่งนายอำเภอคัดเลือก ครูใหญ่ทุกโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในอำเภอ หัวหน้าหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในตำบลและผู้ใหญ่บ้านทุกคน

ต่อมารัฐบาลพิจารณาเห็นว่าตำบลบางตำบลที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม ค่อนข้างสูงแต่ไม่ถึงระดับที่จะตั้งเป็นสุขาภิบาลหรือเทศบาลตำบลได้ ควรจะได้มีรูปแบบซึ่ง สามารถดำเนินการบริหารท้องถิ่นได้คล่องตัวกว่ารูปแบบของสภาตำบล จึงได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499

2. การจัดระบบการบริหารตำบลตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วน ตำบล พ.ศ. 2499

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติคือให้มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล มี ฐานะเป็นนิติบุคคล มีรายได้และรายจ่ายตลอดจนบุคลากรเป็นของตนเองมีความคล่องตัวทางการ บริหารตามสมควร อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายของนายอำเภอ

องค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วยสภาตำบลและคณะกรรมการตำบล เช่นเดียวกับสภาตำบลแต่มีความแตกต่างกันในรูปแบบของบุคคลที่เป็นกรรมการ ดังนี้

2.1 สภาตำบล ประกอบด้วยกำนันและผู้ใหญ่บ้านทุกคน ในตำบลเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง และสมาชิกสภาตำบลหมู่บ้านละ 1 คนซึ่งราษฎรเลือกตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งคราว ละ 5 ปี

2.2 คณะกรรมการตำบล ประกอบด้วย กำนันท้องที่เป็นประธาน แพทย์ประจำ ตำบล ผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล และกรรมการซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากครูใหญ่ของ โรงเรียน หรือ ผู้ทรงคุณวุฒิ อีกไม่เกิน 5 คน

เป็นที่น่าสังเกตว่า องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบลนี้ แม้ว่าจะมีการแบ่งโครงสร้างการบริหารออกเป็น 2 ส่วน คือ สภา และฝ่ายบริหาร (คณะกรรมการ ตำบล) เมื่อพิจารณาจากตัวบุคคลแล้วกลับพบว่าเป็นคนกลุ่มเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือกำนัน และผู้ใหญ่บ้านเป็นสมาชิกสภาตำบลโดยตำแหน่ง ซึ่งโดยหลักการอาจถือเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ใน เวลาเดียวกันกำนันก็เป็นประธานกรรมการ โดยตำแหน่งโดยหลักถือว่าเป็นฝ่ายบริหาร นอกจากนั้น ผู้ใหญ่บ้านก็เป็นสมาชิกสภาตำบล และเป็นคณะกรรมการตำบลด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นในทางปฏิบัติ จึงไม่อาจตรวจสอบการใช้อำนาจทางการบริหารซึ่งกันและกันได้

ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติฉบับนี้เล็กน้อยเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานยิ่งขึ้น และในปี พ.ศ. 2515 ได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326/2515 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 สั่งให้ยกเลิกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล แบบ สภาตำบล ซึ่งมีการปรับโครงสร้างใหม่ โดยมีเพียงส่วนการบริหารเรียกว่า คณะกรรมการสภาตำบล ซึ่งประกอบด้วย

- 1) กำนัน เป็น ประธานคณะกรรมการสภาตำบลโดยตำแหน่ง
 - 2) ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบล เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง
 - 3) แพทย์ประจำตำบล เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง
 - 4) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเลือกจากราษฎรหมู่บ้านละ 1 คน เป็นกรรมการ โดยการเลือกตั้ง
 - 5) ปลัดอำเภอหรือพัฒนากร เป็นที่ปรึกษา
 - 6) ครูประชาบาลที่ได้รับการคัดเลือก เป็น เลขานุการ
- สภาตำบล ตามโครงสร้างนี้ได้ประกาศใช้ทุกตำบลทั่วประเทศ และใช้ต่อมาจนถึงปี พ.ศ. 2537 ก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

3. การจัดระบบการบริหารตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

หลังปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา กระแสแนวความคิดเรื่องการกระจายอำนาจเป็นประเด็นที่ได้รับการกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวางทั้งในวงวิชาการ สื่อมวลชนและพรรคการเมืองในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อปี พ.ศ. 2535 เกือบทุกพรรคการเมืองที่ต่างนำเสนอประเด็นในเรื่องของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นนโยบายสำคัญของพรรคท่ามกลางเสียงคัดค้านจากข้าราชการระดับสูงบางส่วนในกระทรวงมหาดไทยต่อประเด็นการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งมีนายชวน หลีกภัยเป็นหัวหน้าพรรค ได้เป็นรัฐบาล ในการแถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2535 ได้กล่าวถึงประเด็นที่จะมีการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมโดยเร็ว และมีการจัดตั้งคณะกรรมการศึกษาและปรับปรุงการปกครองท้องถิ่น ในวันที่ 28 ตุลาคม 2535 เพื่อนำไปสู่การยกร่างพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2536 ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติ

เกี่ยวกับการจัดระบบการบริหารราชการส่วนตำบลเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 8 ฉบับ ซึ่งมีหลักการที่คล้ายคลึงกันในสาระสำคัญคือต้องการกระจายอำนาจการปกครองและการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแบบที่เป็นสากล วันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2537 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งกำหนดให้สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

3.1 สภาตำบล หมายถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลซึ่งจัดตั้งขึ้นสำหรับทุกตำบลที่มีรายได้ทุกประเภทโดยไม่รวมเงินอุดหนุน ในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 150,000 บาท บริหารงานในรูปแบบของคณะกรรมการสภาตำบล ประกอบด้วย

3.1.1 สมาชิกสภาตำบลโดยตำแหน่ง ได้แก่

- 1) กำนันเป็นประธานสภาตำบล
- 2) ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลเป็นกรรมการ
- 3) แพทย์ประจำตำบล เป็นกรรมการ

3.1.2 สมาชิกสภาตำบลจากการเลือกตั้งของราษฎรในหมู่บ้านหมู่บ้านละ 1 คน เป็นกรรมการ

3.2 องค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อตำบลที่มีรายได้ทุกประเภทโดยไม่รวมเงินอุดหนุน ในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 150,000 บาท ขึ้นไป บริหารงานในรูปแบบของสภาและฝ่ายบริหาร

ตั้งแต่เริ่มต้นประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 จนถึงปัจจุบันพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จำนวน 5 ครั้งดังนี้

- 1) พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537
- 2) พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2538
- 3) พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

4) พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2546

5) พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 (วิวัฒนาการของการปกครองท้องถิ่นไทย, 2556: ออนไลน์)

9. ข้อมูลทั่วไปของคาบสมุทรสทิงพระ

9.1 สภาพทั่วไป

พื้นที่คาบสมุทรสทิงพระ เป็นลุ่มน้ำย่อยฝั่งตะวันออกของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีลักษณะคล้ายแหลมยื่นออกมาจากพื้นดินแผ่นใหญ่ที่มีน้ำล้อมรอบ 3 ด้าน คือ ทะเลสาบด้านตะวันตกและด้านใต้ และทะเลอ่าวไทยด้านตะวันออก ส่วนทิศเหนือจดอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราชคาบสมุทรสทิงพระประกอบด้วยพื้นที่ในเขตจังหวัดสงขลา รวม 4 อำเภอด้วยกัน คือ อำเภอระโนด อำเภอกระแสสินธุ์ อำเภอสทิงพระ และอำเภอสิงหนคร คาบสมุทรสทิงพระมีพื้นที่ทั้งหมด 1218.24 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งหมด 173,973 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. อำเภอระโนด มีพื้นที่ทั้งหมด 783.84 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 12 ตำบล 73 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 68,326 คน ตำบลเหล่านี้ ได้แก่ ตำบลระโนด คลองแดน ตะเคียวชะบอน บ้านใหม่ บ่อตรู ปากแตระ พังยาง ระวังะ วัดสน บ้านขาว และแดนสงวน

2. อำเภอกระแสสินธุ์ มีพื้นที่ทั้งหมด 96.40 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 4 ตำบล 22 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 15,758 คน ตำบลเหล่านี้ ได้แก่ ตำบลเกาะใหญ่ โรง เชิงแส และกระแสสินธุ์

3. อำเภอสทิงพระ มีพื้นที่ทั้งหมด 120 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 11 ตำบล 77 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 46,438 คน ตำบลเหล่านี้ ได้แก่ ตำบลจะติงพระ กระดังงา สนามชัย ดิหลวง ชุมพล คลองรี คุชูด ท่าหิน วัดจันทร์ บ่อแดง และบ่อदान

4. อำเภอสิงหนคร 11 ตำบล 59 หมู่บ้าน มีพื้นที่ทั้งหมด 228 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งหมด 43,451 คน ตำบลเหล่านี้ ได้แก่ ตำบลชิงโค สทิงหม้อ ท่านบ รำแดง วัดขนุน ชะแล้ ปากกรอ ป่าขาด หัวเขา บางเจียด และม่วงงาม (สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสงขลา, 2554)

9.2 ความเป็นมาของคาบสมุทรสทิงพระ

บนแผ่นดินอันกว้างใหญ่ของจังหวัดสงขลา ประกอบกันขึ้นเป็นพื้นที่หลายส่วน นั้นบนพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญ ลักษณะที่แตกต่างจากพื้นดินส่วนอื่นลักษณะคล้ายแหลมยื่นยาวมาจากพื้นดินแผ่นใหญ่ที่มีน้ำล้อมรอบ 3 ด้าน โดยมีทะเลสาบด้านตะวันตกและทะเลอ่าวไทยด้านตะวันออก คือพื้นที่ที่มีชื่อเสียงรู้จักกันในทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีสำคัญของจังหวัดสงขลา เรียกกันว่าคาบสมุทรสทิงพระ ปัจจุบันคือที่ตั้งของ 4 อำเภอ คือ อำเภอสทิงพระ อำเภอรโนด อำเภอกะแสสินธุ์ และอำเภอสิงหนคร บนเนื้อที่ที่มีความยาว 70 กิโลเมตร และความกว้างประมาณ 5-12 กิโลเมตรของแผ่นดินแห่งนี้มีหลักฐานทางธรณีวิทยาบอกให้รู้ว่า ประมาณ 5,000 ปีมาแล้ว ได้เกิดการทับถมของพื้นทรายขึ้นเป็นแผ่นตรงชายฝั่งอ่าวไทยเชื่อมต่อเข้าด้วยกันกับแผ่นดินใหญ่ให้เป็นลักษณะของแผ่นดินที่เกิดใหม่ อันทำให้เกิดขึ้นของทะเลสาบน้ำเค็มอยู่ภายใน เมื่อน้ำคลองไหลลงมาผสมในน้ำเค็มเป็นน้ำกร่อยนั้นได้พัดเอาโคลนตมตะกอนดิน ก่อเกิดกองเกยเป็นพื้นดินอันอุดมสมบูรณ์ และได้เป็นบริเวณหนึ่งกลายเป็นแหล่งอพยพของชุมชนจากฟากแผ่นดินใหญ่ 3 ฟากคือ บริเวณด้านเหนือ ตอนใต้ของด้านริมทะเลสาบฝั่งตะวันออกเข้ามาอาศัยรวมเป็นกลุ่มชนขึ้นเชื่อกันว่าก่อนที่จะกลายเป็นแผ่นดินที่มีน้ำอยู่ภายในได้มีชนเผ่ายุคก่อนประวัติศาสตร์โบราณอาศัยอยู่ก่อนแล้วตามพื้นที่เขาที่มีความเจริญ รู้จักทำเครื่องมือหินขัด เครื่องปั้นดินเผาที่มีลวดลายและรู้จักการเกษตร สันนิษฐานว่าเป็นชุมชนเผ่ามองโกลอยด์ทางใต้ซึ่งอยู่ประจำถิ่นเป็นหลักแหล่ง เป็นชนเผ่าดั้งเดิมของวัฒนธรรมหินใหม่ในยุคโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ได้มีการพบโครงกระดูกและหม้อ 3 ขา สายเชือกทาบ เช่น บริเวณถ้ำเขารักเกียรติ ในท้องที่อำเภอรัตภูมิ และถ้ำเขารูปช้างอำเภอสะเดา อาจกล่าวได้ว่ามนุษย์ถ้ำเหล่านี้ได้พากันโยกย้ายเสาะหาแหล่งอุดมสมบูรณ์เข้ามาใกล้แหล่งน้ำใหญ่ ซึ่งได้วิวัฒนาการขึ้นเป็นชุมชนชายน้ำที่น่าจะเป็นชุมชนชาวถิ่นแรกเริ่มที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ อพยพเข้ามาอยู่อาศัยบนพื้นดินคาบสมุทรสทิงพระ ซึ่งจะเห็นได้ถึงหลักฐานพบที่บ้านปลีควาย ตำบลกระดังงา อำเภอสทิงพระ คือขวานหิน ซึ่งเป็นเครื่องมือมนุษย์โบราณก่อนประวัติศาสตร์อายุประมาณ 3,000 ปี กาลเวลาต่อมา เมื่อได้มีการผสมปนเปเข้ามาของคนกลุ่มอื่น อีกหลายกลุ่มที่ได้เร่ร่อนเสาะหาแผ่นดินใหม่เข้ามาตั้งตั้งหลักแหล่ง เช่น ชนเผ่าอินโดนีเซียซึ่งเป็นชนชาวเล มีวัฒนธรรมทางน้ำจากหมู่เกาะคาบสมุทรมลายู หรือกลุ่มมอญ กลุ่มขอม ที่ต่างก็ได้เคยเข้ามามีอิทธิพลอยู่บริเวณนี้มาก่อน จนเข้าถึงยุคการเดินเรือเข้ามาขึ้นฝั่งของพ่อค้า นักบวช จากฟากตะวันตก อินเดีย ศรีลังกา เปอร์เซีย จึงได้เกิดชุมชนขึ้นเป็นเมืองท่าของแหล่งโบราณคดีคาบสมุทรสทิงพระ ด้วยเหตุนี้หากกล่าวถึงดินแดนส่วนที่เรียกว่าคาบสมุทร

สทิงพระแล้ว แม้จะมีพื้นที่ที่เล็กเกินกว่าจะเรียกในทางภูมิศาสตร์ได้ก็ตาม แต่หากคาบสมุทรในที่นี้คือความหมายของแหล่งโบราณคดีด้วยพื้นที่ใหญ่ แหล่งของการสำรวจที่สำคัญถึงเรื่องราวและประวัติความเป็นมาของชุมชนโบราณต่างๆ ที่เกิดขึ้นซ้อนกันหลายสมัย จากการก่อกำเนิดของชุมชนเมืองในยุคเริ่มต้นประวัติศาสตร์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระเรื่อยมาเป็นชุมชนโบราณเกิดขึ้นหลายยุค และยืนยันให้เห็นถึงสภาพบ้านเมืองมาแต่ก่อนได้นั้น เมื่อนับศาสนาโบราณสถานหลักฐานหนึ่งของโบราณคดีที่ยืนยันให้เห็นถึงสภาพบ้านเมืองมาแต่ก่อนได้นั้นก็ยังคงกล่าวได้ว่ายังคงอยู่หลายแห่ง แต่สภาพตามเงื่อนไขเวลาที่ได้มีการแต่งเติมตามศิลปะยุคสมัยจนเปลี่ยนแปลง คำรูปเดิมอันเป็นผลหนึ่งมาจากการทำลายจากภัยสงครามที่เคยมีบนคาบสมุทรแห่งนี้ยังได้มีการทำลายเผาเมืองตลอดจนเอกสารหลักฐานต่างๆ จนแทบหมดสิ้นไปด้วย เมื่อรวมไปถึงชุมชนยุคต่อมาที่ได้เข้ามาก่อตั้งบ้านเรือน และขยายพื้นที่ออกไปเพื่อพัฒนาท้องถิ่นก็ได้มีการทำลายหลักฐานซากโบราณสถานทีพอลงเหลือให้หมดสภาพไปอย่างรู้เท่าไม่ถึง การเข้ามาเป็นหลักแหล่งใหม่ทำให้หลักฐานแหล่งโบราณคดีเก่าแก่แทบจะสูญหายเหลือเพียงการเล่าขานในตำนาน และบอกเล่าไว้ในพงศาวดารเท่านั้น (ศูนย์ข้อมูลทางวัฒนธรรม, 2555: ออนไลน์)

9.3 ย้อนรอยประวัติศาสตร์ชุมชนโบราณคาบสมุทรสทิงพระ

ตั้งแต่สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ของภาคใต้มีการกล่าวถึงชุมชนโบราณไว้ 2 ชุมชนคือ ชุมชนโบราณบนคาบสมุทรสทิงพระ กับชุมชนโบราณสทิงพระในตอนนี้มีรู้จักกันครั้งแรกคือ ชุมชนโบราณบนคาบสมุทรสทิงพระในขณะนี้ได้รวมชุมชนทั้งหมดที่อยู่บนคาบสมุทรสทิงพระซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นประวัติของสงขลา พบหลักฐานที่ค่อนข้างจะชัดเจนในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 แล้วมารุ่งเรืองมากๆ ในศตวรรษที่ 18-19 ชุมชนที่พบก็มี 6 ชุมชนด้วยกัน เริ่มตั้งแต่บ้านท่าบอน ตำบลท่าบอน อำเภอระโนด เรื่อยมาจนถึงบ้านหัวเขา อำเภอเมืองในปัจจุบัน ชุมชนทั้ง 6 ซึ่งพบอยู่ตามแนวคลองของสงขลา มีรายละเอียดดังนี้

1. ชุมชนอยู่ตะเภา ระโนด ชุมชนนี้อยู่ตามแนวคลองอยู่ตะเภาและคลองระโนด ปัจจุบันคือตำบลท่าบอน และตำบลปากแตรในอำเภอระโนด ดังนั้นเราจะพบแหล่งโบราณคดีสำคัญ ได้แก่

- แหล่งโบราณคดีท่าบอนบ้านท่าบอน ตำบลท่าบอนตั้งอยู่บนเส้นทางริ้วนอกสุดติดทะเลอ่าวไทย และมีคลองปากแตรเป็นเส้นทางน้ำ

- แหล่งโบราณคดีบ้านโคกทองหมู่ที่ 5 ตำบลระโนดตั้งอยู่บนเส้นทางสายย่อย แนวกลางคาบสมุทร มีคลองระโนดเป็นเส้นทางน้ำ

- แหล่งโบราณคดีบ้านมะขามเต่าตำบลระโนด ตั้งอยู่บนเส้นทางแนวขวางกลางคาบสมุทรบริเวณบรรจบกันของคลองระโนดคลองปากแตรและคลองอุตะกา

2. ชุมชนโบราณพังยาง เป็นชุมชนโบราณในเขตตำบลพังยาง อำเภอระโนด บริเวณลุ่มน้ำคลองพังยาง คลองโกคา และคลองบ้านโพธิ์ ประกอบด้วยแหล่งโบราณคดีสำคัญ ได้แก่

- แหล่งโบราณคดีวัดขุนช้าง บ้านสามิ ตำบลพังยาง อำเภอระโนด มีพียงขุนช้าง สระบ้านสามิ และคลองบ้านโพธิ์เป็นเส้นทางน้ำ

- แหล่งโบราณคดีเมืองพังยาง บ้านพังยาง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด มีคลองพังยางเป็นเส้นทางน้ำ

3. ชุมชนโบราณบ้านสีหยัง เจดีย์งาม เป็นชุมชนในเขตตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด มีคลองเจดีย์งามเป็นเส้นทางน้ำสำคัญ ปัจจุบันพบสถาปัตยกรรมและคูน้ำคันดินรอบบริเวณวัดสีหยัง ประกอบด้วยแหล่งโบราณคดีสำคัญ ได้แก่

- แหล่งโบราณคดีบ้านเจดีย์งาม ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด

- แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณคดีเมืองสีหยัง ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด

4. ชุมชนโบราณเขาควหา เขาพะโคะ ชะแม เป็นชุมชนโบราณในเขตตำบลชุมพล และตำบลคีหลวง อำเภอสทิงพระ ชุมชนนี้มีสระน้ำขนาดใหญ่สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นศูนย์กลางในพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ ซึ่งพบแหล่งโบราณคดีที่สำคัญๆ ได้แก่

- แหล่งโบราณคดีเขาควหา หมู่ 5 บ้านเขาควหา ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ มีพียงพระเป็นแหล่งน้ำ

- แหล่งโบราณคดีเขาพะโคะ หมู่ 6 บ้านเขาพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ มีพียงพระเป็นแหล่งน้ำ

- แหล่งโบราณคดีชะแม บ้านชะแม ตำบลคีหลวง อำเภอสทิงพระ

- แหล่งโบราณคดียางคอกควาย บ้านวัดกระ หมู่ 2 ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ ไกล่ทะเลอ่าวไทย ไกล่พังเวร พังค่าย และพังพระ

5. ชุมชนโบราณสทิงพระ เป็นชุมชนโบราณในเขตตำบลกระดังงา ตำบลจะทิ้งพระ ตำบลบ่อदान ตำบลบ่อแดง ตำบลลพุด อำเภอสทิงพระประกอบด้วยแหล่งโบราณคดีสำคัญๆ ได้แก่

- แหล่งโบราณคดีบ้านวัดกลาง ตำบลกระดังงา อำเภอสทิงพระ
- แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณสทิงพระ หมู่ 5 บ้านจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ
- แหล่งโบราณคดีบ้านโคกเนินและพังรอบเมืองโบราณสทิงพระ บ้านจะทิ้งพระ บ้านพัง แยกชี บ้านพังเกา (ในไร่) ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ
- แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณศรีมงคล หมู่ 2 บ้านศรีไชย ตำบลลพุด อำเภอสทิงพระ
- แหล่งโบราณคดีวัดพระสิงห์หรือวัดสิง (ร้าง) หมู่ 5 ตำบลบ่อदान อำเภอสทิงพระ
- แหล่งโบราณคดีวัดพังจีเหล็ก (ร้าง) บ้านพังจีเหล็ก

6. ชุมชนโบราณปะโอ เป็นชุมชนโบราณในเขตตำบลม่วงงาม ตำบลลำแดง (ลำแดง) ตำบลวัดขนุน ตำบลหัวเขา ในเขตอำเภอเมืองสงขลา เรายังพบซากเครื่องปั้นดินเผาแบบกุ่มเที ชุมชนแถบนี้มีแนวสันทรายที่มีสระน้ำขนาดใหญ่จำนวนมาก บริเวณนี้จึงเหมาะเป็นท่าจอดเรือในยุคแรกๆของทะเลสาบ ก่อนที่จะมีการขุดคลองเชื่อมทะเลสาบกับทะเลภายนอก โดยที่ชุมชนปะโอประกอบด้วยแหล่งโบราณคดีสำคัญๆ ได้แก่

- แหล่งโบราณคดีเตาเผาบริเวณริมคลองโอ ในเขตตำบลม่วงงาม และตำบลวัดขนุน อำเภอเมืองสงขลา
- แหล่งโบราณคดีบ้านหนองหอย ตำบลวัดขนุน อำเภอเมืองสงขลา
- แหล่งโบราณคดีวัดขนุน บ้านขนุน ตำบลวัดขนุน อำเภอเมืองสงขลา
- แหล่งโบราณคดีบ้านลำแดง ตำบลลำแดง อำเภอเมืองสงขลา
- แหล่งโบราณคดีบ้านหัวเขา (ใกล้โรงเรียนปอเนาะซอลาฮุดดีน) ตำบลหัวเขา อำเภอเมืองสงขลา

ชุมชนโบราณยุคแรกเริ่มประวัติศาสตร์สงขลาจะอยู่ทางด้านเหนือของ จังหวัดยว เรื่อยลงมาถึงบริเวณตำบลหัวเขา อำเภอเมืองสงขลา

นัยที่สอง คือชุมชนโบราณสทิงพระจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พบว่า เมืองสทิงพระมีความเจริญมากและเป็นเมืองใหญ่โต ถึงขั้นที่ใช้คำว่า กรุงสทิงพาราณาตี และมีความ

เจริญทางด้านพุทธศาสนาอย่างมาก เทียบเคียงกับเมืองพาราณสีในอินเดีย เมืองสทิงพระรุ่งเรืองตั้งแต่ศตวรรษที่ 12-18 ในสมัยตามพรลิงค์และสมัยศรีวิชัยเมืองสทิงพระเป็นผู้ดูแลเมืองเล็ก เมืองน้อยรอบๆ ทะเลสาบสงขลา รวมถึงเมืองพัทลุงก็ยังคงอยู่ในความดูแลของเมืองสทิงพระด้วย เมืองสทิงพระเสื่อมลงเมื่ออาณาจักรตามพรลิงค์ (อาณาจักรนครศรีธรรมราช) เรืองอำนาจ และได้นำพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์เข้ามา พบได้จากมีพระมหาธาตุเจดีย์วัดเขียนบางแก้ว พระมหาธาตุเจดีย์วัดจะทิ้งพระ พระมหาธาตุเจดีย์วัดเจดีย์งาม และของวัดพะโคะ เป็นต้น เมืองสทิงพระเสื่อมที่สุดในศตวรรษที่ 19 แล้วจึงเกิดการย้ายเมืองไปอยู่อีกฝั่งของทะเลสาบ คือบางแก้ว จังหวัดพัทลุงในปัจจุบัน เมื่อถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาแพร่อาณาจักรลงมาถึงทางใต้ พัทลุงก็อยู่ภายใต้ นครศรีธรรมราช และต่างก็เป็นเมืองขึ้นกรุงศรีอยุธยา ในตอนนั้นชื่อเมืองสทิงพระก็เริ่มหายไป ส่วนในศตวรรษที่ 22 ผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราชให้ภรรยาชาวมุสลิมนำคนร้องเรือมาสร้างบ้านเรือน แปลงเมืองที่เมืองจะนะเทศา ตั้งขึ้นเป็นต้นมาก็มีเมืองจะนะ เมืองเทศาเกิดขึ้น โบราณสถานของเมืองสทิงพระได้แก่ เมืองโบราณศรีมงคลและโคกสังข์ อยู่ที่บ้านศรีไชย ตำบลลุงชูด วัดพระสิงห์หรือศักดิ์สิง (ร้าง) ที่ตำบลบ่อदान วัดพังจีเหล็ก ที่ตำบลบ่อแดง และ วัดกลาง ตำบลกระดังงา สำหรับโบราณวัตถุของเมืองโบราณสทิงพระนี้จะถูกรวบรวมไว้ที่พิพิธภัณฑสถาน วัดมัชฌิมาวาส ซึ่งเราสามารถไปแวะศึกษาประวัติศาสตร์กันได้ (ศูนย์ข้อมูลทางวัฒนธรรม, 2555: ออนไลน์)

จากการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เพศ อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ ระดับการศึกษา ศาสนา สถานภาพสมรส นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านความมั่นคง ปลอดภัย ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน ด้านการบรรลุสัจการแห่งตน ด้านจิตใจ และศาสนา ด้านเศรษฐกิจ อาชีพ และด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม ซึ่งตัวแปรอิสระเหล่านี้จะตอบคำถาม ทั้งหมดอันเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และการประเมินความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุในเขตตำบลสมุทรสทิงพระ ซึ่งผู้ศึกษาได้ใช้รูปแบบแบบประเมินความต้องการจำเป็นของอาจารย์สุวิมล ว่องวานิช (2548: 199) มาเป็นแบบประเมินความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารุ่นนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ผสมทั้งวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้รายละเอียดเพิ่มเติม ในการศึกษาถึงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตคาบสมุทรสทิงพระ โดยผู้วิจัยกำหนดวิธีการศึกษาดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในเขตคาบสมุทรสทิงพระของ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอระโนด อำเภอกระแสสินธุ์ อำเภอสทิงพระ อำเภอสิงหนคร ทั้งหมด 32,509 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในเขตคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอระโนด อำเภอกระแสสินธุ์ อำเภอสทิงพระและ อำเภอสิงหนคร ทั้งหมด 32,509 คน (สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา, 2556)

โดยใช้สูตรของ Yamane ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+N(e^2)}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ขนาดของความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง (.05)

เมื่อแทนค่าในสูตรดังกล่าวโดยกำหนด $N = 32,509$ และ $e = .05$ จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

$$n = \frac{32,509}{1 + 32,509 (.05^2)}$$

$$n = 395.1$$

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ จะใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 395 คน

หลังจากนั้นผู้วิจัยทำการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุในเขตคาบสมุทรสติงพระ จำแนกตามอำเภอ โดยวิธีการเทียบสัดส่วนประชากรแต่ละอำเภอกับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548: 19) โดยใช้สูตร ดังนี้

$$n_i = \frac{N_i n}{N}$$

เมื่อ n_i = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอ

N_i = ขนาดของประชากรในแต่ละอำเภอ

N = ขนาดของประชากรทั้งหมด

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ดังข้อมูลตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณของผู้สูงอายุ ที่อาศัยในเขตคาบสมุทรสติงพระ จังหวัดสงขลา

รายชื่ออำเภอ	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
อำเภอสติงพระ	8,259	100
อำเภอสิงหนคร	9,944	121
อำเภอระโนด	11,357	138
อำเภอกระแสดินธุ์	2,949	36
รวม	32,509	395

หลังจากนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) เพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ คือ การสุ่มตำบลของแต่ละอำเภอมา 2 ตำบลของแต่ละอำเภอ และทำการ

ขอทะเบียนรายชื่อของผู้สูงอายุของแต่ละตำบลมาทำการสุ่มแบบจับฉลาก เพื่อเลือกผู้สูงอายุที่ทำการสุ่มจำนวนของแต่ละตำบล ดังข้อมูลในตาราง 4

ตาราง 4 จำนวนของประชากรและกลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุ จำแนกรายตำบลที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

รายชื่ออำเภอ	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
อำเภอสิงหนคร	9,944	121
ตำบลชิงโค	792	69
ตำบลท่าบง	662	52
อำเภอกระแสสินธุ์	2,949	36
ตำบลเกาะใหญ่	1,006	23
ตำบลโรง	645	13
อำเภอสทิงพระ	8,259	100
ตำบลกระดังงา	735	57
ตำบลวัดจันทร์	659	43
อำเภอระโนด	11,357	138
ตำบลพังยาง	679	52
ตำบลท่าบอน	1,335	86

การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสังขละบุรี จังหวัดสงขลา จำนวน 32,509 คน และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานผู้สูงอายุสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตเทศบาลเมืองสังขละบุรี จำนวน 30 คน ประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอระโนด อำเภอกระแสสินธุ์ อำเภอสทิงพระ อำเภอสิงหนคร

2. ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป และกลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานผู้สูงอายุ สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำแนกตามอำเภอ อำเภอละ 3 คน ประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอระโนด อำเภอกระแสสินธุ์ อำเภอ สทิงพระ และ อำเภอสิงหนคร ดังนั้นกลุ่มผู้สูงอายุมีทั้งหมด 12 คน และกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานผู้สูงอายุมี 12 คน ดังข้อมูลในตาราง 5

ตาราง 5 จำนวนของกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพ ของผู้สูงอายุและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานผู้สูงอายุในเขตคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

สถานภาพ	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ผู้สูงอายุ	32,509	12
เจ้าหน้าที่	30	12
รวม	32,539	24

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่

แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยผู้วิจัยใช้ทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ศาสนา ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ และรายได้ โดยเป็นคำถามปลายปิดในรูปแบบตรวจรายการ (Check list) และคำถามที่ให้เติมข้อความตามความเป็นจริง

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระมีคำถามจำนวน 20 ข้อ สร้างเป็นแบบข้อมูลการประมาณค่า (Rating Scale) โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน	บทบาทที่เป็นจริง	บทบาทที่คาดหวัง
5	หมายถึง ปฏิบัติมากที่สุด	คาดหวังมากที่สุด
4	หมายถึง ปฏิบัติมาก	คาดหวังมาก

3	หมายถึง	ปฏิบัติปานกลาง	คาดหวังปานกลาง
2	หมายถึง	ปฏิบัติน้อย	คาดหวังน้อย
1	หมายถึง	ปฏิบัติน้อยที่สุด	คาดหวังน้อยที่สุด

สำหรับเกณฑ์การให้คะแนนจะทำได้โดยการคำนวณและหาค่าเฉลี่ยคะแนนรวมทั้งหมด แบ่งออกเป็น 5 ระดับดังนี้

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} = \frac{5-1}{5} = 0.80$$

ช่วงค่าเฉลี่ย 4.21- 5.00 หมายถึง มีบทบาทที่เป็นจริงหรือบทบาทที่คาดหวังในระดับมากที่สุด

ช่วงค่าเฉลี่ย 3.41- 4.20 หมายถึง มีบทบาทที่เป็นจริงหรือบทบาทที่คาดหวังในระดับมาก

ช่วงค่าเฉลี่ย 2.61- 3.40 หมายถึง มีบทบาทที่เป็นจริงหรือบทบาทที่คาดหวังในระดับปานกลาง

ช่วงค่าเฉลี่ย 1.81- 2.60 หมายถึง มีบทบาทที่เป็นจริงหรือบทบาทที่คาดหวังในระดับน้อย

ช่วงค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง มีบทบาทที่เป็นจริงหรือบทบาทที่คาดหวังในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเป็นแบบประเมินความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุชนิดปลายปิด มีคำถามจำนวน 58 ข้อ แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบประเมินที่มีการตอบสนองคู่ (Dual- Response Format)

จากนิยามที่กำหนดให้ความต้องการจำเป็นคือ ความแตกต่างระหว่างสภาพที่ท่านคาดหวัง/คิดว่าน่าจะเป็น (I) กับสภาพที่เป็นอยู่/มีอยู่จริงในปัจจุบัน (D) ดังนั้นค่าที่เป็นไปได้ จึงมีพิสัยเท่ากับ 8.00 อธิบายได้ว่าค่าที่เป็นไปได้ต่ำสุด คือ-4.00 (1- 5) และค่าสูงสุด คือ 4.00 (5- 1) ผู้วิจัยจึงได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายสำหรับความต้องการจำเป็นที่ประเมินได้ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ -4.00 ถึง -1.33 หมายถึง มีความต้องการจำเป็นในระดับต่ำ

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ -1.33 ถึง 1.33 หมายถึง มีความต้องการจำเป็นในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.34 ถึง 4.00 หมายถึง มีความต้องการจำเป็นในระดับสูง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่

แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) ผู้วิจัยใช้ทำการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ ผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุ โดยได้กำหนดกรอบประเด็นคำถามไว้ตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีวิธีการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาเชิงเอกสาร โดยการรวบรวมเอกสารการศึกษาวิจัย บทความวิชาการ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมา สถานการณ์และปัญหาของผู้สูงอายุ บริบททางนโยบายและการเมือง และอื่นๆ รวมถึงการรวบรวมเอกสารที่เป็นกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับประเด็นผู้สูงอายุ

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ และผู้สูงอายุ ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์รายบุคคลผู้สูงอายุ จำนวน 12 คน เพื่อรับทราบถึงปัญหา ความต้องการของผู้สูงอายุ และเพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

2.2 การสัมภาษณ์รายบุคคลเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุ จำนวน 12 คน เพื่อรับทราบถึงปัญหา นโยบายของรัฐที่มีต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ รวมถึงความพยายามขององค์การบริหารส่วนตำบลที่จะทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเพื่อรวบรวม ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างแล้ว ไปเก็บข้อมูลกับผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ งานด้านผู้สูงอายุสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตคาบสมุทรสทิงพระ โดยดำเนินการเก็บ ข้อมูล ตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ติดต่อขอหนังสือจากภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อเป็นหนังสือแนะนำตัวใช้ในกรณีที่น่าไปเก็บข้อมูลกับผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล

2. นำหนังสือแนะนำตัวในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ออกจากภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ไปยื่นต่อผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อชี้แจงและขออนุญาตเก็บข้อมูล

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง ดังนี้

3.1 จัดเตรียมแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ให้เพียงพอกับกลุ่มตัวอย่าง

3.2 นำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ไปให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ตอบ และเก็บคืนทันที หรือในบางกรณีอาจขอความร่วมมือให้จัดส่งคืนให้ทางไปรษณีย์ (แล้วแต่ความอนุเคราะห์ของแต่ละหน่วยงาน ชมรม ฯลฯ)

3.3 หลังจากได้รับแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ คืนแล้วผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ทั้งหมดมาตรวจสอบและคัดเลือกเฉพาะที่ตอบสมบูรณ์และครบถ้วน แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงปริมาณ

1.1 การหาความเที่ยงตรง (Validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามว่าตรงตามจุดประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้หรือไม่ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขในขั้นต่อไป

2. การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิแล้วไปทำการทดสอบ (Try Out) ก่อนการปฏิบัติจริง กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่จะทำการศึกษาราว 30 ชุด โดยทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ในตำบลปรัก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อตรวจสอบและพิจารณาความเข้าใจในคำถามด้วยการนำแบบสอบถามมาทำการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นโดยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ซึ่งแบบสอบถามในการวิจัยมีค่าระดับความเชื่อมั่นดังต่อไปนี้ ตอนที่ 2 ประกอบด้วยแบบวัดบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุมีค่าระดับความเชื่อมั่นเท่ากับ .990 และแยกเป็นรายด้านอยู่ระหว่าง .935 ถึง .989 ตอนที่ 3 ความต้องการจำเป็นในการ

พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมีค่าระดับความเชื่อมั่นเท่ากับ .996 และแยกเป็นรายด้านอยู่ระหว่าง .943 ถึง .985

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงคุณภาพ

การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วนของข้อคำถาม ความชัดเจนของภาษาที่ใช้ และตรวจสอบว่าแบบสัมภาษณ์ตรงตามจุดประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้หรือไม่ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขในขั้นต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องแล้ว จากนั้นนำข้อมูลมาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยมีค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้

1.1 หาค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับอธิบายสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics)

1.2 หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับอธิบายระดับความคิดเห็น

1.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ โดยในกรณีที่มีตัวแปร 2 กลุ่ม จะใช้สถิติ t-test แบบ independent และกรณีมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไปจะใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-Way ANOVA)

1.4 ทำการคำนวณค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุง (PNI_{modified}) สำหรับข้อคำถามในแต่ละข้อโดยใช้สูตรดัชนี PNI แบบปรับปรุง หาได้จาก ผลต่างระหว่างค่าสภาพที่คาดหวัง/คิดว่าจะจะเป็น (I) กับค่าสภาพที่เป็นอยู่/มีอยู่จริงในปัจจุบัน (D) แล้วหารด้วยค่าสภาพที่เป็นอยู่/มีอยู่จริงในปัจจุบัน (D) จากนั้นทำการจัดลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุตามค่าดัชนีที่คำนวณได้เหตุผลที่คำนวณด้วยค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุง เพราะวิธีนี้จะควบคุมขนาดของความต้องการจำเป็นให้อยู่ในพิสัยที่ไม่มีช่วงกว้างมากเกินไป อีกทั้งให้ความหมายในเชิง

เปรียบเทียบเนื่องจากใช้ระดับของสภาพที่เป็นอยู่เป็นฐานในการคำนวณ (สุวิมล ว่องวาณิช, 2548: 279) และเมื่อได้ผลลัพธ์แล้ว นำมาจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังตามค่าดัชนีที่คำนวณ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์มาจัดระเบียบข้อมูลและทำการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งวิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
k	แทน	จำนวนข้อแบบสอบถาม
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา F-distribution
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา t-distribution
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
df	แทน	องศาอิสระ (Degree of freedom)
B	แทน	ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม (Between Groups)
W	แทน	ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม (Within Groups)
T	แทน	ค่าความแปรปรวนรวม
ss	แทน	ผลรวมกำลังสองของค่าเบี่ยงเบน (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของค่าเบี่ยงเบนกำลังสอง (Mean Square)
PNI_{modified}	แทน	ค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุง
I	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยสภาพที่คาดหวังหรือคิดว่าน่าจะเป็น
D	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยสภาพที่เป็นอยู่หรือมีอยู่จริงในปัจจุบัน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่ององค์การบริหารส่วนตำบลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ: บทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวัง และการประเมินความต้องการจำเป็นในเขตคาบสมุทรสติงพระ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเพิ่มเติมด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ โดยสุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุในเขตคาบสมุทรสติงพระ จำนวน 395 คน เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม ส่วนผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุ จำนวน 24 คน เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ได้ผลการศึกษา สรุปเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยวิธีการแจกแจงความถี่ของข้อมูล (Frequency Distribution) การหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยแบ่งเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส ศาสนา ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ และรายได้ วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับบทบาทที่เป็นจริงและระดับบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสติงพระ จำแนกรายข้อวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสติงพระ จำแนกรายข้อวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสติงพระ จากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ โดยใช้สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) โดยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน โดยในกรณีที่มีตัวแปร 2 กลุ่ม จะใช้สถิติ t-test แบบ independent และกรณีมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไปจะใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-Way ANOVA)

ส่วนที่ 2 เปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลัง (Post Hoc Multiple comparisons) ด้วยวิธี LSD

ส่วนที่ 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ โดยใช้สถิติ t-test แบบ dependent

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ โดยใช้สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) โดยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแต่ละด้านที่วิเคราะห์ได้ด้วยวิธี PNI แบบปรับปรุง

ส่วนที่ 2 เปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามตัวแปรเพศ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ ในกรณีที่มีตัวแปร 2 กลุ่ม จะใช้สถิติ t-test แบบ independent และกรณีมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไปจะใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-Way ANOVA) ทั้งในภาพรวมและแยกเป็นรายด้าน

ส่วนที่ 3 เปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลัง (Post Hoc Multiple comparisons) ด้วยวิธี LSD

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามผู้วิจัยได้ทำการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ ตามกลุ่มตัวอย่างดังตาราง 6 ต่อไปนี้

ตาราง 6 ค่าความถี่และค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	n	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	190	48.1
หญิง	205	51.9
รวม	395	100.0
ช่วงอายุ		
60-69 ปี	262	66.3
70-79 ปี	103	26.1
80 ปีขึ้นไป	30	7.6
รวม	395	100.0
สถานภาพสมรส		
โสด	35	8.9
สมรส	319	80.7
หย่าร้าง	41	10.4
รวม	395	100.0
ศาสนา		
พุทธ	346	87.6
อิสลาม	49	12.4
รวม	395	100.0

ตาราง 6 (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	n	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ/เรียนแต่ไม่จบ	70	17.7
ประถมศึกษา	261	66.1
มัธยมศึกษา	64	16.2
รวม	395	100.0
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ไม่มีรายได้	20	5.1
ต่ำกว่า 1,000 บาท	53	13.4
1,001-3,000 บาท	96	24.3
3,001-5,000 บาท	114	28.9
5,001-7,000 บาท	78	19.7
7,000-10,000 บาท	21	5.3
มากกว่า 10,000 บาท	13	3.3
รวม	395	100.0
อาชีพ		
เกษตรกร	213	53.9
ข้าราชการบำนาญ	9	2.3
รับจ้าง	94	23.8
ธุรกิจส่วนตัว	25	6.3
อื่นๆ	54	13.7
รวม	395	100.0
รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของท่านเป็นอย่างไร		
ไม่เพียงพอ	230	58.2
เพียงพอ	165	41.8
รวม	395	100.0

จากตาราง 6 สามารถสรุปได้ว่า ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุในเขตคาบสมุทรสติงพระ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 51.9 มีอายุอยู่ในช่วง 60-69 ปี จำนวน 262 คน คิดเป็นร้อยละ 66.3 มีสถานภาพสมรส สมรสแล้วจำนวน 319 คน คิดเป็นร้อยละ 80.7 นับถือศาสนาพุทธจำนวน 346 คน คิดเป็นร้อยละ 87.6 มีระดับการศึกษาประถมศึกษาจำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 66.1 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 3,001-5,000 บาท จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 28.9 ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 213 คนคิดเป็นร้อยละ 53.9 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เพียงพอ จำนวน 230 คน คิดเป็นร้อยละ 58.2

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับบทบาทที่เป็นจริงและระดับบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสติงพระ จำแนกรายข้อวิเคราะห์โดยการค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานได้ผลวิเคราะห์ดังตาราง 7 ต่อไปนี้

ตาราง 7 ระดับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตคาบสมุทรสติงพระ

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	บทบาทที่เป็นจริง		บทบาทที่คาดหวัง		ระดับบทบาทที่เป็นจริง	ระดับบทบาทที่คาดหวัง
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
บทบาทด้านสังคม						
1.องค์การบริหารส่วนตำบลได้ปฏิบัติหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไว้อย่างชัดเจน	2.90	.907	3.75	.860	ปานกลาง	มาก
2.องค์การบริหารส่วนตำบลได้เปิดโอกาสให้ครอบครัว ชุมชน สถาบัน และองค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ	2.97	.856	3.74	.804	ปานกลาง	มาก

ตาราง 7 (ต่อ)

บทบาทขององค์การบริหาร ส่วนตำบล ในการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	บทบาท ที่เป็นจริง		บทบาท ที่คาดหวัง		ระดับ บทบาทที่ เป็นจริง	ระดับบทบาท ที่คาดหวัง
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
3.องค์การบริหารส่วนตำบลได้ จัดสรรงบประมาณสำหรับการ บริหารจัดการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตผู้สูงอายุไว้อย่างเพียงพอ	3.03	.905	3.75	.820	ปานกลาง	มาก
4.องค์การบริหารส่วนตำบลได้ จัดให้มีคณะกรรมการรับผิดชอบ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ไว้อย่างชัดเจน	3.05	.870	3.76	.849	ปานกลาง	มาก
5.องค์การบริหารส่วนตำบลมี การกำหนดนโยบายและ แผนงานด้านการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสอดคล้อง กับความต้องการผู้สูงอายุ	3.03	.892	3.78	.869	ปานกลาง	มาก
6.องค์การบริหารส่วนตำบลมี การจัดโครงสร้างองค์กร รับผิดชอบงานด้านการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไว้อย่าง เป็นรูปธรรม	3.05	.924	3.85	.885	ปานกลาง	มาก
7.องค์การบริหารส่วนตำบล จ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุทุกคน อย่างทั่วถึง	3.06	.934	3.81	.904	ปานกลาง	มาก
รวมด้านสังคม	3.01	.807	3.78	.782	ปานกลาง	มาก

ตาราง 7 (ต่อ)

บทบาทขององค์การบริหาร ส่วนตำบล ในการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	บทบาท ที่เป็นจริง		บทบาท ที่คาดหวัง		ระดับบทบาทที่ เป็นจริง	ระดับบทบาท ที่คาดหวัง
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
บทบาทด้านสาธารณสุข						
8.องค์การบริหารส่วนตำบล จัดทำสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสาธารณสุขปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์	3.07	.910	3.85	.865	ปานกลาง	มาก
9.องค์การบริหารส่วนตำบล เตรียมความพร้อมในเรื่อง ยานพาหนะ ในการรับส่ง ผู้สูงอายุไปยังสถานพยาบาล	2.95	.934	3.74	.914	ปานกลาง	มาก
10.องค์การบริหารส่วนตำบล จัดระบบรักษาความปลอดภัย ในชีวิต และทรัพย์สินให้แก่ ชุมชน	3.04	.797	3.71	.850	ปานกลาง	มาก
11.องค์การบริหารส่วนตำบล ประสานความร่วมมือไปยัง สำนักงานสาธารณสุข สถานพยาบาลในพื้นที่ เพื่อเข้า มาดูแลในเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ ให้กับผู้สูงอายุ	3.07	.840	3.76	.860	ปานกลาง	มาก
12.องค์การบริหารส่วนตำบล ประสานความร่วมมือไปยัง สำนักงานสาธารณสุข สถานพยาบาลในพื้นที่ เพื่อเข้า มาดูแลในเรื่องความสะอาด ของอาหาร	3.13	.856	3.82	.859	ปานกลาง	มาก

ตาราง 7 (ต่อ)

บทบาทขององค์การบริหาร ส่วนตำบล ในการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	บทบาท ที่เป็นจริง		บทบาท ที่คาดหวัง		ระดับบทบาทที่ เป็นจริง	ระดับบทบาท ที่คาดหวัง
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
13.องค์การบริหารส่วนตำบล ดูแลเรื่องอนามัย สิ่งแวดล้อม เช่น ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบ กำจัดขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูล	3.27	.917	3.91	.886	ปานกลาง	มาก
14.องค์การบริหารส่วนตำบล จัดให้มีสถานที่ออกกำลังกายที่ เหมาะสมกับผู้สูงอายุ	3.97	1.06	4.29	.862	ปานกลาง	มากที่สุด
รวมด้านสาธารณสุข	3.21	.729	3.87	.755	ปานกลาง	มาก
บทบาทด้านการศึกษา						
15.องค์การบริหารส่วนตำบล จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุอยู่เสมอ	3.36	.917	3.93	.880	ปานกลาง	มาก
16.องค์การบริหารส่วนตำบล จัดให้มีการฝึกอาชีพแก่ ผู้สูงอายุ	3.12	.991	3.89	.854	ปานกลาง	มาก
17.องค์การบริหารส่วนตำบล จัดฝึกอบรมและให้ความรู้แก่ ผู้สูงอายุ	3.14	.873	3.87	.860	ปานกลาง	มาก
รวมบทบาทด้านการศึกษา	3.20	.812	3.89	.806	ปานกลาง	มาก
บทบาทด้านวัฒนธรรม						
18.องค์การบริหารส่วนตำบล ส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมที่ ดีงามในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง	3.03	.851	3.82	.872	ปานกลาง	มาก

ตาราง 7 (ต่อ)

บทบาทขององค์การบริหาร ส่วนตำบล ในการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	บทบาท ที่เป็นจริง		บทบาท ที่คาดหวัง		ระดับบทบาทที่ เป็นจริง	ระดับบทบาท ที่คาดหวัง
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
19.องค์การบริหารส่วนตำบล จัดให้มีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	2.97	.916	3.82	.850	ปานกลาง	มาก
20.องค์การบริหารส่วนตำบล จัดให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม ต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันขึ้น ปีใหม่	3.04	1.00	3.93	.847	ปานกลาง	มาก
รวมด้านวัฒนธรรม	3.01	.859	3.86	.807	ปานกลาง	มาก
รวมทุกด้าน	3.11	.715	3.83	.739	ปานกลาง	มาก

จากตาราง 7 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุในเขตคาบสมุทรสติงพระที่เป็นกลุ่มตัวอย่างรับรู้บทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ในภาพรวมอยู่ระดับปานกลางทุกด้าน ($\bar{X} = 3.11$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า บทบาทด้านสาธารณสุขมีการรับรู้มากที่สุด ($\bar{X} = 3.21$) รองลงมาคือบทบาทด้านการศึกษา ($\bar{X} = 3.20$) บทบาทด้านสังคมและบทบาทด้านวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.01$) ตามลำดับ

ส่วนระดับบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในภาพรวมอยู่ระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 3.83$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า บทบาทด้านการศึกษาที่มีความคาดหวังมากที่สุด ($\bar{X} = 3.89$) รองลงมาคือบทบาทด้านสาธารณสุข ($\bar{X} = 3.87$) บทบาทด้านวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.86$) และบทบาทด้านสังคม ($\bar{X} = 3.78$) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสติงพระ จำแนกรายด้านวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ได้ผลวิเคราะห์ดังตาราง 8 ต่อไปนี้

ตาราง 8 ระดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตคาบสมุทรสังขิพระ (ข้อมูลที่ยังไม่ได้หาค่า PNI แบบปรับปรุง)

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา คุณภาพชีวิต	k	สภาพที่เป็นอยู่จริง		สภาพที่คาดว่าจะ น่าจะเป็น		ระดับความ ต้องการ จำเป็น
		\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
1.ด้านกายภาพ	10	2.84	.708	3.75	.775	สูง
2.ด้านความมั่นคง ปลอดภัย	5	2.77	.742	3.68	.806	สูง
3.ด้านสังคม ความรัก และความเป็น เจ้าของ	8	2.86	.742	3.68	.810	สูง
4.ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน	5	3.02	.740	3.75	.775	สูง
5.ด้านการบรรลุจัดการแห่งตน	4	2.98	.718	3.74	.758	สูง
6.ด้านการบรรลุจัดการแห่งตน	8	3.08	.733	3.80	.758	สูง
7.ด้านจิตใจและศาสนา	10	2.79	.687	3.67	.799	สูง
8.ด้านเศรษฐกิจ อาชีพ การงาน	8	2.65	.790	3.56	.917	สูง
8.ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การ ฝึกอบรม						
ภาพรวม	58	2.87	.618	3.70	.740	สูง

จากตาราง 8 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุในเขตคาบสมุทรสังขิพระที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตามสภาพที่เป็นอยู่จริงมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ระดับสูงทุกด้าน ($\bar{X} = 2.87$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านจิตใจและศาสนามีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ($\bar{X} = 3.08$) รองลงมาคือ ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน ($\bar{X} = 3.02$) ด้านการบรรลุจัดการแห่งตน ($\bar{X} = 2.98$) ด้านสังคม ความรักและความเป็นเจ้าของ ($\bar{X} = 2.86$) ด้านกายภาพ ($\bar{X} = 2.84$) ด้านเศรษฐกิจ อาชีพ การงาน ($\bar{X} = 2.79$) ด้านความมั่นคง ปลอดภัย ($\bar{X} = 2.77$) และด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม ($\bar{X} = 2.65$) ตามลำดับ

ส่วนสภาพที่คาดว่าจะน่าจะเป็นมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ระดับสูงทุกด้าน ($\bar{X} = 3.70$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านจิตใจและศาสนามีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ($\bar{X} = 3.80$) รองลงมาคือ ด้านกายภาพ และด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน ($\bar{X} = 3.75$) ด้านสังคม ความรักและความเป็นเจ้าของ และด้านความมั่นคง ปลอดภัย ($\bar{X} = 3.68$) ด้านการบรรลุจัดการแห่งตน ($\bar{X} = 3.74$) ด้านเศรษฐกิจ อาชีพ การงาน ($\bar{X} = 3.67$) และด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.56$) ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสติงพระ จากผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

1) บทบาทที่เป็นจริงด้านสังคมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลรับรู้บทบาทที่เป็นจริงว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามบทบาทหน้าที่โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และแก้ไขเพิ่มเติมจนถึง ฉบับที่ 6 พ.ศ.2552 มาตรา 67 (6) ส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลได้ดำเนินการมาตลอดทุกปี กิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบล ได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น การจ่ายเบี้ยยังชีพถึงแม้จะเป็นนโยบายของรัฐบาลระดับชาติ แต่หน่วยงานที่นำนโยบายมาปฏิบัติคือองค์การบริหารส่วนตำบล กล่าวคือ มีการสำรวจ และประชาสัมพันธ์ ให้ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปและมีคุณสมบัติตามระเบียบที่กำหนด สามารถมาลงทะเบียนเพื่อขอรับเบี้ยยังชีพได้ที่ทำการขององค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่ไม่สะดวกในการเดินทางจะมีเจ้าหน้าที่ หรือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) นำเบี้ยยังชีพมาให้ถึงที่บ้าน หรือไม่ก็ทางองค์การบริหารส่วนตำบลโอนเข้าบัญชีธนาคารของผู้สูงอายุ การจัดให้มีชมรมผู้สูงอายุเพื่อที่จะสามารถเข้าไปจัดกิจกรรมต่างๆให้ผู้สูงอายุโดยตรง เป็นต้น (นาย ก. สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2556)

2) บทบาทที่คาดหวังด้านสังคมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลคาดหวังว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุถือเป็นภารกิจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะเพื่อประชาชน องค์การบริหารส่วนตำบลจึงต้องตระหนักเห็นความสำคัญของการจัดสวัสดิการ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน นอกจากการจ่ายเบี้ยยังชีพแล้ว ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุโดยการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนและจากการสนับสนุนงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุในด้านต่างๆ การจัดกิจกรรมที่เน้นการสร้างความตระหนักให้เห็นคุณค่าในตนเอง การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การปลูกฝังให้ครอบครัวเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ (นาย ข. สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2556)

3) บทบาทที่เป็นจริงด้านสาธารณสุขในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลรับรู้บทบาทที่เป็นจริงว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามบทบาทหน้าที่โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และแก้ไขเพิ่มเติมจนถึง ฉบับที่ 6 พ.ศ.2552 มาตรา 67 (6) ส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุ ซึ่ง องค์การบริหารส่วนตำบลได้ดำเนินการมาตลอดทุกปี ซึ่งกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบล ได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น โครงการเยี่ยมบ้าน สานใจ ห่วงใยผู้สูงวัย ซึ่งกลุ่มเป้าหมายของโครงการนี้ ได้แก่ ผู้สูงอายุ โดยการลงไปเยี่ยมถึงบ้าน โครงการนี้จะเป็นการร่วมมือกันของทุกภาคส่วน ประกอบไปด้วยคณะผู้บริหาร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (ร.พ.สต.) ลงตรวจสุขภาพกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวโดยมีของกระเช้า เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพด้วย รวมทั้งมีอาสาสมัครที่มีทักษะความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุจาก 2 หน่วยงานคอยดูแลช่วยเหลืออีกด้วย คือ อาสาสมัครของกระทรวงสาธารณสุขที่เรียกสั้นๆว่า อสม. หรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และอาสาสมัครที่เรียกกันว่า อพม. หรืออาสาสมัคร พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้ง อพส. หรืออาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน สังกัด กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งอาสาสมัครเหล่านี้ทำงานดูแลผู้สูงอายุภายใต้ โครงการต่างๆของกระทรวง นอกจากนี้ยังมีการจัดทำโครงสร้างพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวก เช่นถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เป็นต้น (นาย ค. สัมภาษณ์, 23 มกราคม 2556)

4) บทบาทที่คาดหวังด้านสาธารณสุขในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลคาดหวังว่าบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้านสาธารณสุขควร ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง เพราะกลุ่มผู้สูงอายุไม่ค่อยได้รับการดูแลจากสังคมรอบข้างเท่าที่ควร ทั้งนี้การก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุของไทย กำลังเป็นประเด็นท้าทาย ที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว และกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ กิจกรรมที่ควรจัดให้กับผู้สูงอายุควรเน้นทุกภาค ส่วนในการช่วยเหลือ ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เช่น การจัดสถานที่ออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ และบริการตรวจสุขภาพเป็นประจำ การจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสภาพบำบัดผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือ ตนเองไม่ได้และทำกายภาพบำบัดเพื่อฟื้นฟูร่างกายให้ดีขึ้นกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างปกติ การดูแล เรื่องอนามัยสิ่งแวดล้อม เช่น ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูล อย่างไรก็ตามในการนำรูปแบบบริการด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุมาใช้ ต้องคำนึงให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละพื้นที่ โดยให้ชุมชนเป็นผู้คิดและดำเนินการด้วยตนเอง โดยที่มีภาครัฐคอยส่งเสริมและสนับสนุนอยู่ (นาย ง. สัมภาษณ์, 23 มกราคม 2556)

5) บทบาทที่เป็นจริงด้านการศึกษาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของ องค์การบริหารส่วนตำบล ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลรับรู้บทบาทที่เป็นจริงว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามบทบาทหน้าที่โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และแก้ไขเพิ่มเติมจนถึง ฉบับที่ 6 พ.ศ.2552 มาตรา 67 (6) ส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุ ซึ่ง องค์การบริหารส่วนตำบลได้ดำเนินการมาตลอดทุกปี ซึ่งกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบล ได้ ลงมือปฏิบัติจริง เช่น การส่งเสริมอาชีพให้กับกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์มีรายได้ เสริมให้กับตนเอง การอบรมให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ การนำกลุ่มผู้สูงอายุไปศึกษาดูงาน ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุได้เปิดโลกทัศน์ให้กับตนเองมากขึ้น เพราะการศึกษาเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ครอบคลุมที่ยังสามารถทำได้ อีกทั้งยังเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้สูงอายุให้มีความสนิทสนมกันมากขึ้น ตามนโยบายที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาท้องถิ่นของภาครัฐ (นาย จ. สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2556)

6) บทบาทที่คาดหวังด้านการศึกษาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของ องค์การบริหารส่วนตำบล ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลคาดหวังว่าบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้านการศึกษาคควรอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะสังคมผู้สูงอายุเริ่มมากขึ้นการ เตรียมพร้อมต่อสังคมที่เปลี่ยนไปย่อมมากขึ้นตาม โดยผู้สูงอายุคาดหวังว่าองค์การบริหารส่วน ตำบลควรจัดให้มีสถานที่ และแหล่งเรียนรู้ที่มีความสะดวกต่อการเดินทางที่ผู้สูงอายุสามารถศึกษา หาความรู้ได้ไม่ว่าจะเป็นการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพราะการศึกษาเป็นการ จัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเอง และการส่งเสริมอาชีพก็เป็นสิ่งที่ ผู้สูงอายุคาดหวัง เพราะผู้สูงอายุจะได้มีรายได้มาเลี้ยงดูตนเอง นอกจากนี้ในแต่ละท้องถิ่นยังมีคน เฒ่าคนแก่ที่เป็นแหล่งความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมให้บุคคล เหล่านี้ได้แสดงภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ออกมาสู่สาธารณชน และสามารถถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังได้ สืบไป (นาย ฉ. สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2556)

7) บทบาทที่เป็นจริงด้านวัฒนธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลรับรู้บทบาทที่เป็นจริงว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามบทบาทหน้าที่โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และแก้ไขเพิ่มเติมจนถึง ฉบับที่ 6 พ.ศ.2552 มาตรา 67 (6) ส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุ ซึ่ง องค์การบริหารส่วนตำบลได้ดำเนินการมาตลอดทุกปี ซึ่งกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบล ได้

ลงมือปฏิบัติจริง ได้แก่ การส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม เช่น ประเพณีสงกรานต์ วันผู้สูงอายุ ประเพณีลอยกระทง วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม วันเฉลิมพระชนมพรรษา 12 สิงหาคม สนับสนุนส่งเสริมกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย กลุ่มมโนราห์ กลุ่มกลองยาว เป็นต้น (นาย ช. สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2556)

8) บทบาทที่คาดหวังด้านวัฒนธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลคาดหวังว่าการส่งเสริมให้วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเพราะจะทำให้การพัฒนาขึ้นอยู่กับรากฐานของตนเองและภูมิปัญญาของชุมชนและสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนในระยะยาว โดยจะต้องมีการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นองค์รวม คือการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน รวมทั้งสนับสนุนให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงวัฒนธรรมอันดีงามทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น มีโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมที่กว้างขวาง และรู้จักเลือกสรรไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคม เช่น การสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ริเริ่มโดยชุมชนท้องถิ่น การสร้างเวทีเสนอผลงานและเผยแพร่งานด้านศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาระบบจิตใจและกระบวนการสร้างสรรค์ด้านศิลปวัฒนธรรมแก่การสร้างผลงานที่มีคุณค่าต่อสังคม (นาย ช. สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2556)

9) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลมีเพียงจำกัด ซึ่งบทบาทหน้าที่ในแต่ละด้านขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีมาก และต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กัน ไม่ได้เน้นภารกิจอย่างหนึ่งอย่างใดเพียงอย่างเดียว ทำให้ต้องแบ่งงบประมาณในการทำกิจกรรมในแต่ละด้านตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 จึงทำให้การดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุไม่เต็มที่เท่าที่ควร

2. ขาดการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลที่ต่างปฏิบัติหน้าที่ของตนเองเท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “งานใครงานมัน” ทั้งนี้งานเกี่ยวกับผู้สูงอายุจะเป็นหน้าที่ของนักพัฒนาชุมชนซึ่งแต่ละองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีเพียง 1 คนเท่านั้น ดังนั้นการดำเนินงานบางอย่างจึงไม่ทั่วถึง (นาย ต. สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2556)

10) ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในหลายๆองค์การบริหารส่วนตำบลอาจยังไม่เข้าใจบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุมากนัก โดยมากองค์การบริหารส่วนตำบลเน้นหนักในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานมากกว่า ทำให้ละเลยในการดำเนินงานเรื่องนี้ แต่บทบาทจริงๆ ที่ต้องทำเกี่ยวกับผู้สูงอายุในความคิดเห็นส่วนตัวนั้นอาจแยกได้ดังนี้

1. การสร้างความมั่นคงทางรายได้ โดยการส่งเสริมการมีงานทำ เพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ

2. การจัดสวัสดิการในการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งที่ยากจน ไร้ที่พึ่ง ด้อยโอกาสให้สอดคล้องกับความต้องการ โดยเน้นทุกภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

3. การบริหารจัดการงานพัฒนาผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ ส่งเสริมความเข้มแข็งของผู้สูงอายุควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของชุมชน

การดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุนั้น อาจยึดหลักแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 - 2564) ซึ่งแบ่งเป็น 5 ยุทธศาสตร์ด้วยกัน ได้แก่

1. ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ได้แก่ มาตรการหลักประกันด้านรายได้เพื่อวัยสูงอายุ เช่น เบี้ยยังชีพ

2. ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ ได้แก่ มาตรการส่งเสริมความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน ดูแลตนเองเบื้องต้น มาตรการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ มาตรการส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ มาตรการสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มาตรการ ส่งเสริม สนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุ สนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย อาจจะจัดเป็นกิจกรรมในการส่งเสริมการรักษาสุขภาพ กิจกรรมสามวัยครอบครัวอบอุ่น การส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมเพื่อสร้างรายได้

3. ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ มาตรการคุ้มครองด้านรายได้ มาตรการหลักประกันด้านคุณภาพ มาตรการด้านครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง มาตรการระบบบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน เช่น กิจกรรมการสานสายใยสัมพันธ์ในครอบครัวและระหว่างครอบครัว

4. ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ ได้แก่ มาตรการการบริหารจัดการเพื่อการ

พัฒนางานด้านผู้สูงอายุระดับชาติ มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ โดยร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่ในการจัดการ

5. ยุทธศาสตร์ด้านการประมวลและพัฒนางานองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผลการดำเนินการ ตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ได้แก่ มาตรการสนับสนุนและส่งเสริมให้หน่วยงานวิจัยดำเนินการประมวล และพัฒนางานองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุที่จำเป็นสำหรับการกำหนดนโยบาย และการพัฒนาการบริการหรือการดำเนินการที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ การพัฒนาการบริการและการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ใน สังคมอย่างเหมาะสม

แต่ทั้งนี้การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ต้องดำเนินการเป็นเครือข่ายภาคี ทั้งชุมชน หน่วยงานของรัฐ เอกชน เพื่อร่วมมือกันในการดำเนินงาน การพัฒนา การดูแลผู้สูงอายุให้ได้รับการปกป้องสถาบันผู้สูงอายุอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ยากจน ไร้ที่พึ่ง และกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือ รัฐจะต้องพัฒนาการช่วยเหลือให้คนเหล่านี้ได้รับอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมควบคู่กับการช่วยเหลือกันของคนในชุมชน พร้อมปลูกฝังค่านิยมความกตัญญู เอื้ออาทรให้แก่ผู้สูงอายุ โดยการส่งเสริมบทบาทครอบครัว ชุมชน หน่วยงานของรัฐในการดำเนินการอย่างจริงจัง (นาย ต. สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2556)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามปัจจัยส่วนบุคคล

เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์มากขึ้น ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรเพศ ศาสนา ความคิดเห็นของรายได้ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ ดังปรากฏในตาราง 9-21 ดังนี้

ตาราง 9 ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรเพศ

ปัจจัยส่วนบุคคล	บทบาทที่เป็นจริง					บทบาทที่คาดหวัง			
	n	\bar{X}	S.D.	t	p	\bar{X}	S.D.	t	p
เพศ				.445	.422			.429*	.022
(1) ชาย	190	3.14	.726			3.81	.782		
(2) หญิง	205	3.08	.704			3.87	.698		

* $p < .05$

จากตาราง 9 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศหญิงคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลมากกว่าเพศชาย ($\bar{X} = 3.87$)

ตาราง 10 ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรศาสนา

ปัจจัยส่วนบุคคล	บทบาทที่เป็นจริง					บทบาทที่คาดหวัง			
	n	\bar{X}	S.D.	t	p	\bar{X}	S.D.	t	p
ศาสนา				.374	.602			.562	.528
(1) พุทธ	346	3.12	.718			3.84	.733		
(2) อิสลาม	49	3.02	.693			3.78	.788		

* $p < .05$

จากตาราง 10 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่นับถือศาสนาต่างกันมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 11 ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรความคิดเห็นของรายได้

ปัจจัยส่วนบุคคล	บทบาทที่เป็นจริง				บทบาทที่คาดหวัง				
	n	\bar{X}	S.D.	t	p	\bar{X}	S.D.	t	p
ความคิดเห็นของรายได้ (เฉลี่ย/เดือน)				.554*	.000			.499	.955
(1) ไม่เพียงพอ	230	3.12	.788			3.81	.755		
(2) เพียงพอ	165	3.08	.599			3.86	.718		

* $p < .05$

จากตาราง 11 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีความคิดเห็นของรายได้ต่างกันมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่เพียงพอมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้เพียงพอ ($\bar{X} = 3.12$) ส่วนผู้สูงอายุที่มีความคิดเห็นของรายได้ต่างกันคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ตาราง 12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามตัวแปรอายุ

ปัจจัยส่วนบุคคล	บทบาทที่เป็นจริง			บทบาทที่คาดหวัง	
	n	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
อายุ					
(1) 60-69 ปี	262	3.18	.678	3.92	.709
(2) 70-79 ปี	103	2.96	.740	3.65	.752
(3) 80 ปีขึ้นไป	30	2.98	.854	3.73	.842

จากตาราง 12 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุ 60-69 ปี มีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลมากที่สุด ($\bar{X} = 3.18, 3.92$)

ตาราง 13 ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรอายุ

บทบาท	ความแปรปรวน	ss	df	MS	F	p
เป็นจริง	B	4.253	2	2.127	4.227*	.015
	W	197.193	392	.503		
	T	201.446	394			
คาดหวัง	B	5.920	2	2.960	5.531**	.004
	W	209.794	392	.535		
	T	215.714	394			

* $p < .05$, ** $p < .01$

จากตาราง 13 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุต่างกันมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุต่างกันคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรสถานภาพสมรส

ปัจจัยส่วนบุคคล	บทบาทที่เป็นจริง			บทบาทที่คาดหวัง	
	n	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
สถานภาพสมรส					
(1) โสด	35	3.29	.838	3.89	.808
(2) สมรส	319	3.13	.686	3.90	.705
(3) หย่าร้าง	41	2.78	.743	3.25	.703

จากตาราง 14 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสโสดรับรู้บทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลมากที่สุด ($\bar{X} = 3.29$) และผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส สมรสแล้วคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลมากที่สุด ($\bar{X} = 3.90$)

ตาราง 15 ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรสถานภาพสมรส

บทบาท	ความแปรปรวน	ss	df	MS	F	p
เป็นจริง	B	5.568	2	2.784	5.572**	.004
	W	195.878	392	.500		
	T	201.446	394			
คาดหวัง	B	15.432	2	7.717	15.104***	.000
	W	200.280	392	.511		
	T	215.714	394			

** p < .01, *** p < .001

จากตาราง 15 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสต่างกันมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสต่างกันคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตาราง 16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรระดับการศึกษา

ปัจจัยส่วนบุคคล	บทบาทที่เป็นจริง			บทบาทที่คาดหวัง	
	n	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
ระดับการศึกษา					
(1) ไม่ได้เรียนหนังสือ/ เรียนแต่เรียนไม่จบ	70	3.13	.706	3.98	.632
(2) ประถมศึกษา	261	3.06	.705	3.72	.740
(3) มัธยมศึกษา	64	3.29	.743	4.13	.745

จากตาราง 16 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาารับรู้บทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลมากที่สุด ($\bar{X} = 3.29, 4.13$)

ตาราง 17 ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรระดับการศึกษา

บทบาท	ความแปรปรวน	ss	df	MS	F	p
เป็นจริง	B	2.776	2	1.388	2.770*	.027
	W	198.670	392	.507		
	T	201.446	394			
คาดหวัง	B	10.373	2	5.186	9.901***	.000
	W	205.341	392	.524		
	T	215.714	394			

* $p < .05$, *** $p < .001$

จากตาราง 17 สามารถสรุปได้ ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกันคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตาราง 18 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยส่วนบุคคล	บทบาทที่เป็นจริง			บทบาทที่คาดหวัง	
	n	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
ฐานะทางเศรษฐกิจ					
(1) ไม่มีรายได้	20	3.33	.834	3.75	.890
(2) ต่ำกว่า 1,000	53	3.10	.736	3.62	.794
(3) 1,000-3,000	96	3.13	.687	3.81	.639
(4) 3,001-5,000	114	2.98	.661	3.84	.721
(5) 5,001-7,000	78	3.19	.749	3.93	.774
(6) 7,001-10,000	21	3.05	.753	3.78	.795
(7) มากกว่า 10,000	13	3.31	.767	4.45	.508

จากตาราง 18 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีไม่มีรายได้รับรู้บทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลมากที่สุด ($\bar{X} = 3.33$) และผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 10,000 มีความคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลมากที่สุด ($\bar{X} = 4.45$)

ตาราง 19 ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจ

บทบาท	ความแปรปรวน	ss	df	MS	F	p
เป็นจริง	B	3.944	6	.657	1.291	.260
	W	197.503	388	.509		
	T	201.446	394			
คาดหวัง	B	8.360	6	1.393	2.607*	.017
	W	207.354	388	.534		
	T	215.714	394			

* $p < .05$

จากตาราง 19 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ส่วนผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ตาราง 20 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามตัวแปรอาชีพ

ปัจจัยส่วนบุคคล	บทบาทที่เป็นจริง		บทบาทที่คาดหวัง		
	n	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
อาชีพ					
(1) เกษตรกร	213	3.05	.657	3.71	.664
(2) ข้าราชการบำนาญ	9	3.08	.788	3.93	.753
(3) รับจ้าง	94	3.26	.792	4.02	.747
(4) ธุรกิจส่วนตัว	25	3.17	.440	4.38	.438
(5) อื่นๆ	54	3.05	.854	3.73	.935

จากตาราง 20 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้างรับรู้บทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลมากที่สุด ($\bar{X} = 3.26$) และผู้สูงอายุที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัวมีความคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$)

ตาราง 21 ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสูงอายุตามตัวแปรอาชีพ

บทบาท	ความแปรปรวน	ss	df	MS	F	p
เป็นจริง	B	3.112	4	.778	1.530	.193
	W	198.335	390	.509		
	T	201.446	394			
คาดหวัง	B	14.606	4	3.652	7.081***	.000
	W	201.108	390	.516		
	T	215.714	394			

*** $p < .001$

จากตาราง 21 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกันมีการรับรู้ถึงถึงบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกันคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ส่วนที่ 2 เปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลัง (Post Hoc Multiple comparisons) ของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ผลการวิเคราะห์ปรากฏในตาราง 22-26 ดังนี้

ตาราง 22 ผลเปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลังของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ตามตัวแปรอายุ

	อายุ	\bar{X}	3.1855	2.9617	2.9817
บทบาทที่เป็นจริง	60-69 ปี	3.1855	-		
	70-79 ปี	2.9617	.2238*	-	
	80 ปีขึ้นไป	2.9817	.2038	.0200	-
	อายุ	\bar{X}	3.9242	3.6505	3.7300
บทบาทที่คาดหวัง	60-69 ปี	3.9242	-		
	70-79 ปี	3.6505	.2737*	-	
	80 ปีขึ้นไป	3.7300	.1942	.0795	-

* $p < .05$

จากตาราง 22 สามารถสรุปได้ว่า ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ของบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรอายุด้วยวิธี LSD ผลปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุ 60-69 ปีกับผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุ 70-79 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ของบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรอายุด้วยวิธี LSD ผลปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุ 60-69 ปีกับผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุ 70-79 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 23 ผลเปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลังของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ตามตัวแปรสถานภาพสมรส

	สถานภาพสมรส	\bar{X}	3.2900	3.1337	2.7878
บทบาทที่เป็นจริง	โสด	3.2900	-		
	สมรส	3.1337	.1563	-	
	หย่าร้าง	2.7878	.5022*	.3459*	-
	สถานภาพสมรส	\bar{X}	3.8971	3.9063	3.2573
บทบาทที่คาดหวัง	โสด	3.8971	-		
	สมรส	3.9063	.0092	-	
	หย่าร้าง	3.2573	.6398*	.6490*	-

* $p < .05$

จากตาราง 23 สามารถสรุปได้ว่า ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ของบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรสถานภาพสมรสด้วยวิธี LSD ผลปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสโสดกับผู้สูงอายุที่มีสถานภาพหย่าร้าง, ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสสมรสแล้วกับผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสหย่าร้าง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ของบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรสถานภาพสมรสด้วยวิธี LSD ผลปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสโสดกับผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสหย่าร้าง, ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสสมรสแล้วกับผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสหย่าร้าง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 24 ผลเปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลังของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ตามตัวแปรระดับการศึกษา

	ระดับการศึกษา	\bar{X}	3.1336	3.0615	3.2922
บทบาทที่เป็นจริง	ไม่ได้เรียน/เรียนไม่จบ	3.1336	-		
	ประถมศึกษา	3.0615	.0721	-	
	มัธยมศึกษา	3.2922	.1586	.2307*	-
	ระดับการศึกษา	\bar{X}	3.9886	3.7259	4.1313
บทบาทที่คาดหวัง	ไม่ได้เรียน/เรียนไม่จบ	3.9886	-		
	ประถมศึกษา	3.7259	.2627*	-	
	มัธยมศึกษา	4.1313	.1427	.4054*	-

* $p < .05$

จากตาราง 24 สามารถสรุปได้ว่า ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ของบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรระดับการศึกษาด้วยวิธี LSD ผลปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษากับผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ของบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรระดับการศึกษาด้วยวิธี LSD ผลปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้เรียน/เรียนไม่จบกับผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา, ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษากับผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 25 ผลเปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลังของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ตามตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจ

	ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	3.3375	3.1085	3.1333	2.9882	3.1917	3.0500	3.3192
บทบาทที่เป็นจริง	ไม่มีรายได้	3.3375	-						
	ต่ำกว่า 1,000	3.1085	.2290	-					
	1,000-3,000	3.1333	.2042	.0248	-				
	3,001-5,000	2.9882	.3493*	.1203	.1451	-			
	5,001-7,000	3.1917	.1458	.0832	.0584	.2035	-		
	7,001-10,000	3.0500	.2875	.0585	.0833	.0618	.1417	-	
	มากกว่า 10,000	3.3192	.0183	.2107	.1859	.3310	.1275	.2692	-
		ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	3.7550	3.6226	3.8151	3.8461	3.9340	3.7857
บทบาทที่คาดหวัง	ไม่มีรายได้	3.7550	-						
	ต่ำกว่า 1,000	3.6226	.1324	-					
	1,000-3,000	3.8151	.0601	.1925	-				
	3,001-5,000	3.8461	.0911	.2235	.0310	-			
	5,001-7,000	3.9340	.1790	.3114*	.1189	.0879	-		
	7,001-10,000	3.7857	.0307	.1631	.0294	.0604	.1483	-	
	มากกว่า 10,000	4.4538	.6988*	.8312*	.6387*	.6077*	.5198*	.6681*	-

จากตาราง 25 สามารถสรุปได้ว่า ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ของบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจด้วยวิธี LSD ผลปรากฏว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้อันเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 3,001-5,000 บาท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ของบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจด้วยวิธี LSD ผลปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้อันเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาท, ผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 1,000 บาทกับผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-7,000 บาท, ผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 1,000 บาทกับผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาท, ผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1,000-3,000 บาทกับผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาท, ผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 3,001-5,000 บาทกับผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาท, ผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-7,000 บาทกับผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาท, ผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 7,001-10,000 บาทกับผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 26 ผลเปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลังของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ตามตัวแปรอาชีพ

		อาชีพ	\bar{X}	3.0528	3.0833	3.2617	3.1740	3.0583
บทบาทที่เป็นจริง	เกษตรกร		3.0528	-				
	ข้าราชการบำนาญ		3.0833	.0305	-			
	รับจ้าง		3.2617	.2089*	.1784	-		
	ธุรกิจส่วนตัว		3.1740	.1212	.0907	.0877	-	
	อื่นๆ		3.0583	.0055	.0250	.2034	.1157	-
		อาชีพ	\bar{X}	3.7146	3.9389	4.0245	4.3820	3.7324
บทบาทที่คาดหวัง	เกษตรกร		3.7146	-				
	ข้าราชการบำนาญ		3.9389	.2243	-			
	รับจ้าง		4.0245	.3099*	.0856	-		
	ธุรกิจส่วนตัว		4.3820	.6674*	.4431	.3575*	-	
	อื่นๆ		3.7324	.0178	.2065	.2921*	.6496*	-

* $p < .05$

จากตาราง 26 สามารถสรุปได้ว่า ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ของบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรอาชีพด้วยวิธี LSD ผลปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพเกษตรกรกับผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ของบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรอาชีพด้วยวิธี LSD ผลปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพเกษตรกรกับผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง, ผู้สูงอายุที่มีอาชีพเกษตรกรกับผู้สูงอายุที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว, ผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้างกับผู้สูงอายุที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว, ผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้างกับผู้สูงอายุที่มีอาชีพอื่นๆ, ผู้สูงอายุที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัวกับผู้สูงอายุที่มีอาชีพอื่นๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนที่ 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ ได้ผลวิเคราะห์ดังตาราง 27 ต่อไปนี้

ตาราง 27 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตคาบสมุทรสทิงพระ (n = 395)

บทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	\bar{X}	S.D.	t	p
บทบาทที่เป็นจริง	3.11	.715	-20.465	.000*
บทบาทที่คาดหวัง	3.83	.739		

* p < .05

จากตาราง 27 สามารถสรุปได้ว่า บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ โดยใช้สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) โดยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแต่ละด้านที่วิเคราะห์ได้ด้วยวิธี PNI แบบปรับปรุง

งานสำคัญอย่างหนึ่งในการประเมินความต้องการจำเป็น คือ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เหตุเพราะเมื่อเราทราบแล้วว่าสิ่งใดเป็นความต้องการจำเป็นที่กลุ่มเป้าหมายต้องการแล้วในทางปฏิบัติก่อนที่เราจะทำการสนองตอบต่อความต้องการจำเป็น เราควรทราบเสียก่อนว่าเรื่องใดมีความสำคัญควรได้รับการตอบสนองก่อน และหากว่าระบุความต้องการจำเป็นแล้วโดยไม่จัดเรียงลำดับความสำคัญ ถือว่ายังทำการประเมินความต้องการจำเป็นไม่ครบถ้วน (สุวิมล ว่องวานิช. 2548: 303) ดังนั้นการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ในหัวข้อนี้จะทำการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ด้วยวิธี PNI แบบปรับปรุง โดยพิจารณาตามแบบประเมินแต่ละด้านที่วิเคราะห์ได้ ดังจะเสนอเป็นลำดับ ดังนี้

ตาราง 28 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ความต้องการจำเป็น	ค่าเฉลี่ยของ สภาพที่คาดว่าจะ จะเป็น (I)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพที่เป็น จริง (D)	I-D	(I-D)/D	ลำดับที่ตามวิธี PNI _{modified}
1.ด้านกายภาพ	3.75	2.84	0.91	0.32	3
2.ด้านความมั่นคง ปลอดภัย	3.68	2.77	0.91	0.33	2
3.ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ	3.68	2.86	0.82	0.29	4
4.ด้านการเห็นคุณค่า แห่งตน	3.75	3.02	0.73	0.24	6
5.ด้านการบรรลุสังการ แห่งตน	3.74	2.98	0.76	0.26	5
6.ด้านจิตใจและศาสนา	3.80	3.08	0.72	0.23	7
7.ด้านเศรษฐกิจ อาชีพ การงาน	3.67	2.79	0.88	0.32	3
8.ด้านการศึกษา การ เรียนรู้ การฝึกอบรม	3.56	2.65	0.91	0.34	1

จากตาราง 28 สามารถสรุปได้ว่า ผลการจัดลำดับความสำคัญตามแบบประเมินแต่ละด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุมีความต้องการจำเป็นในเชิงอัตราการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่เป็นอยู่จริงไปยังสภาพที่คาดว่าจะจะเป็น คิดเป็นร้อยละ 23-34 พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อัตราการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรมคิดเป็นร้อยละ 34 ถือว่าควรได้รับการจัดการก่อนเมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ ในขณะที่รองลงมาคือ ด้านความมั่นคง ปลอดภัย ลำดับต่อมา คือ ด้านกายภาพ และด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงานควรได้รับการจัดการเป็นลำดับที่สามซึ่งจะจัดการด้านใดก่อนก็ได้ เพราะมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากัน คือ 0.32 ต่อมาคือ ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ ด้านการบรรลุสังการแห่งตน และด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน ส่วนด้านจิตใจและศาสนามีลำดับความสำคัญในอันดับสุดท้าย ย่อมแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความต้องการจำเป็นต้องได้รับการจัดการด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรมก่อนแล้วจึงจัดการด้านอื่นๆ ตามมา

ผลการวิเคราะห์ การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามตัวแปรเพศ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ ดังปรากฏในตาราง 29-31

ตาราง 29 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามตัวแปรเพศ

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ	เพศ			
	ชาย		หญิง	
	PNI _{modified}	อันดับ	PNI _{modified}	อันดับ
1.ด้านกายภาพ	0.30	2	0.34	3
2.ด้านความมั่นคง ปลอดภัย	0.31	1	0.35	2
3.ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ	0.27	4	0.30	4
4.ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน	0.22	6	0.26	6
5.ด้านการบรรลุสัจการแห่งตน	0.24	5	0.27	5
6.ด้านจิตใจและศาสนา	0.22	6	0.26	6
7.ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน	0.29	3	0.34	3
8.ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม	0.31	1	0.37	1

จากตาราง 29 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุเพศชายและเพศหญิง มีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเหมือนกัน 6 ด้าน กล่าวคือ ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิง จำเป็นได้รับการจัดการด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรมก่อนเป็นอันดับแรก ในเชิงอัตราการเปลี่ยนแปลงจากจากสภาพที่เป็นอยู่จริงไปยังสภาพที่คาดว่าจะ เป็น คิดเป็นร้อยละ 0.31- 0.37 ถัดมา คือ ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน ด้านสังคม ความรักและความเป็นเจ้าของ ด้านการบรรลุสัจการแห่งตน ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน และด้านจิตใจและศาสนา ด้านใดเป็นเรื่องสุดท้ายก็ได้ เพราะมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากัน คือมีค่า 0.22 ตามลำดับ

ในส่วนที่แตกต่างกันมี 2 ด้าน คือ ด้านความมั่นคง ปลอดภัย และด้านกายภาพ ซึ่งผู้สูงอายุเพศชายจำเป็นได้รับการจัดการด้านความมั่นคง ปลอดภัยเป็นอันดับแรกเช่นเดียวกับด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม เพราะมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากัน คือ 0.31 และรองลงมา คือ ด้านกายภาพเป็นอันดับสอง ส่วนผู้สูงอายุเพศหญิงจำเป็นได้รับการจัดการด้านความมั่นคง

ปลอดภัยเป็นอันดับสอง และรองลงมาคือ ด้านกายภาพเป็นอันดับสามเช่นเดียวกับด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน เพราะมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากัน คือมีค่า 0.34

ตาราง 30 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามระดับการศึกษา

ความต้องการจำเป็นในการ พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	ระดับการศึกษา					
	ไม่ได้เรียน/เรียน ไม่จบ		ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	PNI _{modified}	อันดับ	PNI _{modified}	อันดับ	PNI _{modified}	อันดับ
1.ด้านกายภาพ	0.38	3	0.32	3	0.35	4
2.ด้านความมั่นคง ปลอดภัย	0.38	3	0.34	1	0.36	3
3.ด้านสังคม ความรัก ความเป็น เจ้าของ	0.32	4	0.29	5	0.32	5
4.ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน	0.31	5	0.23	8	0.29	6
5.ด้านการบรรลุสัจการแห่งตน	0.30	6	0.26	6	0.26	7
6.ด้านจิตใจและศาสนา	0.28	7	0.24	7	0.24	8
7.ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน	0.39	2	0.31	4	0.37	2
8.ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การ ฝึกอบรม	0.43	1	0.33	2	0.41	1

จากตาราง 30 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีลักษณะของ การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน ดังนี้

กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ได้เรียน/เรียนไม่จบ จำเป็นได้รับการจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรมก่อนเป็นอันดับแรก โดยมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากับ 0.43, กลุ่มผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา จำเป็นได้รับการจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้าน ความมั่นคง ปลอดภัยก่อนเป็นอันดับแรก โดยมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากับ 0.34, กลุ่ม ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา จำเป็นได้รับการจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรมก่อนเป็นอันดับแรก โดยมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากับ 0.41

ตาราง 31 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	ฐานะทางเศรษฐกิจ (รายได้เฉลี่ย/เดือน)							
	ไม่มีรายได้		ต่ำกว่า 1,000 บาท		1,001-3,000 บาท		3,001-5,000 บาท	
	PNI _{modified}	อันดับ	PNI _{modified}	อันดับ	PNI _{modified}	อันดับ	PNI _{modified}	อันดับ
1.ด้านกายภาพ	0.21	6	0.24	3	0.29	3	0.40	1
2.ด้านความมั่นคงปลอดภัย	0.33	3	0.23	4	0.31	2	0.39	2
3.ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ	0.26	4	0.18	6	0.27	4	0.35	4
4.ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน	0.15	8	0.16	7	0.25	5	0.29	6
5.ด้านการบรรลุสัจการแห่งตน	0.24	5	0.19	5	0.24	6	0.30	5
6.ด้านจิตใจและศาสนา	0.17	7	0.15	8	0.22	7	0.30	5
7.ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน	0.39	2	0.31	1	0.32	1	0.38	3
8.ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม	0.50	1	0.28	2	0.32	1	0.38	3

ตาราง 31 (ต่อ)

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	ฐานะทางเศรษฐกิจ (รายได้เฉลี่ย/เดือน)					
	5,001-7,000 บาท		7,001-10,000 บาท		มากกว่า 10,000 บาท	
	PNI _{modified}	อันดับ	PNI _{modified}	อันดับ	PNI _{modified}	อันดับ
1.ด้านกายภาพ	0.33	1	0.40	2	0.30	3
2.ด้านความมั่นคงปลอดภัย	0.33	1	0.42	1	0.26	5
3.ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ	0.29	4	0.25	3	0.30	3
4.ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน	0.25	6	0.20	6	0.29	4
5.ด้านการบรรลุจัดการแห่งตน	0.28	5	0.22	4	0.29	4
6.ด้านจิตใจและศาสนา	0.25	6	0.21	5	0.30	3
7.ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน	0.31	3	0.25	3	0.31	2
8.ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม	0.32	2	0.19	7	0.64	1

จากตาราง 31 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันมีลักษณะของการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน ดังนี้

กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ จำเป็นได้รับการจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรมก่อนเป็นอันดับแรก โดยมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากับ 0.50, กลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 1,000 บาท จำเป็นได้รับการจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงานก่อนเป็นอันดับแรก โดยมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากับ 0.31, กลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1,001-3,000 บาท จำเป็นได้รับการจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม และด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงานก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งจะจัดการด้านใดก่อนก็ได้ เพราะมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากัน คือ 0.32, กลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 3,001-5,000 บาท จำเป็นได้รับการจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านกายภาพก่อนเป็นอันดับแรก โดยมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากับ 0.40, กลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-7,000 บาท จำเป็นได้รับการจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านกายภาพ และด้านความมั่นคงปลอดภัยก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งจะจัดการด้านใดก่อนก็ได้ เพราะมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากัน คือ 0.33, กลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 7,001-10,000 บาท จำเป็นได้รับการจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคง ปลอดภัยก่อนเป็นอันดับแรก โดยมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากับ 0.42, กลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มากกว่า 10,000 บาท จำเป็นได้รับการจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรมก่อนเป็นอันดับแรก โดยมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากับ 0.64

ส่วนที่ 2 เปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ระหว่างเพศ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ ทั้งในภาพรวมและแยกเป็นรายด้าน ดังปรากฏในตาราง 32-36 ดังนี้

ตาราง 32 ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรเพศ

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	p
ด้านกายภาพ	ชาย	190	3.28	.693	.656	.131
	หญิง	205	3.31	.642		
ด้านความมั่นคง ปลอดภัย	ชาย	190	3.21	.724	.816	.329
	หญิง	205	3.23	.661		
ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ	ชาย	190	3.25	.765	.694*	.030
	หญิง	205	3.28	.661		
ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน	ชาย	190	3.37	.711	.897*	.043
	หญิง	205	3.38	.645		
ด้านการบรรลุสัจการแห่งตน	ชาย	190	3.33	.703	.497	.086
	หญิง	205	3.38	.647		
ด้านจิตใจและศาสนา	ชาย	190	3.39	.719	.185*	.039
	หญิง	205	3.48	.625		
ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน	ชาย	190	3.21	.707	.729	.095
	หญิง	205	3.24	.626		
ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม	ชาย	190	3.10	.840	.910	.057
	หญิง	205	3.11	.741		
ภาพรวม	ชาย	190	3.27	.669	.618*	.032
	หญิง	205	3.30	.579		

* $p < .05$

จากตาราง 32 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยเพศหญิงมีความต้องการจำเป็นมากกว่าเพศชายทั้งในภาพรวม และแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน และด้านจิตใจและศาสนา

ตาราง 33 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามตัวแปรระดับการศึกษา

ความต้องการจำเป็น	ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.
ด้านกายภาพ	(1) ไม่ได้เรียนหนังสือ/เรียนแต่เรียนไม่จบ	70	3.34	.547
	(2) ประถมศึกษา	261	3.19	.666
	(3) มัธยมศึกษา	64	3.66	.657
ด้านความมั่นคงปลอดภัย	(1) ไม่ได้เรียนหนังสือ/เรียนแต่เรียนไม่จบ	70	3.36	.595
	(2) ประถมศึกษา	261	3.10	.657
	(3) มัธยมศึกษา	64	3.57	.782
ด้านสังคม ความรัก และ ความเป็นเจ้าของ	(1) ไม่ได้เรียนหนังสือ/เรียนแต่เรียนไม่จบ	70	3.37	.581
	(2) ประถมศึกษา	261	3.13	.681
	(3) มัธยมศึกษา	64	3.69	.785
ด้านการเห็นคุณค่า แห่งตน	(1) ไม่ได้เรียนหนังสือ/เรียนแต่เรียนไม่จบ	70	3.44	.543
	(2) ประถมศึกษา	261	3.27	.663
	(3) มัธยมศึกษา	64	3.74	.737
ด้านการบรรลุสังการ แห่งตน	(1) ไม่ได้เรียนหนังสือ/เรียนแต่เรียนไม่จบ	70	3.43	.528
	(2) ประถมศึกษา	261	3.24	.640
	(3) มัธยมศึกษา	64	3.73	.805
ด้านจิตใจและศาสนา	(1) ไม่ได้เรียนหนังสือ/เรียนแต่เรียนไม่จบ	70	3.54	.491
	(2) ประถมศึกษา	261	3.31	.666
	(3) มัธยมศึกษา	64	3.82	.713
ด้านเศรษฐกิจ อาชีพ การทำงาน	(1) ไม่ได้เรียนหนังสือ/เรียนแต่เรียนไม่จบ	70	3.33	.505
	(2) ประถมศึกษา	261	3.10	.635
	(3) มัธยมศึกษา	64	3.63	.766
ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม	(1) ไม่ได้เรียนหนังสือ/เรียนแต่เรียนไม่จบ	70	3.20	.613
	(2) ประถมศึกษา	261	2.98	.774
	(3) มัธยมศึกษา	64	3.49	.886

ตาราง 33 (ต่อ)

ความต้องการจำเป็น	ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.
ภาพรวม	1) ไม่ได้เรียนหนังสือ/เรียนแต่เรียนไม่จบ	70	3.38	.462
	(2) ประถมศึกษา	261	3.17	.604
	(3) มัธยมศึกษา	64	3.67	.690

จากตาราง 33 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากที่สุด ทั้งในภาพรวม ($\bar{X} = 3.67$) และแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ($\bar{X} = 3.66$) ด้านความมั่นคงปลอดภัย ($\bar{X} = 3.57$) ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ ($\bar{X} = 3.69$) ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน ($\bar{X} = 3.74$) ด้านการบรรลุสัจการแห่งตน ($\bar{X} = 3.73$) ด้านจิตใจและศาสนา ($\bar{X} = 3.82$) ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน ($\bar{X} = 3.63$) ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.49$)

ตาราง 34 ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามตัวแปร ระดับการศึกษา

ความต้องการจำเป็น	ความแปรปรวน	ss	df	MS	F	p
ด้านกายภาพ	B	11.943	2	5.972	14.346***	.000
	W	163.174	392	.416		
	T	175.118	394			
ด้านความมั่นคงปลอดภัย	B	13.066	2	6.533	14.611***	.000
	W	175.270	392	.447		
	T	188.336	394			
ด้านสังคมความรักและความเป็นเจ้าของ	B	17.164	2	8.582	18.372***	.000
	W	183.106	392	.467		
	T	200.270	394			
ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน	B	1 1.368	2	5.684	13.160***	.000
	W	169.309	392	.432		
	T	180.676	394			

ตาราง 34 (ต่อ)

ความต้องการ จำเป็น	ความ แปรปรวน	ss	df	MS	F	p
ด้านการบรรลุ การแห่งตน	B	12.613	2	6.307	14.816***	.000
	W	166.862	392	.426		
	T	179.475	394			
ด้านจิตใจและ ศาสนา	B	14.163	2	7.082	16.891***	.000
	W	164.351	392	.419		
	T	178.514	394			
ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน	B	15.192	2	7.596	18.667***	.000
	W	159.509	392	.407		
	T	174.701	394			
ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม	B	14.442	2	7.221	12.240***	.000
	W	231.264	392	.590		
	T	245.706	394			
ภาพรวม	B	3.636	2	6.818	19.143***	.000
	W	139.614	392	.356		
	T	153.250	394			

*** $p < .001$

จากตาราง 34 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 ทั้งโดยภาพรวมและแยกเป็นรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ, ด้านความมั่นคง ปลอดภัย, ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ, ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน, ด้านการบรรลุสัจการแห่งตน, ด้านจิตใจ และศาสนา, ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน และด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม

ตาราง 35 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามตัวแปรฐานะเศรษฐกิจ

ความต้องการจำเป็น	ฐานะทางเศรษฐกิจ (รายได้เฉลี่ย/เดือน)	n	\bar{X}	S.D.
ด้านกายภาพ	(1) ไม่มีรายได้	20	3.37	.723
	(2) ต่ำกว่า 1,000	53	2.99	.820
	(3) 1,000-3,000	96	3.33	.584
	(4) 3,001-5,000	114	3.24	.616
	(5) 5,001-7,000	78	3.43	.678
	(6) 7,001-10,000	21	3.22	.499
	(7) มากกว่า 10,000	13	3.87	.490
ด้านความมั่นคงปลอดภัย	(1) ไม่มีรายได้	20	3.01	.772
	(2) ต่ำกว่า 1,000	53	2.94	.867
	(3) 1,000-3,000	96	3.28	.550
	(4) 3,001-5,000	114	3.25	.625
	(5) 5,001-7,000	78	3.31	.734
	(6) 7,001-10,000	21	3.07	.618
	(7) มากกว่า 10,000	13	3.78	.655
ด้านสังคม ความรักและ ความเป็นเจ้าของ	(1) ไม่มีรายได้	20	3.04	.767
	(2) ต่ำกว่า 1,000	53	3.02	.810
	(3) 1,000-3,000	96	3.27	.649
	(4) 3,001-5,000	114	3.26	.674
	(5) 5,001-7,000	78	3.37	.761
	(6) 7,001-10,000	21	3.36	.669
	(7) มากกว่า 10,000	13	3.71	.406

ตาราง 35 (ต่อ)

ความต้องการจำเป็น	ฐานะทางเศรษฐกิจ (รายได้เฉลี่ย/เดือน)	n	\bar{X}	S.D.
ด้านการเห็นคุณค่า แห่งตน	(1) ไม่มีรายได้	20	3.49	.825
	(2) ต่ำกว่า 1,000	53	3.24	.594
	(3) 1,000-3,000	96	3.37	.594
	(4) 3,001-5,000	114	3.33	.705
	(5) 5,001-7,000	78	3.48	.747
	(6) 7,001-10,000	21	3.31	.661
	(7) มากกว่า 10,000	13	3.73	.553
ด้านการบรรลุสัจการ แห่งตน	(1) ไม่มีรายได้	20	3.36	.761
	(2) ต่ำกว่า 1,000	53	3.23	.653
	(3) 1,000-3,000	96	3.36	.576
	(4) 3,001-5,000	114	3.29	.680
	(5) 5,001-7,000	78	3.43	.740
	(6) 7,001-10,000	21	3.39	.754
	(7) มากกว่า 10,000	13	3.82	.580
ด้านจิตใจและศาสนา	(1) ไม่มีรายได้	20	3.53	.711
	(2) ต่ำกว่า 1,000	53	3.38	.601
	(3) 1,000-3,000	96	3.41	.622
	(4) 3,001-5,000	114	3.36	.694
	(5) 5,001-7,000	78	3.53	.728
	(6) 7,001-10,000	21	3.43	.772
	(7) มากกว่า 10,000	13	3.80	.446

ตาราง 35 (ต่อ)

ความต้องการจำเป็น	ฐานะทางเศรษฐกิจ (รายได้เฉลี่ย/เดือน)	n	\bar{X}	S.D.
ด้านเศรษฐกิจ อาชีพ การงาน	(1) ไม่มีรายได้	20	2.89	.605
	(2) ต่ำกว่า 1,000	53	3.07	.745
	(3) 1,000-3,000	96	3.25	.584
	(4) 3,001-5,000	114	3.19	.617
	(5) 5,001-7,000	78	3.36	.721
	(6) 7,001-10,000	21	3.23	.745
	(7) มากกว่า 10,000	13	3.72	.552
ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอาชีพ	1) ไม่มีรายได้	20	2.77	.785
	(2) ต่ำกว่า 1,000	53	2.77	.986
	(3) 1,000-3,000	96	3.14	.691
	(4) 3,001-5,000	114	3.12	.699
	(5) 5,001-7,000	78	3.23	.816
	(6) 7,001-10,000	21	3.16	.775
	(7) มากกว่า 10,000	13	3.65	.690
ภาพรวม	1) ไม่มีรายได้	20	3.19	.637
	(2) ต่ำกว่า 1,000	53	3.08	.672
	(3) 1,000-3,000	96	3.31	.543
	(4) 3,001-5,000	114	3.26	.602
	(5) 5,001-7,000	78	3.40	.686
	(6) 7,001-10,000	21	3.27	.619
	(7) มากกว่า 10,000	13	3.77	.472

จากตาราง 35 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาท มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากที่สุด ทั้งในภาพรวม ($\bar{X} = 3.77$) และแยกเป็นรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ($\bar{X} = 3.87$) ด้านความมั่นคงปลอดภัย ($\bar{X} = 3.78$) ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ ($\bar{X} = 3.71$) ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน ($\bar{X} = 3.73$) ด้านการบรรลุสัจการแห่งตน ($\bar{X} = 3.82$) ด้านจิตใจและศาสนา ($\bar{X} = 3.80$) ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน ($\bar{X} = 3.72$) ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.65$)

ตาราง 36 ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามตัวแปรฐานะเศรษฐกิจ

ความต้องการจำเป็น	ความแปรปรวน	ss	df	MS	F	p
ด้านกายภาพ	B	11.438	6	1.906	4.519***	.000
	W	163.680	388	.422		
	T	175.118	394			
ด้านความมั่นคงปลอดภัย	B	10.553	6	1.759	3.838***	.001
	W	177.783	388	.458		
	T	188.336	394			
ด้านสังคมความรักและความเป็นเจ้าของ	B	7.841	6	1.307	2.635*	.016
	W	192.429	388	.496		
	T	200.270	394			
ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน	B	4.157	6	.639	1.523	.169
	W	176.519	388	.455		
	T	180.676	394			
ด้านการบรรลุสิ่งการแห่งตน	B	4.594	6	.766	1.699	.120
	W	174.881	388	.451		
	T	179.475	394			
ด้านจิตใจและศาสนา	B	3.491	6	.582	1.290	2.61
	W	175.023	388	.451		
	T	178.514	394			
ด้านเศรษฐกิจอาชีพการงาน	B	8.365	6	1.394	3.252**	.004
	W	166.336	388	.429		
	T	174.701	394			
ด้านการศึกษาการเรียนรู้การฝึกอบรม	B	13.666	6	2.278	3.809***	.001
	W	232.040	388	.598		
	T	245.706	394			

ตาราง 36 (ต่อ)

ความต้องการ จำเป็น	ความ แปรปรวน	ss	df	MS	F	p
	B	6.461	6	1.077	2.846**	.010
ภาพรวม	W	146.789	388	.378		
	T	153.250	394			

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

จากตาราง 36 สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งโดยภาพรวมและแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ, ด้านความมั่นคงปลอดภัย, ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน และภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านสังคม ความรักและความเป็นเจ้าของ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนที่ 3 เปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลัง (Post Hoc Multiple comparisons) ของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ผลการวิเคราะห์ปรากฏในตาราง 37-38 ดังนี้

ตาราง 37 ผลเปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลังของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ตามตัวแปรระดับการศึกษา

ความต้องการจำเป็น	ระดับการศึกษา	\bar{X}	3.3464	3.1918	3.6695
ด้านกายภาพ	ไม่ได้เรียน/เรียนไม่จบ	3.3464	-		
	ประถมศึกษา	3.1918	.1546	-	
	มัธยมศึกษา	3.6695	.3231*	.4777*	-
ความต้องการจำเป็น	ระดับการศึกษา	\bar{X}	3.3614	3.1046	3.5781
ด้านความมั่นคงปลอดภัย	ไม่ได้เรียน/เรียนไม่จบ	3.3614	-		
	ประถมศึกษา	3.1046	.2568*	-	
	มัธยมศึกษา	3.5781	.2167	.4735*	-
ความต้องการจำเป็น	ระดับการศึกษา	\bar{X}	3.3759	3.1343	3.6953
ด้านสังคม ความรัก และ ความเป็นเจ้าของ	ไม่ได้เรียน/เรียนไม่จบ	3.3759	-		
	ประถมศึกษา	3.1343	.2416*	-	
	มัธยมศึกษา	3.6953	.3194*	.5610*	-
ความต้องการจำเป็น	ระดับการศึกษา	\bar{X}	3.4443	3.2785	3.7422
ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน	ไม่ได้เรียน/เรียนไม่จบ	3.4443	-		
	ประถมศึกษา	3.2785	.1658	-	
	มัธยมศึกษา	3.7422	.2979*	.4637*	-
ความต้องการจำเป็น	ระดับการศึกษา	\bar{X}	3.4304	3.2476	3.7344
ด้านการบรรลุสัจการแห่งตน	ไม่ได้เรียน/เรียนไม่จบ	3.4304	-		
	ประถมศึกษา	3.2476	.1828*	-	
	มัธยมศึกษา	3.7344	.3040*	.4868*	-
ความต้องการจำเป็น	ระดับการศึกษา	\bar{X}	3.5482	3.3163	3.8223
ด้านจิตใจและศาสนา	ไม่ได้เรียน/เรียนไม่จบ	3.5482	-		
	ประถมศึกษา	3.3163	.2319*	-	
	มัธยมศึกษา	3.8223	.2741*	.5060*	-

ตาราง 37 (ต่อ)

ความต้องการจำเป็น	ระดับการศึกษา	\bar{X}	3.3321	3.1044	3.6320
ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน	ไม่ได้เรียน/เรียนไม่จบ	3.3321	-		
	ประถมศึกษา	3.1044	.2277*	-	
	มัธยมศึกษา	3.6320	.2999*	.5276*	-
ความต้องการจำเป็น	ระดับการศึกษา	\bar{X}	3.2098	2.9830	3.4961
ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม	ไม่ได้เรียน/เรียนไม่จบ	3.2098	-		
	ประถมศึกษา	2.9830	.2268*	-	
	มัธยมศึกษา	3.4961	.2863*	.5131*	-
ความต้องการจำเป็น	ระดับการศึกษา	\bar{X}	3.3800	3.1700	3.6700
ภาพรวม	ไม่ได้เรียน/เรียนไม่จบ	3.3800	-		
	ประถมศึกษา	3.1700	.2100*	-	
	มัธยมศึกษา	3.6700	.2900*	.5000*	-

* $p < .05$

จากตาราง 37 สามารถสรุปได้ว่า ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ของความ ต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามตัวแปรระดับการศึกษาด้วยวิธี LSD ผล ปรากฏว่า

ด้านกายภาพ และด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน พบว่า ผู้สูงอายุที่ได้เรียน/เรียนไม่จบ กับผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา, ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษากับผู้สูงอายุที่มี ระดับการศึกษามัธยมศึกษา มีระดับการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านด้านความมั่นคง ปลอดภัย พบว่า ผู้สูงอายุที่ได้เรียน/เรียนไม่จบกับผู้สูงอายุที่มี ระดับการศึกษาประถมศึกษา, ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษากับผู้สูงอายุที่มีระดับ การศึกษามัธยมศึกษา มีระดับการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ, ด้านการบรรลุสัจการแห่งตน, ด้าน จิตใจและศาสนา, ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน, ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม และ ภาพรวม พบว่า ผู้สูงอายุที่ได้เรียน/เรียนไม่จบกับผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา, ผู้สูงอายุ ที่ได้เรียน/เรียนไม่จบกับผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา, ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษา

ประถมศึกษากับผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา มีระดับการศึกษาแตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 38 ผลเปรียบเทียบพหุคูณแบบภายหลังของความต้อการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยวิธี LSD ตามตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจ

ความต้อการจำเป็น	ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	3.3725	2.9972	3.3344	3.2404	3.4391	3.2238	3.8769
ด้านกายภาพ	ไม่มีรายได้	3.3725	-						
	ต่ำกว่า 1,000 บาท	2.9972	.3753*	-					
	1,000-3,000 บาท	3.3344	.0381	.3372*	-				
	3,001-5,000 บาท	3.2404	.1321	.2432*	.0940	-			
	5,001-7,000 บาท	3.4391	.0666	.4419*	.1047	.1987*	-		
	7,001-10,000 บาท	3.2238	.1487	.2266	.1106	.0166	.2153	-	
	มากกว่า10,000 บาท	3.8769	.5044*	.8797*	.5425*	.6365*	.4378*	.6531*	-
ความต้อการจำเป็น	ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	3.0100	2.9491	3.2833	3.2518	3.3141	3.0714	3.7846
ด้านความมั่นคง ปลอดภัย	ไม่มีรายได้	3.0100	-						
	ต่ำกว่า 1,000 บาท	2.9491	.0609	-					
	1,000-3,000 บาท	3.2833	.2733	.3342*	-				
	3,001-5,000 บาท	3.2518	.2418	.3027*	.0315	-			
	5,001-7,000 บาท	3.3141	.3041	.3650*	.0308	.0623	-		
	7,001-10,000 บาท	3.0714	.0614	.1223	.2119	.1804	.2427	-	
	มากกว่า10,000 บาท	3.7846	.7746*	.8355*	.5013*	.5328*	.4705*	.7132*	-

ตาราง 38 (ต่อ)

ความต้องการจำเป็น	ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	3.0438	3.0271	3.2780	3.2670	3.3782	3.3631	3.7163
ด้านสังคม ความรัก และ ความเป็นเจ้าของ	ไม่มีรายได้	3.0438	-						
	ต่ำกว่า 1,000 บาท	3.0271	.0167	-					
	1,000-3,000 บาท	3.2780	.2342	.2509*	-				
	3,001-5,000 บาท	3.2670	.2332	.2399*	.0110	-			
	5,001-7,000 บาท	3.3782	.3344	.3511*	.1002	.1112	-		
	7,001-10,000 บาท	3.3631	.3193	.3360	.0851	.0961	.0151	-	
	มากกว่า10,000 บาท	3.7163	.6725*	.6892*	.4383*	.4493*	.3381	.3532	-
ความต้องการจำเป็น	ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	3.4900	3.2415	3.3719	3.3386	3.4897	3.3143	3.7385
ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน	ไม่มีรายได้	3.4900	-						
	ต่ำกว่า 1,000 บาท	3.2415	.2485	-					
	1,000-3,000 บาท	3.3719	.1181	.1304	-				
	3,001-5,000 บาท	3.3386	.1514	.0971	.0333	-			
	5,001-7,000 บาท	3.4897	.0003	.2482*	.1178	.1511	-		
	7,001-10,000 บาท	3.3143	.1757	.0728	.0576	.0243	.1754	-	
	มากกว่า10,000 บาท	3.7385	.2485	.4970*	.3666	.3999*	.2488	.4242	-

ตาราง 38 (ต่อ)

ความต้องการจำเป็น	ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	3.3625	3.2358	3.3672	3.2961	3.4359	3.3929	3.8269
ด้านการบรรลุจัดการแห่งตน	ไม่มีรายได้	3.3625	-						
	ต่ำกว่า 1,000 บาท	3.2358	.1267	-					
	1,000-3,000 บาท	3.3672	.0047	.1314	-				
	3,001-5,000 บาท	3.2961	.0664	.0603	.0711	-			
	5,001-7,000 บาท	3.4359	.0734	.2001	.0687	.1398	-		
	7,001-10,000 บาท	3.3929	.0304	.1571	.0257	.0968	.0430	-	
	มากกว่า10,000 บาท	3.8269	.4644	.5911*	.4597*	.5308*	.3910	.4340	-
ความต้องการจำเป็น	ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	3.5375	3.3809	3.4154	3.3646	3.5345	3.4315	3.8029
ด้านจิตใจและศาสนา	ไม่มีรายได้	3.5375	-						
	ต่ำกว่า 1,000 บาท	3.3809	.1566	-					
	1,000-3,000 บาท	3.4154	.1221	.0345	-				
	3,001-5,000 บาท	3.3646	.1729	.0163	.0508	-			
	5,001-7,000 บาท	3.5345	.0030	.1536	.1191	.1699	-		
	7,001-10,000 บาท	3.4315	.1060	.0506	.0161	.0669	.1030	-	
	มากกว่า10,000 บาท	3.8029	.2654	.4220*	.3875	.4383*	.2684	.3714	-

ตาราง 38 (ต่อ)

ความต้องการจำเป็น	ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	2.8950	3.0708	3.2583	3.1934	3.3609	3.2310	3.7269
ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน	ไม่มีรายได้	2.8950	-						
	ต่ำกว่า 1,000 บาท	3.0708	.1758	-					
	1,000-3,000 บาท	3.2583	.3633*	.1875	-				
	3,001-5,000 บาท	3.1934	.2984	.1226	.0649	-			
	5,001-7,000 บาท	3.3609	.4659*	.2901*	.1026	.1675	-		
	7,001-10,000 บาท	3.2310	.3360	.1602	.0273	.0376	.1299	-	
	มากกว่า10,000 บาท	3.7269	.8319*	.6561*	.4686*	.5335*	.3660	.4959*	-
ความต้องการจำเป็น	ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	2.7719	2.7724	3.1400	3.1288	3.2356	3.1696	3.6587
ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม	ไม่มีรายได้	2.7719	-						
	ต่ำกว่า 1,000 บาท	2.7724	.0005	-					
	1,000-3,000 บาท	3.1400	.3681	.3676*	-				
	3,001-5,000 บาท	3.1288	.3569	.3564	.0112	-			
	5,001-7,000 บาท	3.2356	.4637*	.4632*	.0956	.1068	-		
	7,001-10,000 บาท	3.1696	.3977	.3972	.0296	.0408	.0660	-	
	มากกว่า10,000 บาท	3.6587	.8868*	.8863*	.5187*	.5299*	.4231	.4891	-

ตาราง 38 (ต่อ)

ความต้องการจำเป็น	ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	3.1900	3.0800	3.3100	3.2600	3.4000	3.2700	3.7700
	ไม่มีรายได้	3.1900	-						
	ต่ำกว่า 1,000 บาท	3.0800	.1100	-					
ภาพรวม	1,000-3,000 บาท	3.3100	.1210	.2300*	-				
	3,001-5,000 บาท	3.2600	.0700	.1800	.0500	-			
	5,001-7,000 บาท	3.4000	.2100	.3200*	.0900	.1400	-		
	7,001-10,000 บาท	3.2700	.0800	.1900	.0400	.0100	.1300	-	
	มากกว่า 10,000 บาท	3.7700	.5800*	.6900*	.4600*	.5100*	.3700*	.5000*	-

* p < .05

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง องค์การบริหารส่วนตำบลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ: บทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวัง และการประเมินความต้องการจำเป็นในเขตคาบสมุทรสติงพระ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบล 2) เพื่อเปรียบเทียบระหว่างบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบล 3) เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยรูปแบบการตอบสนองคู่ (Dual-Response Format) และจัดลำดับความสำคัญด้วยวิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง (PNI_{modified}) และ 4) เพื่อเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุระหว่างเพศ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ โดยทำการศึกษาแบบเชิงปริมาณและเพิ่มเติมด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ ใช้แบบสอบถามและแบบประเมินความต้องการจำเป็น มีลักษณะเป็นแบบตอบสนองคู่ (Dual-Response Format) ทำการทดสอบกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้สูงอายุ แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าสถิติโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test แบบ independent การทดสอบ One-Way ANOVA การทดสอบ t-test แบบ dependent และใช้ดัชนี PNI_{modified} สำหรับกำหนดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และเพื่อให้ได้รายละเอียดเพิ่มเติมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้นำวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้เพิ่มเติม โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) จากผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุ แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสติงพระ

กลุ่มตัวอย่างรับรู้บทบาทที่เป็นจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสติงพระในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ($\bar{X} = 3.11$) บทบาทด้านสาธารณสุขมีการรับรู้มากที่สุด ($\bar{X} = 3.21$) รองลงมาคือบทบาทด้านการศึกษา ($\bar{X} = 3.20$) บทบาทด้านสังคมและบทบาทด้านวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.01$) และกลุ่มตัวอย่างคาดหวังบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสติงพระใน

ภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 3.83$) บทบาทด้านการศึกษามีความคาดหวังมากที่สุด ($\bar{X} = 3.89$) รองลงมาคือ บทบาทด้านสาธารณสุข ($\bar{X} = 3.87$) บทบาทด้านวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.86$) และ บทบาทด้านสังคม ($\bar{X} = 3.78$)

จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่าบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทด้านสังคม เช่น การจ่ายเบี้ยยังชีพถึงแม้จะเป็นนโยบายของรัฐบาลระดับชาติ แต่หน่วยงานที่นำนโยบายมาปฏิบัติ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีการสำรวจ และประชาสัมพันธ์ ให้ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และมีคุณสมบัติตามระเบียบที่กำหนด สามารถมาลงทะเบียนเพื่อขอรับเบี้ยยังชีพได้ที่ทำการขององค์การบริหารส่วนตำบล 2) บทบาทด้านสาธารณสุข เช่น โครงการเยี่ยมบ้าน สานใจ ห่วงใยผู้สูงวัย โดยการลงไปเยี่ยมถึงที่บ้าน ประกอบไปด้วยคณะผู้บริหาร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (ร.พ.สต.) ลงตรวจสุขภาพกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว 3) บทบาทด้านการศึกษา เช่น การส่งเสริมอาชีพให้กับกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์มีรายได้เสริมให้กับตนเอง การอบรมให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ การนำกลุ่มผู้สูงอายุไปศึกษาดูงาน 4) บทบาทด้านวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม ประเพณีสงกรานต์ วันผู้สูงอายุ ประเพณีลอยกระทง วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม วันเฉลิมพระชนมพรรษา 12 สิงหาคม สนับสนุนส่งเสริมกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย กลุ่มมโนราห์ กลุ่มกลองยาว เป็นต้น

2. เปรียบเทียบระหว่างบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสติงพระ

2.1 การเปรียบเทียบระหว่างบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสติงพระ พบว่า

บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสติงพระแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริงทุกด้าน

2.2 ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสติงพระ

2.2.1 บทบาทที่เป็นจริงจากผลการวิจัย ปัจจัยส่วนบุคคลที่พบนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่

รายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่างกันมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่เพียงพอมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้เพียงพอ

อายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุต่างกันมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุ 60-69 ปี มีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงมากที่สุด

สถานภาพสมรส พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรสต่างกันมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสโสดมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงมากที่สุด

ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษามีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงมากที่สุด

2.2.2 บทบาทที่คาดหวังจากผลการวิจัย ปัจจัยส่วนบุคคลที่พบนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่

เพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกันคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศหญิงมีความคาดหวังมากกว่าเพศชาย

อายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุต่างกันคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุ 60-69 ปี มีความคาดหวังมากที่สุด

สถานภาพสมรส พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรสต่างกันคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส สมรสแล้วมีความคาดหวังมากที่สุด

ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกันคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษามีความคาดหวังมากที่สุด

ฐานะทางเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน คาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาท มีความคาดหวังมากที่สุด

อาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกันคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้สูงอายุที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัวมีความคาดหวังมากที่สุด

2.3 ปัจจัยส่วนบุคคลที่ไม่ส่งผลกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสติงพระ

2.3.1 บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังจากผลการวิจัย ปัจจัยส่วนบุคคลที่ไม่พบนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่

ศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่นับถือศาสนาต่างกันมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสติงพระแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่วิเคราะห์ได้ด้วยวิธี PNI แบบปรับปรุง พบว่า

กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการจำเป็นในเชิงอัตราการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่เป็นอยู่จริงไปยังสภาพที่คาดว่าจะเป็น ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34 ถือว่าควรได้รับการจัดการก่อนเมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ ในขณะที่รองลงมาคือ ด้านความมั่นคงปลอดภัย ลำดับต่อมา คือด้านกายภาพ และด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงานควรได้รับการจัดการเป็นลำดับที่สามซึ่งจะจัดการด้านใดก่อนก็ได้ เพราะมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากัน คือ 0.32 ต่อมาคือ ด้านสังคม ความรักและความเป็นเจ้าของ ด้านการบรรลุสัจการแห่งตน และด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน ส่วนด้านจิตใจและศาสนามีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงแตกต่างกันเล็กน้อย ดังนั้นในเชิงการจัดการแล้ว อาจทำการจัดการสำหรับสองด้านนี้ให้แก่ผู้สูงอายุด้านใดก่อนก็ไม่น่าจะแตกต่างกัน

4. เปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตาม ตัวแปรเพศ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ

4.1 การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุ ตามตัวแปรเพศ พบว่า

กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกันมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งในภาพรวม และแยกเป็นรายด้าน โดยกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีความต้องการจำเป็นมากกว่าเพศชาย ได้แก่ ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน และด้านจิตใจและศาสนา

4.2 การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุ ตามตัวแปรระดับการศึกษา พบว่า

กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งในภาพรวม และแยกเป็นรายด้านทุกด้าน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับศึกษามัธยมศึกษาที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ได้แก่ ด้านกายภาพ, ด้านความมั่นคง ปลอดภัย, ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ, ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน, ด้านการบรรลุจัดการแห่งตน, ด้านจิตใจและศาสนา, ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน และด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม

4.3 การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุ ตามตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจ พบว่า

กลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาท มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ทั้งในภาพรวมและแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ, ด้านความมั่นคง ปลอดภัย, ด้านสังคม ความรักและความเป็นเจ้าของ, ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน, ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ

บทบาทที่เป็นจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยบทบาทที่เป็นจริงด้านสาธารณสุขเป็นบทบาทที่มีการรับรู้สูงสุด รองลงมาเป็นบทบาทด้านการศึกษา บทบาทด้านสังคมและบทบาทด้านวัฒนธรรมต่ำที่สุด ตามลำดับ จากการสัมภาษณ์จะเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตคาบสมุทรสทิงพระยังมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุในแต่ละด้านไม่มากนัก ส่วนบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยบทบาทด้านการศึกษาเป็นบทบาทที่มีการคาดหวังสูงสุด รองลงมาเป็นบทบาทด้านสาธารณสุข บทบาทด้านวัฒนธรรมและบทบาทด้านสังคมต่ำที่สุด ตามลำดับ จากการสัมภาษณ์จะเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตคาบสมุทรสทิงพระได้รับการคาดหวังให้แสดงบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มากกว่าที่เป็นอยู่ และยังมีการเสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดต่างๆ เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถแสดงบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้มากขึ้น โดยบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง

ทำให้สามารถอภิปรายผลได้ว่า ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ เน้นจัดการด้านสาธารณสุขมากที่สุด แต่ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างรับรู้บทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งการที่บทบาทด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่าได้รับการสนับสนุนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (ร.พ.สต.) ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเบญจมา ลีจิตยิ่งวรา (2548: 95-96) พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการจัดการศึกษาในจังหวัดราชบุรี โดย

ภาพรวมระดับบทบาทที่ปฏิบัติจริงอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับคุษฎี นรศาสตร์ (2538: 88) พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงของศูนย์กามโรคและโรคเอดส์ ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการและหัวหน้างาน โดยบทบาทที่ปฏิบัติจริงอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับอรรถวิทย์ แซ่หุ่ย่น (2554: 114-120) พบว่า บทบาทที่เป็นจริงตามการรับรู้ในการพัฒนาประชาธิปไตยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับ เจตพัฒน์ ช่วยประสาทวัฒนา (2548: 64-66) พบว่า บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับปานกลางทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน

ส่วนบทบาทที่คาดหวัง องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ ได้รับการคาดหวังจากผู้สูงอายุในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่คาดหวังมากที่สุด ซึ่งการที่บทบาทด้านการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างตระหนักถึงการศึกษาที่จะช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เช่นการมีความรู้เพื่อเตรียมตัวสู่สังคมสูงวัย เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับเบญจา ลิขิตยี่งวรา (2548: 95-96) พบว่า บทบาทที่คาดหวังของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล การจัดการศึกษาในจังหวัดราชบุรีอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับปลื้ม นันถือนุญ (2536: 120) พบว่า ความคาดหวังในการมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ณ เขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าอ่าวมหาชัยตะวันตก และป่าอ่าวมหาชัยตะวันออก จังหวัดสมุทรสาครมีความคาดหวังในการมีส่วนร่วมกิจกรรมสูงกว่าการปฏิบัติจริงทุกกิจกรรม สอดคล้องกับคุษฎี นรศาสตร์ (2538: 88) พบว่า บทบาทที่คาดหวังของศูนย์กามโรคและโรคเอดส์ ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการและหัวหน้างาน โดยบทบาทที่คาดหวังอยู่ในระดับสูงทั้งภาพรวมและรายด้าน สอดคล้องกับพรณี บุญซัด (2530: 130) พบว่า บทบาท และการบริหารงานของหัวหน้าฝ่ายสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ตามทัศนะของผู้บริหารงานสาธารณสุขอำเภอในภาคใต้ โดยทัศนะต่อบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริง และสอดคล้องกับอรรถวิทย์ แซ่หุ่ย่น (2554: 114-120) พบว่า บทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาประชาธิปไตยของมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตคาบสมุทรสทิงพระ เห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริงในทุกๆ ด้าน ซึ่งการที่บทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง อาจเป็นเพราะว่าองค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่สามารถทำหน้าที่ หรือปฏิบัติงานในปัจจุบัน ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุอันเปรียบเสมือนเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของลูกหลานได้อย่างสมบูรณ์แบบ จึงทำให้ผู้สูงอายุเหล่านี้ยังคงมี

ความคาดหวังต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในการเข้ามาพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับอรรถวิทย์ แซ่หยุ่น (2554: 114-120) พบว่า บทบาทที่เป็นจริงตามการรับรู้แตกต่างกับบทบาทที่คาดหวังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยบทบาทที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริงตามการรับรู้

2. ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ

ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ ได้แก่ รายได้ อายุ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษา ส่งผลต่อบทบาทที่เป็นจริง ส่วนเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และอาชีพ ส่งผลต่อบทบาทที่คาดหวัง ซึ่งอธิบายได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันมีผลต่อการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

รายได้ ต่างกันทำให้การรับรู้บทบาทที่เป็นจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ไม่เพียงพอมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระมากที่สุด ซึ่งการที่รายได้ส่งผลต่อบทบาทที่เป็นจริงอาจเป็นเพราะว่า กลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้น้อยและไม่เพียงพอในแต่ละเดือน รายได้บางส่วนมาจากการช่วยเหลือของรัฐ โดยผ่านมาทางองค์การบริหารส่วนตำบลในการประสานงานและแจกจ่ายเงิน คือเบี้ยยังชีพ ที่ผู้สูงอายุได้รับทุกๆ เดือน ซึ่งศุภเจตน์ จันทร์สาส์น (2552: 69-87) กล่าวถึง รายได้ว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้จะเป็นแรงกดดันที่ทำให้ปัญหาความยากจนทวีรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยจะทำให้กลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำได้รับความเดือดร้อนทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ตัวอย่างเช่น ระดับราคาสินค้าโดยทั่วไปจะสูงขึ้นตามระดับการบริโภคของกลุ่มคนที่มีรายได้สูงโดยเป็นระดับราคาที่สูงเกินไปสำหรับกลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำ และเกิดปัญหาบริโภคนิยมในกลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำ ซึ่งเกิดจากการเลียนแบบของกลุ่มคนที่มีรายได้สูงทำให้เกิดปัญหาหนี้สินในกลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การแก้ไขปัญหาความยากจนและปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้จึงเป็นสิ่งที่ภาครัฐต้องทำไปควบคู่กันหากต้องการประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศ ทั้งนี้แนวทางหลักในการแก้ปัญหาคือการแก้ไขปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำทางรายได้ อยู่ที่การเพิ่มโอกาสและศักยภาพของแรงงาน ตลอดจนการส่งเสริมนโยบายและระบบบริหารจัดการภาครัฐที่เหมาะสม

อายุต่างกันทำให้การรับรู้บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 60-69 มีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระมากที่สุด ซึ่งการที่อายุส่งผลต่อบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 60-69 ปี นั้น อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุเริ่มต้นของวัยสูงอายุระหว่าง 60-69 ปี ยังสามารถรับรู้ และคาดหวังในเรื่องราวต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตประจำวันได้ดี กว่าผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุมากกว่าได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ทิพย์อรุณ สมภู (2552: 15-21) พบว่า อายุเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ กอบกุล สุดสวาท (2541: 98) พบว่า อายุเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการผันแปรของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดนครศรีธรรมราช สอดคล้องกับ วรรณภา กุมารจันทร์ (2543: 68) พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตภาคใต้ตอนบน สอดคล้องกับ วินัส วัชวัฒนะ (2550: 64) พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี สอดคล้องกับ ศรีเมือง พลังฤทธิ์ (2550: 67-84) พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ สอดคล้องกับ ปรัชญา รักนุช (2549: 167-178) พบว่า อายุเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทที่ปฏิบัติจริงของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สถานภาพสมรส ต่างกันทำให้การรับรู้บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรส โสดมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระมากที่สุด การที่กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส โสดรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากจากหน่วยงานของรัฐเท่าที่ควร และต้องเลี้ยงดูตนเองเพียงลำพัง ซึ่งต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรส สมรสแล้วคาดหวังบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระมากที่สุด การที่กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส สมรสแล้วมีความคาดหวังมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า การมีชีวิตคู่ทำให้กลุ่มตัวอย่างยังมีความคาดหวังในเรื่องราวต่างๆ ได้มาก เพราะมีคนช่วยคิด หรือมีคนคอยปรึกษาอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับทิพย์อรุณ สมภู (2552: 15-21) พบว่า สถานภาพสมรสมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่มีคู่สมรสแล้ว และยังคงอยู่ด้วยกัน น่าจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าผู้สูงอายุที่ยังโสด สอดคล้องกับ วลัยพร เอกนัยน์และคณะ (มปพ.: 6-10) พบว่า สถานภาพสมรสแตกต่างกันมีความเห็นว่าบทบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงครามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแตกต่างกัน และสอดคล้องกับ

จินตนา ศรีธรรมมา (2539: 116) พบว่าสถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดขอนแก่น

ระดับการศึกษา ต่างกันทำให้การรับรู้บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา มีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระมากที่สุด ซึ่งการที่ระดับการศึกษาโดยเฉพาะระดับการศึกษามัธยมศึกษาส่งผลต่อบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันระบบการศึกษาได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย สามารถเข้ามาศึกษาหาความรู้ได้ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ ทิพย์อรุณ สมภู (2552: 15-21) พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่มีการศึกษาจะมีความรู้ความสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่จะประสบในชีวิต และการศึกษาสามารถช่วยให้บุคคลสามารถเข้าใจ และเรียนรู้เรื่องต่างๆ ในโลกได้อย่างดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ กอบกุล สุดสวาท (2541: 98) พบว่า ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการผันแปรของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดนครศรีธรรมราช สอดคล้องกับปรัชญา รักนุช (2549: 167-178) พบว่า ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทที่ปฏิบัติจริงของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสอดคล้องกับ สวัสดิ์ แสงบุญ (2550: 83) พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เพศ ต่างกันทำให้บทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงคาดหวังบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระมากกว่าเพศชาย ซึ่งการที่เพศส่งผลต่อบทบาทที่คาดหวัง โดยเฉพาะเพศหญิงที่มีความคาดหวังมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า เพศชายอาจจะมโนคติที่หนักแน่นมากกว่าเพศหญิงที่มีบุคลิกที่นุ่มนวลอ่อนโยน และมีความอ่อนแอมากกว่าเพศชาย ไม่ว่าจะเป็นด้าน สรีระ หรือพลังกำลังที่น้อยกว่าเพศชาย รวมทั้งการดำรงชีวิตประจำวันของเพศหญิงกับเพศชายย่อมแตกต่างกัน ความแตกต่างเหล่านี้จึงทำให้เพศหญิงมีความคาดหวังสูงกว่าเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับ ทิพย์อรุณ สมภู (2552: 15-21) พบว่า เพศเป็นปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ซึ่งถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันในสังคม สอดคล้องกับ จินตนา ศรีธรรมมา (2539:116) พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดขอนแก่น สอดคล้องกับ กอบกุล สุดสวาท (2541: 98) พบว่า เพศเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการผันแปรของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัด

นครศรีธรรมราช สอดคล้องกับ และวรรณ กุมารจันทร์ (2543: 68) พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตภาคใต้ตอนบนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ฐานะทางเศรษฐกิจ ต่างกันทำให้บทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาท คาดหวังบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระมากที่สุด ซึ่งการที่ฐานะทางเศรษฐกิจส่งผลต่อบทบาทที่คาดหวัง อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี ยังคงมีความคาดหวังว่าองค์การบริหารส่วนตำบลจะเข้ามาพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นเรื่อยๆ จากที่ปัจจุบันก็มีคุณภาพที่ดีอยู่แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับทิพย์อรุณ สมภู (2552: 15-21) พบว่า การมีรายได้ถือว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในปัจจุบัน รายได้เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม และสอดคล้องกับ วรรณ กุมารจันทร์ (2543: 68) พบว่า รายได้มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตภาคใต้ตอนบนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อาชีพ ต่างกันทำให้บทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัวคาดหวังบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระมากที่สุด ซึ่งการที่อาชีพส่งผลต่อบทบาทที่คาดหวัง อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุยังคงประกอบอาชีพ เพื่อที่จะสามารถเลี้ยงดูตนเองได้ ไม่คอยแต่การช่วยเหลือจากภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับ ทิพย์อรุณ สมภู (2552: 15-21) พบว่า อาชีพเป็นปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นอกจากจะทำให้มีรายได้เป็นของตนเอง การมีงานทำยังทำให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ ถือเป็นสิ่งที่สร้างความหมาย และให้คุณค่าต่อตัวผู้สูงอายุไม่ต้องเป็นภาระกับใคร

3. ปัจจัยส่วนบุคคลที่ไม่ส่งผลต่อบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ

ปัจจัยส่วนบุคคลที่ไม่ส่งผลต่อบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระ ได้แก่ ศาสนา ซึ่งอธิบายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่นับถือศาสนาต่างกันมีการรับรู้ถึงบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตคาบสมุทรสทิงพระแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งการที่ศาสนาไม่ส่งผลต่อบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง อาจเป็นเพราะว่า การที่บุคคลใดจะนับถือศาสนาใดย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนานั้น ศาสนาไม่ได้เป็นเครื่องมือ หรือสิ่งที่จะมาวัดหรือเปรียบเทียบการ

ดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 37 กล่าวถึงการนับถือศาสนาว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และสอดคล้องกับ สมพร ปรีตกรกุล (2550: 79-80) พบว่า การนับถือศาสนาไม่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดในคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินของเด็กและเยาวชน

จากการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตคาบสมุทรมหานคร สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่วิเคราะห์ได้ด้วยวิธี PNI แบบปรับปรุง

การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่วิเคราะห์ได้ด้วยวิธี PNI แบบปรับปรุง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการจำเป็นในเชิงอัตราการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่เป็นอยู่จริงไปยังสภาพที่คาดว่าจะเป็นอย่างอยู่ในระดับสูงทุกด้าน ซึ่งอาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุยังมีความต้องการจำเป็นในด้านต่างๆ อยู่มาก โดยความต้องการเหล่านี้เป็นความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองจากหน่วยงานของรัฐ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะสามารถทำให้คุณภาพชีวิตของพวกเขาดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ นางนุช บุญตาปวน (2548: 86-89) พบว่า การประเมินความต้องการจำเป็นคุณลักษณะของครูตามความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 เขตสวนหลวง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม ควรได้รับการจัดการก่อนเป็นลำดับแรก อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างได้ตระหนักถึงการศึกษที่ปัจจุบันสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต โดยมีสถาบันการศึกษาที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าไปเรียนได้ และองค์การบริหารส่วนตำบลยังได้สนับสนุนด้านสถานที่ คือ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ก.ศ.น.) เพื่อนำความรู้ที่ได้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขท่ามกลางสังคม และโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับ มาลินี วงษ์สิทธิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ (2544: 95-97) กล่าวถึง ความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุไทย คือความต้องการจำเป็นด้านการศึกษาและฝึกอบรม ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งยังต้องการการฝึกอบรม การพัฒนาทักษะเพื่อใช้ดูแลสุขภาพกาย สุขภาพจิต รวมถึงทักษะในการประกอบอาชีพเสริมอีกด้วย สอดคล้องกับ องค์การอนามัยโลก (อ้างถึงใน จินตนา สงค์ประเสริฐ, 2539: 10) พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการจำเป็น ในด้านการเรียนรู้ความเป็นไปในสังคม (Learning) สอดคล้องกับ โนลส์ (Knowles, 1980) ที่พบว่า ความต้องการของผู้สูงอายุ คือ ความต้องการจำเป็นทางการ

ศึกษา (Educational Needs) หมายถึง สิ่งที่คุณควรจะได้รู้เพื่อให้ตัวเองดีขึ้น เพื่อให้สถาบันหรือองค์กรของเขาดีขึ้น หรือเพื่อให้สังคมของเขาดีขึ้น และสอดคล้องกับ เบียร์เรน (Birren, 1997) ที่พบว่า ความต้องการจำเป็นทางการศึกษา (Educational Needs) ของผู้สูงอายุประกอบด้วย 3 ด้านสำคัญคือ 1. ความต้องการความรู้ที่จะระงับความต้องการให้บรรเทาเบาบางลง (Alleviation Needs) หมายถึง ความคาดหวัง หรือความปรารถนาที่จะได้ความรู้เพื่อบรรเทาความต้องการขั้นพื้นฐานในสิ่งที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต เช่น การรู้หนังสือ การได้รับบริการต่างๆ จากสังคม 2. ความต้องการความรู้เพื่อยกระดับชีวิตให้ดีขึ้น (Enrichment Needs) หมายถึง ความคาดหวัง หรือความปรารถนาที่จะได้ความรู้เพื่อยกระดับตนเอง เป็นการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดความสุขเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ รวมทั้งความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งที่ไม่เคยรู้เพื่อที่จะได้รู้ โดยมีได้คาดหวังว่าความรู้นั้นจำเป็นต้องนำไปใช้ได้หรือไม่ 3. ความต้องการความรู้เพื่อป้องกันความเสื่อม (Prevention Needs) หมายถึง ความคาดหวัง หรือความปรารถนาที่จะได้ความรู้เพื่อป้องกันความเสื่อมถอยที่จะเกิดขึ้นในชีวิตวัยชรา ไม่ว่าจะเป็นความเสื่อมถอยด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านสังคมและอารมณ์

ด้านความมั่นคงปลอดภัย ควรได้รับการจัดการเป็นลำดับสอง อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการที่ไม่รู้สึกหวาดกลัว หรือสร้างความมั่นใจให้มีความไม่แน่นอนทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งความรู้สึกปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง ซึ่งสอดคล้องกับ อับราฮัม มาสโลว์ (Maslow, 1970) พบว่า มนุษย์มีความต้องการจำเป็นด้านความมั่นคงปลอดภัย ซึ่งจัดอยู่ในประเภทความต้องการจำเป็นที่บกพร่องหรือขาดแคลน กล่าวคือเป็นความต้องการจำเป็นที่หากยังไม่ได้รับการตอบสนองก็จะยังคงอยู่ในสถานะที่ขาดแคลน และสอดคล้องกับ โนลส์ (Knowles, 1980) พบว่า ความต้องการของผู้สูงอายุ คือ ความต้องการจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการความปลอดภัย (The Needs for Security)

ด้านกายภาพ และด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน ควรได้รับการจัดการเป็นลำดับสาม ซึ่งจะจัดการด้านใดก่อนก็ได้ เพราะมีค่าดัชนี PNI แบบปรับปรุงเท่ากัน อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มตัวอย่างบางส่วนยังคงต้องการความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐาน คือ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความรู้ความเข้าใจ ต่อสิ่งจำเป็นต่างๆ ที่หากขาดไปแล้วไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างต้องการความช่วยเหลือและความสามารถทางการเงินจากทั้งตนเองหรือผู้อื่น นับตั้งแต่รายได้ และ/หรือ เงินออมจากการทำงานหรือการได้มาจากรัฐหรือบุคคลอื่น และความปรารถนาที่จะทำงาน รวมไปถึงความต้องการความรู้ ทักษะ และการได้รับโอกาสต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานหรือเพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งด้านกายภาพสอดคล้องกับ อับราฮัม มาสโลว์ (Maslow, 1970) พบว่า มนุษย์มีความต้องการจำเป็นทางกายภาพเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่สุดเพื่อควมมีชีวิตอยู่รอด ซึ่งจัดอยู่ในประเภทความต้องการจำเป็นที่

บกพร่องหรือขาดแคลนกล่าวคือเป็นความต้องการจำเป็นที่หากยังไม่ได้รับการตอบสนองก็จะยังคงอยู่ในสถานะที่ขาดแคลน สอดคล้องกับ งามพิศ สัตย์สงวน (2543: 46) พบว่า ความต้องการจำเป็นของมนุษย์ในแง่ของมานุษยวิทยา ได้แก่ ความต้องการจำเป็นวัตถุประสงค์ของเครื่องใช้ต่างๆ (Biological Needs) คือ ต้องการปัจจัยสี่นั่นเอง สิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ เพื่อมีชีวิตอยู่รอดได้ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ และสอดคล้องกับ เพ็ญแข ประจันปัจฉิม (2546: 172- 173) พบว่า ความต้องการจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุเพื่อการจัดบริการทางสังคม ที่มีความจำเป็นต่อชีวิต ได้แก่ ความต้องการจำเป็นทางกาย (Physical Needs) คือ ปัจจัย 4 อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล ส่วนด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงานสอดคล้องกับ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2539: 59 - 63) พบว่า ความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุในมุมมองของสังคมวิทยา ได้แก่ความต้องการจำเป็นด้านเศรษฐกิจ สอดคล้องกับ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534: 24- 26) พบว่า ความต้องการทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้สูงอายุต้องการได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากบุตรหลานของตน เพื่อสะสมไว้ใช้จ่ายในคราวจำเป็นหรือในภาวะที่ตนเองเจ็บป่วย หากแต่ผู้สูงอายุก็ได้คิดที่จะเป็นเพียงผู้คอยรับความช่วยเหลือเท่านั้น แต่ยังคงต้องการที่จะเป็นผู้ที่มีบทบาททางเศรษฐกิจอีกด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ ต้องการที่จะช่วยเหลือตนเองได้ ให้พ้นจากสถานะบิบบิ้นทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับ มาลินี วงษ์สิทธิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ (2544: 95-97) พบว่า ความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุไทย คือความต้องการจำเป็นด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ยังคงต้องการมีรายได้ และที่สำคัญค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดูแล รักษาสุขภาพและค่ารักษาพยาบาล ดังนั้นผู้สูงอายุจึงมีความต้องการจำเป็นในเชิงเศรษฐกิจและเกี่ยวข้องกับงานเพื่อหารายได้มาชดเชยกับส่วนที่เคยมี หรือขาดหายไป สอดคล้องกับ สุพัตรา สุภาพ (2526: 35) พบว่า ความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ คือความต้องการจำเป็นด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ความต้องการจำเป็นได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากบุตรหลานหรือญาติพี่น้อง อาจจะทำให้การเลี้ยงดูตามสมควรแก่อัตภาพ แต่ถ้ากล่าวถึงความมั่นคงก็ต้องเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องมีการสร้างและสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ

ด้านสังคม ความรักและความเป็นเจ้าของ ควรได้รับการจัดการเป็นลำดับสี่ อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มตัวอย่างยังมีความต้องการจำเป็นที่ต้องการเพื่อน คนรักและรู้สึกถูกรักหรือเป็นที่ต้องการ หรือรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม รู้สึกถึงความมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นหรือประสบการณ์ต่อผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับอับราฮัม มาสโลว์ (Maslow, 1970) พบว่า มนุษย์มีความต้องการจำเป็นด้านความรักซึ่งจัดอยู่ในประเภทความต้องการจำเป็นที่บกพร่องหรือขาดแคลน กล่าวคือเป็นความต้องการจำเป็นที่หากยังไม่ได้รับการตอบสนองก็จะยังคงอยู่ในสถานะที่ขาดแคลน สอดคล้องกับ งามพิศ สัตย์สงวน (2543: 46) พบว่า ความต้องการจำเป็นของมนุษย์ในแง่

ของมนุษยวิทยา ได้แก่ ความต้องการจำเป็นทางสังคม (Social Needs) ซึ่งมีรากฐานมาจากชีวภาพ เช่น มนุษย์จำเป็นต้องมีทั้งเพศหญิงและชายเพื่อผลิตลูกหลานได้ มนุษย์เราเกิดมาเป็นทารก ที่ช่วยตัวเองไม่ได้และต้องใช้เวลานานกว่าจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ช่วยตัวเองได้ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องมีการจัดระเบียบต่างๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกัน เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตให้อยู่รอด สอดคล้องกับ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2539: 59 - 63) พบว่า ความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุในมุมมองของสังคมวิทยา ได้แก่ ความต้องการจำเป็นด้านสังคม สอดคล้องกับ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534: 24- 26) พบว่า ความต้องการจำเป็นทางสังคม เป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องกับความจำเป็นด้านจิตใจอย่างมาก บางครั้งจะแยกออกจากกันไม่ได้ ลักษณะความต้องการทางสังคม ได้แก่ ความยกย่องนับถือ (Sense of Recognition) ความสำคัญ (Sense of Importance) ความเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) ความมีโอกาสในการทำสิ่งที่ปรารถนา (Sense of Opportunity) สอดคล้องกับ เพ็ญแข ประจันปัจฉินึก (2546: 172- 173) พบว่า ความต้องการจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุเพื่อการจัดบริการทางสังคม ที่มีความจำเป็นต่อชีวิต คือความต้องการจำเป็นทางสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความสำคัญ (Sense of Importance) ความเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) ความยกย่องนับถือและความมีโอกาส (Sense of Respectation and Opportunity) และสอดคล้องกับสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2550: ออนไลน์) พบว่า ความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ คือความต้องการจำเป็นทางด้านสังคม บุคคลเมื่อก้าวสู่วัยสูงอายุ ซึ่งเป็นวัยท้ายของชีวิต เป็นช่วงที่ควรได้รับการช่วยเหลือ ประคับประคองจากสังคม ต้องการได้รับความสนใจจากผู้อื่น ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว สังคมและหมู่คณะ

ด้านการบรรลุจัดการแห่งตน ควรได้รับการจัดการเป็นลำดับห้า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างบางส่วนมีความต้องการ รู้สึกที่จะรู้จักตนเอง สภาพแท้จริงของตน ปรารถนาที่จะเป็นคนดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะต่างๆ และอารมณ์ เป็นกระบวนการที่จะพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพของตน ไม่มีจุดจบ ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ หากเข้าถึงความต้องการขั้นนี้ บุคคลจะมีความรู้สึกที่ว่าไม่มีความขาดแคลน แต่จะรู้สึกถึงการบรรลุความต้องการทั้งหมดที่ตนเองอยากได้ เป็นสภาวะที่ต้องการครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับอับราฮัม มาสโลว์ (Maslow, 1970) ที่พบว่า มนุษย์มีความต้องการจำเป็นด้านการบรรลุจัดการแห่งตน ซึ่งในขั้นนี้เรียกว่าความต้องการจำเป็นในการได้เป็นในสิ่งที่ต้องการจะเป็น (Being Needs- B-Needs) ซึ่งคนทั่วไปที่จะบรรลุความต้องการจำเป็นในด้านนี้น้อยมาก เป็นความต้องการขั้นสูงสุดในชีวิตของคน

ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน ควรได้รับการจัดการเป็นลำดับหก อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างยังมีความต้องการที่จะมีความรู้สึกภาคภูมิใจในการที่เป็นที่ยอมรับทั้งจากตนเองและผู้อื่น กล่าวคือ การยอมรับจากตนเอง มีความหมายว่า ต้องการความนับถือในตนเอง มีความเชื่อมั่น มี

ความสามารถ บรรลุความสำเร็จของเป้าหมายที่กำหนด ในขณะที่การยอมรับจากผู้อื่น หมายความว่า ต้องการให้คนอื่นเชื่อถือ มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จัก ซึ่งสอดคล้องกับอับราฮัม มาสโลว์ (Maslow, 1970) พบว่า มนุษย์มีความต้องการจำเป็นการเห็นคุณค่าในตนเองซึ่งจัดอยู่ในประเภทความต้องการจำเป็นที่บกพร่องหรือขาดแคลน กล่าวคือเป็นความต้องการจำเป็นที่หากยังไม่ได้รับการตอบสนองก็จะยังคงอยู่ในสภาวะที่ขาดแคลน และสอดคล้องกับ โนลส์ (Knowles, 1980) พบว่า ความต้องการของผู้สูงอายุ คือความต้องการจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ (Basic Human Needs) ได้แก่ความต้องการการยอมรับว่าตนเป็นบุคคลที่มีคุณค่า (The Needs for Recognition)

ด้านจิตใจและศาสนา ควรได้รับการจัดการเป็นลำดับเจ็ด ซึ่งมีลำดับความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่จะเข้าวัด ฟังธรรม หรือปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถืออยู่เป็นประจำ จึงมีความต้องการจำเป็นด้านนี้น้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ งามพิศ สัตย์สงวน (2543: 46) พบว่า ความต้องการจำเป็นของมนุษย์ในแง่ของมานุษยวิทยา ได้แก่ ความต้องการจำเป็นด้านจิตใจ สอดคล้องกับ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534: 24- 26) พบว่า ความต้องการจำเป็นทางจิตใจ เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นภายหลังจากความต้องการทางกาย เพราะเป็นความต้องการที่เกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ของบุคคล ความต้องการจำเป็นทางจิตใจ เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ แต่รู้สึกได้ สอดคล้องกับสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2550: ออนไลน์) พบว่า ความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ คือความต้องการจำเป็นทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และสังคมจะทำให้จิตใจของผู้สูงอายุเปลี่ยนไปด้วย ผู้สูงอายุจะปรับจิตใจและอารมณ์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ จะมีการปรับปรุงและพัฒนาจิตใจของตัวเอง ให้เป็นไปในทางที่ดีงามมากขึ้นสามารถควบคุมจิตใจได้ดีกว่าหนุ่มสาว ดังนั้นเมื่อคนเราอายุมากขึ้น ความสุขุมเยือกเย็น จะมีมากขึ้นด้วย แต่การแสดงออกจะขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละบุคคล การศึกษา ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมในชีวิตของคนคนนั้น

2. ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลสมุทรสทิงพระ

ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลสมุทรสทิงพระ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งอธิบายได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่กล่าวมาข้างต้นที่แตกต่างกันจะมีผลต่อความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

เพศ ต่างกันทำให้ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งในภาพรวมและแยกเป็นรายด้าน โดยกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีความต้องการจำเป็นมากกว่าเพศชาย ได้แก่ ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ, ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน, ด้านจิตใจและศาสนา ซึ่งการที่เพศส่งผลกระทบต่อความต้องการจำเป็น โดยเฉพาะเพศหญิงที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า เพศชายอาจจะมีบุคลิกที่หนักแน่น มากกว่าเพศหญิงที่มีบุคลิกที่นุ่มนวลอ่อนโยน และมีความอ่อนแอกว่าเพศชาย ไม่ว่าจะในด้านสรีระหรือพลังกำลังที่น้อยกว่าเพศชาย รวมทั้งการดำรงชีวิตประจำวันของเพศหญิงกับเพศชายย่อมแตกต่างกัน อีกทั้งสังคมไทยสมัยโบราณยึดถือผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า และปัจจุบันวัฒนธรรมเหล่านี้ก็ยังคงมีให้เห็น โดยเฉพาะสังคมชนบท จึงทำให้เพศหญิงมีความต้องการจำเป็นที่ต้องการเพื่อน คนรัก การเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น การมีชื่อเสียงในสังคม รวมทั้งเมื่อต้องประสบปัญหาในชีวิตก็จะหาสิ่งเพื่อยึดเหนี่ยวหรือให้กำลังใจตนเอง ไม่ว่าจะเป็นคนคล ความเชื่อ หรือศาสนา ความแตกต่างเหล่านี้จึงทำให้เพศหญิงมีความต้องการจำเป็นสูงกว่าเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับ ทิพย์อรุณ สมภู (2552: 15-21) พบว่า เพศเป็นปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ซึ่งถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันในสังคม สอดคล้องกับ พัฒน์สุดา สอนชื่อ (2531: 142- 166) พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนของข้าราชการบำนาญกระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานคร และสอดคล้องกับ ดวงมณี สุภกร (2554: 116) พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับความต้องการจำเป็นคุณลักษณะของครูตามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ระดับการศึกษา ต่างกันทำให้ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งภาพรวมและแยกเป็นรายด้านทุกด้าน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ได้แก่ ด้านกายภาพ, ด้านความมั่นคง ปลอดภัย, ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ, ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน, ด้านการบรรลุสัจการแห่งตน, ด้านจิตใจและศาสนา, ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน และด้านการศึกษารับรู้ การฝึกอบรม ซึ่งการที่ระดับการศึกษาโดยเฉพาะระดับการศึกษามัธยมศึกษาส่งผลกระทบต่อความต้องการจำเป็นมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า ปัจจุบันระบบการศึกษาได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย สามารถเข้ามาศึกษาหาความรู้ได้ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ความก้าวหน้าทางวิทยาการมีมากขึ้นทำให้มนุษย์มีความต้องการที่ไม่มีขีดจำกัด ซึ่งทิพย์อรุณ สมภู (2552: 15-21) พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีความรู้ความสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ

ที่จะประสบในชีวิต และการศึกษสามารถช่วยให้บุคคลสามารถเข้าใจ และเรียนรู้เรื่องต่างๆในโลกได้อย่างดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ เอกพล จันทร์สถิตพร (2551: 129-130) พบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ต่อความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับ ศรีบังอร อิศระกุลฤทธนา (2553: 93) พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความสัมพันธ์กับความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร และสอดคล้องกับน้ำทิพย์ อองอาจวานิชย์ (2550: 177-180) พบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความต้องการจำเป็นในกรผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัย ราชภัฏแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ฐานะทางเศรษฐกิจ ต่างกันทำให้ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง โดยภาพรวมและแยกเป็นรายด้าน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาทมีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ได้แก่ ด้านกายภาพ, ด้านความมั่นคง ปลอดภัย, ด้านสังคม ความรักและความเป็นเจ้าของ, ด้านเศรษฐกิจ อาชีพ การงาน, ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม ซึ่งการที่ฐานะทางเศรษฐกิจส่งผลต่อความต้องการจำเป็น อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อยข้างดี ยังคงมีความต้องการที่จะให้องค์การบริหารส่วนตำบลจะเข้ามาพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นเรื่อยๆ จากที่ปัจจุบันก็มีคุณภาพที่ดีอยู่แล้ว และเนื่องมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ความก้าวหน้าทางวิทยาการมากขึ้นทำให้มนุษย์มีความต้องการที่ไม่มีขีดจำกัด ซึ่งทิพย์อรุณ สมภู (2552: 15-21) พบว่า การมีรายได้ถือว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในปัจจุบัน รายได้เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม สอดคล้องกับ นงนุช บุญตาปวน (2548: 86-89) พบว่า นักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้ต่างกันมีความสัมพันธ์กับความต้องการจำเป็นคุณลักษณะของครู เขตสวนหลวง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านบุคลิกภาพ และด้านคุณธรรมและจริยธรรม สอดคล้องกับ ฝนทอง อินรอด (2551: 106) พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีรายได้ประจำต่อเดือนของครอบครัวต่างกันมีความสัมพันธ์กับความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนสตรีวรนาถบางเขน ด้านวิชาการ ด้านกิจการนักศึกษา ด้านบุคลากร และด้านอาคารสถานที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ผลการวิจัย พบว่า บทบาทที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุยังไม่มากเท่าที่ควร ซึ่งกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับบทบาทด้านสาธารณสุขมากที่สุด ทั้งนี้เพราะได้รับการสนับสนุนจากหลายๆ หน่วยงาน เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (ร.พ.สต.) ที่เข้ามาส่งเสริมด้านสาธารณสุขให้แก่ผู้สูงอายุร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนั้นเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุดควรให้ความสำคัญกับบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยเฉพาะในด้านสาธารณสุข

1.2 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น อยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป ยังมีความคาดหวังให้องค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการศึกษามากที่สุด ดังนั้นเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุดควรให้ความสำคัญกับบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยเฉพาะในด้านการศึกษา

1.3 ผลการวิจัย พบว่า ความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุที่ควรได้รับการจัดการเป็นลำดับแรกคือ ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม แสดงให้เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม ยังไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองความต้องการที่แท้จริง องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุดควรให้ความสำคัญกับการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม และควรสนับสนุน อำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุสามารถได้เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการได้

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 องค์การบริหารส่วนตำบลควรต้องปรับเปลี่ยนบทบาทให้ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุให้มากขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันบทบาทที่เป็นจริงอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน แต่ความคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลับอยู่ในระดับสูงทุกด้านเช่นกัน เมื่อประกอบกับการเปรียบเทียบความแตกต่าง พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีความคาดหวังต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากกว่าบทบาทที่เป็นจริงในปัจจุบัน ดังนั้นจึงเป็น โอกาสที่ดีที่องค์การบริหารส่วนตำบลควรจะกลับมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผู้สูงอายุ และจากการสัมภาษณ์ก็มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าต้องให้องค์การบริหารส่วนตำบลเพิ่มบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทุกๆด้าน จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างคาดหวังบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุมากกว่าบทบาทที่เป็นจริงที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น องค์กรบริหารส่วนตำบลจึงควรเพิ่มบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มากขึ้น และต้องมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อสนองต่อความคาดหวังที่อยู่ในระดับสูง

2.2 องค์กรบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินการชมรมผู้สูงอายุให้มีความเข้มแข็ง เช่น สนับสนุนงบประมาณการดำเนินการต่างๆของผู้สูงอายุ การถ่ายโอนกิจกรรมหรือกิจการบางอย่างให้ชมรมผู้สูงอายุดำเนินการ หรือการรับดำเนินการหรือบริการตามข้อเสนอของชมรมผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

2.3 สำหรับการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุ นั้น องค์กรบริหารส่วนตำบลควรคำนึงถึงประเด็นด้าน การศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรมเป็นอันดับแรก เช่นการจัดหลักสูตรเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุ รวมทั้งเพิ่มช่องทางและสื่อต่างๆ สำหรับการให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ เช่น เปิดสถานีโทรทัศน์เฉพาะหรือรายการเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ หรือการมีสถาบันการศึกษาเพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าเรียนได้ เป็นต้น อีกทั้งให้ความสำคัญกับเรื่องความมั่นคงปลอดภัยในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุด้วย ทั้งนี้ควรตระหนักว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน จะมีความต้องการจำเป็นต่างกัน ดังนั้นควรพิจารณากลุ่มเป้าหมายก่อนที่จะดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

2.4 องค์กรบริหารส่วนตำบลควรนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ โดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และนำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อไปสู่การปฏิบัติต่อไป

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3.1 ในเริ่มแรกควรปรับทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุเสียใหม่ ทั้งตัวบุคลากรของภาครัฐ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะต้องทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ว่าผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ ไม่ได้แก่แล้วแก่เลย หรืออยู่อย่างสันโดษ ชอบโดดเดี่ยว อย่างที่เข้าใจกัน

3.2 รัฐควรกำหนดกรอบนโยบาย และยุทธศาสตร์ระดับชาติเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้เป็นรูปธรรม

3.3 หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนควรให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพราะในอนาคตประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างแท้จริง

3.4 รัฐต้องเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยการจัดตั้งอำนวยความสะดวกสาธารณะต่างๆ สำหรับรองรับผู้สูงอายุ สร้างความพร้อมในการเป็นสังคมผู้สูงอายุ พัฒนาระบบบริการสุขภาพอนามัย ให้การส่งเสริม จัดการศึกษา จัดสวัสดิการ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมภายใต้หลักคิดที่ว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์สูงสมควรให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเมือง

4. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

4.1 ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พร้อมทั้งเป็นข้อมูลที่จะใช้เป็นแนวทางในการศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอนาคต ซึ่งในส่วนของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องน่าจะมีการส่งเสริมให้ความรู้กับผู้สูงอายุ และมุ่งการจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลาย ตามความเหมาะสมกับผู้สูงอายุต่อไป

4.2 เนื่องจากผู้วิจัยให้ความสำคัญต่อการจำเป็นอิงโมเดลความแตกต่าง จึงสร้างแบบประเมินให้มีลักษณะเป็นแบบตอบสนองคู่ แต่ด้วยการวางข้อคำถามและช่องสำหรับเลือกทำเครื่องหมายในแบบสอบถาม พบว่ามีผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งที่สับสน และทำแบบประเมินผิด ดังนั้นอาจปรับรูปแบบจากเดิมที่ให้สดมภ์แรกเป็นข้อคำถาม สดมภ์ที่สองเป็นสภาพที่เป็นอยู่ และสดมภ์ที่สามเป็นสภาพที่คาดหวัง ให้เปลี่ยนเป็นสดมภ์ที่สองหรือสดมภ์กลางเป็นข้อคำถาม แล้วพิจารณาให้สดมภ์ที่หนึ่งและสามเลือกเป็นสภาพที่เป็นอยู่ หรือสภาพที่คาดหวังก็ได้

4.3 ควรมีการศึกษายาทบทวนและความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุในภาพรวมทั้งจังหวัดสงขลา ซึ่งอาจจะมีการเปรียบเทียบระหว่างอำเภอที่อยู่ในจังหวัดสงขลา

4.4 ควรมีการนำข้อมูลที่ค้นพบจากการศึกษานี้ไปขยายผล เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ หรืออาจนำข้อมูลที่ค้นพบไปวิเคราะห์เพื่อพัฒนาเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรองแก้ว อยู่สุข. (2535). *พฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กอบกาญจน์ จิตต์กระจ่าง. (2544). *การมีส่วนร่วมและความคาดหวังตามหลักสูตรนักเรียนนายร้อย ตำรวจฝึกรับใช้ประชาชนในชนบท*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กอบกุล สุดสวาท. (2541). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ปริญญา สังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาประชากรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2546). *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2540). *วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม*. โครงการบัณฑิตศึกษาด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ภาควิชาอนุรักษวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2528). *การพยาบาลผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญผล.
- โกศล มีคุณ. (2542). *การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทยด้านอาชีพ เศรษฐกิจ และกฎหมาย*. รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- คณะกรรมการกิจการสภาผู้แทนราษฎร. (2547). *รวมกฎหมายการปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

คณะทำงานพิจารณา นโยบายและมาตรการหลักเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ. (2535) *สาระสำคัญของนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว* (พ.ศ.2535-2554). วิทยาลัยประชากรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คมสร วงษ์รักษา. (2540). *การเปรียบเทียบคุณภาพและความสอดคล้องของเทคนิคการจัดเรียงลำดับความสำคัญที่อิงโมเดลความแตกต่างในการประเมินความต้องการจำเป็น*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. (การวัดและประเมินผลการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาระโนด กระแสสินธุ์คาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา. *ประวัติความเป็นมาของคาบสมุทรสทิงพระ*. วันที่ค้นข้อมูล 21 พฤษภาคม 2556, กรมชลประทานเว็บไซต์: <http://irrigation.rid.go.th/rid16/ranode/component/content/article/60-2011-08-22-08-16-52.html>

งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: รามการพิมพ์.

จารุพร เฟื่องสกุล. (2545). *ความคาดหวังของผู้นำชุมชนต่อบทบาทนักพัฒนาในการสร้างเสริมความเข้มแข็งแก่ชุมชนพื้นที่การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤตภาคใต้*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จินตนา ศรีธรรมมา. (2539). *ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

จินตนา สงค์ประเสริฐ. (2539). *ผู้สูงอายุ (Aging)* เชียงใหม่: พงษ์สวัสดิ์การพิมพ์.

จิรศักดิ์ สุขวัฒนา (2545). *การสถาปนาความเป็นผู้สูงอายุในสังคมสมัยใหม่*. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต (พัฒนศึกษาศาสตร์), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- จุฑามาศ จิเจริญ. (2545). *บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง ในการพัฒนาการท่องเที่ยว ศึกษา เฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- เจตพัฒน์ ช่วยประสาทวัฒนา. (2548). *บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการแก้ไขปัญหาความ ยากจนของประชาชน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัย ราชภัฏนครปฐม.
- ทิตยา สุวรรณชฎ. (2527). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- คุษฎี นรศาสตร์. (2538). *บทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของศูนย์กัมโรคและโรคเอดส์ เขต 7ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการและหัวหน้างาน*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร- มหาบัณฑิต สาขาบริหารสาธารณสุข, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ดวงมณี สุกสร. (2554). *การประเมินความต้องการจำเป็นคุณลักษณะของครูตามความคิดเห็นของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การวัดและประเมินผลการศึกษา), มหาวิทยาลัย รามคำแหง*.
- ทิพย์อรุณ สมภู. (2552). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ:กรณีศึกษาสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ในเขต กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นงนุช บุญตาปวน. (2548). *การประเมินความต้องการจำเป็นคุณลักษณะของครูตามความคิดเห็นของ นักเรียนระดับประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2เขตสวนหลวง สังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การวัดและประเมินผลการศึกษา), มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นิตยา ชูโต. (2525). *คนชราไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

น้ำทิพย์ อองอาจวานิชย์. (2550). *ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการจำเป็นในการผลิตผลงานทางวิชาการของ
อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ: การวิเคราะห์พหุระดับ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การ
วัดผลและประเมินผลการศึกษา), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรลู่ ศิริพานิช. (2528). *เวชศาสตร์ผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: เกษมสุวรรณ.

บรรเลง สระมูล. (2546). *การประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนานักศึกษาด้านสมรรถนะ
สารสนเทศ: การศึกษากลุ่มพหุ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยการศึกษา),
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เบญจา ลิขิตยิ่งวรา. (2548). *การศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของคณะผู้บริหาร
องค์การบริหารส่วนตำบลต่อการจัดการศึกษาในจังหวัดราชบุรี*. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ประเทือง สูงสุวรรณ. (2534). *การศึกษาการรับรู้และความคาดหวังของครูต่อสภาพแวดล้อมโรงเรียน
ของโรงเรียนเอกชน กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประมวญ คิคคินสัน. (2520). *วัยวัฒนา*. กรุงเทพฯ: แพรพิทยา.

ปรัชญา รัคนุช. (2549). *การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทที่ปฏิบัติจริงของผู้บริหารสถานศึกษาใน
โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่4*. วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปลื้ม นั้บถือบุญ. (2536). *ความตระหนักและบทบาทที่คาดหวังในการมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ชายเลน ณ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าอ่าวมหาชัยตะวันตก และป่าอ่าวมหาชัยตะวันออก จังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ฝนทอง อินรอด. (2551). *การประเมินความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนสตรีวรนาถบางเขน*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (วิจัยการศึกษา), มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พุทธศักราช. (2546). *ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา*. เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก.
- พัชนี วรกวิน. (2522). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด.
- พัฒนัสุดา สอนชื้อ. (2531). *การศึกษาความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนของข้าราชการบำนาญกระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัทธา สายหนู. (2540). *กลไกของสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรณี บุญซัด. (2530). *บทบาทและการบริหารงานของหัวหน้าฝ่ายสุขภาพิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อมตามทัศนะของผู้บริหารงานสาธารณสุขอำเภอในเขตภาคใต้*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารสาธารณสุข, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรเทพ มนตร์วัชรินทร์. (2547). *การสำรวจคุณภาพชีวิต และความต้องการด้านการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนศึกษา), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพ็ญแข ประจันปัจฉิม. (2550). *การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาภาวะพหุศักยภาพ (Active Aging) ของผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ภิญโญ สาธร. (2540). *บทบาทของศึกษานิเทศก์จังหวัด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

ภูมิจิต วงศ์สถิต (2554). *สถานภาพ ความต้องการของผู้สูงอายุ และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเขื่อนอุบลรัตน์ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น*. รายงานการศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

มัสนธิ รัตนภูมิ. (2554). *บทบาทของประชาสังคมในการพัฒนาท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลปริก อำเภอเสนาจังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

มาลินี วงษ์สิทธิ์ และ ศิริวรรณ ศิริบุญ. (2544). *ประชาสังคมกับการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2553). *รายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัท ที คิว พี จำกัด.

รังสรรค์ ทิมพันธ์พงศ์. (2521). *บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของเยาวชนในการดำเนินงานศูนย์เยาวชนตำบล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รักชนก โสภากิจ. (2542). *การมีส่วนร่วมและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการจัดการอาชีวศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนในจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์.
- วชิระศักดิ์ ชันติวงษ์. (2551). *บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กสตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ในตำบลเมืองจันทร์ อำเภอเมืองจันทร์ จังหวัดศรีสะเกษ. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.*
- วรรณภา กุมารจันทร์. (2543). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตภาคใต้ตอนบน. วิทยานิพนธ์ พยาบาล ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาล, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- วลัยพร เอกนัยน์และคณะ. (มปป). *บทบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อำเภอบางคนทีจังหวัดสมุทรสงคราม. บทความวิชาการ.*
- วิพรรณ ประจวบเหมาะและคณะ. (2552). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2552. วันที่สืบข้อมูล 5 กรกฎาคม 2554, จาก วิทยาลัยประชากรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เว็บไซต์: http://www.m-society.go.th/document/statistic/statistic_6430.pdf*
- วิวัฒนาการของการปกครองท้องถิ่นไทย. วันที่สืบค้นข้อมูล 10 พฤษภาคม 2556, เว็บไซต์ <http://web.aru.ac.th/witchugon/images/stories/thailocalgov/2chap2.pdf>
- วินัส วยวิฒนะ. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคลและครอบครัวกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ดุษฎีศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- ศตะพินทุ์ จันทร์อุปมัย. (2544). *ความคาดหวังสวัสดิการของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2534). *แนวทางการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2544). *สวัสดิการผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริ จรเสมอ. (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าจี้ อำเภอยะยง จังหัดศรีง*. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตามหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศิริ ฮามสุโพธิ์. (2543). *ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้า.

ศิริวรรณ ศิริบุญ. (2543). *การตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ: ศึกษากรณี ตัวอย่างการจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สันสนีย์ จันทร์สถิตย์พร. (2549). *การพัฒนาหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบผสมสัมพันธสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์.วิทยานิพนธ์ครุศาสตรุษฎีบัณฑิต. (อุดมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

ศรีบงอร อิศระกุลฤทธาน. (2553). *ความต้องการจำเป็นในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มพระนครเหนือ.วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การวัดและประเมินผลการศึกษา), มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*

ศรีเมือง พลังฤทธิ์. (2550). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยบุคคล ครอบครัว และชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วารสารประชากรศาสตร์ ปีที่ 23 ฉบับที่ 2 กันยายน.

ศรีสมร ศรีเบญจพลากร. (2539) *ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา*. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น. (2552). *ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของรายได้ในประเทศไทย*. วารสาร ประชากรศาสตร์.

ศูนย์ข้อมูลทางวัฒนธรรม. (2555). *ย้อนรอยประวัติศาสตร์ชุมชนโบราณคาบสมุทรสทิงพระ*. วันที่ค้น ข้อมูล 21 พฤษภาคม 2556, กระทรวงวัฒนธรรมเวปไซด์: http://www.m-culture.in.th/moc_new/album/166205/

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2523). *การบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ชัยศิริการพิมพ์.

สงวนศรี วิรัชชัย. (2527). *จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศึกษาพร.

สถิต วงษ์สุวรรณค์. (2531). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญรัตน์.

สวัสดิ์ แสงศักดิ์. (2550). *ความคาดหวังของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2550). *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สันติ ศิริธีราเจษฎ์. (2543). *มาตรการทางกฎหมายเพื่อผู้สูงอายุในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต (นิติศาสตร์), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชาดา รังสินันท์. (2539). *จะปรับปรุงคุณภาพการบริการได้อย่างไร*. วารสารข้าราชการ.

- สุนันท์ สีสังข์ และชินรัตน์ สมสืบ. (2536). *การบริหารโครงการพัฒนาชนบท*. ในเอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาชนบท. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุพัตรา สุภาพ. (2525). *สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยมครอบครัว ศาสนา ประเพณี*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล. (2542). *ผู้สูงอายุหญิงในประเทศไทย: สถานะในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: สมาคมพัฒนาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุไทย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2542). *การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นในวิทยานิพนธ์ของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2548). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพร ปรัดถกรกุล. (2550). *การศึกษาปัจจัยด้านการผูกมัดทางศาสนาที่มีผลต่อการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินของเด็กและเยาวชน: ศึกษาเฉพาะศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนชายในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมศักดิ์ ศรีสันติกุล. (2539). *สังคมวิทยาภาวะสูงอายุ ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ. (2551). *สร้างจิตสำนึกชาวคาบสมุทรสทิงพระอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น*. วันที่ค้นข้อมูล 14 มิถุนายน 2554, จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ เว็บไซต์: http://thaihealth.or.th/partner/partner_stor/6225

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์.

สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา. (2554). *ข้อมูลจำนวนประชากรในจังหวัดสงขลาแยกตามอำเภอ*. วันที่ค้นข้อมูล 20 มีนาคม 2555, จากศาลากลางจังหวัดสงขลา.

_____. (2556) *แบบสรุปข้อมูลจำนวนผู้สูงอายุที่รับเบี้ยยังชีพ จังหวัดสงขลา*. วันที่ค้นข้อมูล 8 มิถุนายน 2555, จากศาลากลางจังหวัดสงขลา.

สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2542). *ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย*. กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.

หนังสือพิมพ์มติชน. (2550). *สังคมไทยมองผู้สูงอายุ* ฉบับ นำเบื้อ. ฉบับวันที่ 19 เมษายน 2550.

อรรถวิทย์ แซ่หยุ่น. (2554). *บทบาทที่เป็นจริงตามการรับรู้และบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาประชาธิปไตยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่*. วิทยานิพนธ์รัฐ-ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อรุณ รักธรรม. (2535). *มุมมองทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตในการพัฒนาและฝึกอบรมบุคคลและการศึกษาเชิงพฤติกรรม*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อาทิตยา ดังกิจเจริญ. (2548). *บทบาทในการพัฒนาชุมชนของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดหนองคาย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

เอกพล จันทร์สถิตย์พร. (2551). *การประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปรียญานิพนธ์หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาษาอังกฤษ

Birren, James. E. (1997). *Handbook of the Psychology of Aging*. New York: Van Nostrand Reinhold.

Bourque, M.L. (1994). *Need Assessment*. In *The International Encyclopedia of Education, V.7*. Editor in Chief Husén, Torsten and Postlethwaite, T. Neville.pp. 4056 – 4059. 2nd ed. Oxford: Pergamon.

Coombs, Phillip H.; and Ahmed, Manzoor. (1974). *Attacking Rural Poverty: How Non formal Education Can Help*. Baltimore: The John Hopkins University Press.

Kidd, J. R. (1973). *How Adults Learn*. New York: Association Press.

Knowles, Malcolm S. (1980). *The Modern Practice of Adult Education: Pedagogy to Andragogy*. New York: Cambridge, The Adult Education.

Maslow, A. H. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper and Row.

Mcclusky, (1975). Education for aging : The Scope of the field and perspectives for the future. In S.M. Grabowski, & W.D. Mason (Eds.), *Learning for aging*. Washington D.C.: Adult Education Association of U.S.A. Syracuse: ERIC Clearinghouse for Adult Education.

Owen, Robert G. (1998). *Organizational Behavior in education*. 6th ed. USA: Prentice-hall.

Scriven, M. (1991). *Evaluation thesaurus*. Newbury Park: Sage.

UNESCO. (1980). *Evaluation the quality of life in Belgium*. (n.p.)

United Nations. (1981). *Department of International Economic and Social Affairs*. Popular participation as a strategy for promoting community level action and national development report of the meeting or the adhoc group of experts, Held at UN. Meadquarter from May 22–26, 1978. New York: United Nations.

WHOQOL Group. (1996). *WHOQOL Group, What quality of life? The World Health Organization Quality of Life Assessment*, World Health Forum.

Witkin, Belle Ruth.; and Altschuld, James W. (1995). *Planning and Conducting Needs Assessments: A Practical Guide*. Thousand Oaks: Sage.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

เรื่อง

องค์การบริหารส่วนตำบลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ : บทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวัง และการประเมินความต้องการจำเป็นในเขตคาบสมุทรมหานคร จังหวัดสงขลา

คำชี้แจง

- 1.แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบล
 - ตอนที่ 3 แบบประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
- 2.กรุณาตอบคำถามให้ครบถ้วนและถูกต้องตามความเป็นจริง
- 3.แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- 4.ข้อมูลที่ท่านตอบแบบสอบถามผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับ และเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม ดังนั้นการตอบแบบสอบถามนี้จึงไม่มีผลกระทบต่อตัวท่านแต่อย่างใด

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านอย่างสูงที่กรุณาร่วมมือตอบแบบสอบถาม

(ว่าที่ร้อยตรีหญิงใหม่ บัวบาล)

นักศึกษาปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ภาคปกติ)
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน และเติมคำในช่องว่างให้ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ..... ปี
3. สถานภาพสมรส
 - 1. โสด 2. สมรส
 - 3. หย่าร้าง
4. ศาสนา
 - 1. พุทธ 2. อิสลาม
 - 3. คริสต์ 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
5. ระดับการศึกษาสูงสุดที่ได้รับ
 - ไม่ได้เรียนหนังสือ / เรียนหนังสือแต่เรียนไม่จบ
 - จบระดับประถมศึกษา
 - จบระดับมัธยมศึกษา
 - จบปริญญาตรี
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ท่านได้รับ (นับรวมทั้งที่มาจากตนเองและผู้อื่นให้)
 - ไม่มีรายได้ ต่ำกว่า 1,000 บาท
 - 1,001- 3,000 บาท 3,001- 5,000 บาท
 - 5,001- 7,000 บาท 7,001-10,000 บาท
 - มากกว่า 10,000 บาท
7. อาชีพ
 - 1. เกษตรกร 2. ข้าราชการบำนาญ
 - 3. รับจ้าง 4. ธุรกิจส่วนตัว
 - 5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
8. ท่านคิดว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ท่านได้รับเป็นอย่างไร
 - 1. ไม่เพียงพอ 2. เพียงพอ
 - 3. มากเกินความจำเป็น

ตอนที่ 3 แบบประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

คำแนะนำ แบบประเมินฉบับนี้ มุ่งประเมินความต้องการจำเป็นของบุคคล คำตอบจึงไม่มีผิดหรือถูก คำชี้แจง ในฐานะที่ท่านเป็นผู้สูงอายุ ท่านคิดว่าจากข้อคำถามในแต่ละข้อต่อไปนี้

ท่านมี “สภาพที่ท่านเป็นอยู่/มีอยู่จริงในปัจจุบัน” อยู่ในระดับใด หรือ

ท่านมี “สภาพที่ท่านคาดหวัง/คิดว่าน่าจะเป็น” อยู่ในระดับใด

ดังนั้นการตอบคำถามแต่ละข้อ ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน *ข้อละ 2 ตำแหน่ง* ตำแหน่งแรกให้ทำในช่อง “สภาพที่ท่านเป็นอยู่/มีอยู่จริงในปัจจุบัน” และตำแหน่งที่สองให้ทำในช่อง “สภาพที่ท่านคาดหวัง/คิดว่าน่าจะเป็น”

เกณฑ์การให้คะแนน

5 คือ สภาพที่ท่านเป็นอยู่/มีอยู่จริงในปัจจุบัน หรือ สภาพที่ท่านคาดหวัง/คิดว่าน่าจะเป็นในระดับ มากที่สุด

4 คือ สภาพที่ท่านเป็นอยู่/มีอยู่จริงในปัจจุบัน หรือ สภาพที่ท่านคาดหวัง/คิดว่าน่าจะเป็นในระดับ มาก

3 คือ สภาพที่ท่านเป็นอยู่/มีอยู่จริงในปัจจุบัน หรือ สภาพที่ท่านคาดหวัง/คิดว่าน่าจะเป็นในระดับ ปานกลาง

2 คือ สภาพที่ท่านเป็นอยู่/มีอยู่จริงในปัจจุบัน หรือ สภาพที่ท่านคาดหวัง/คิดว่าน่าจะเป็นในระดับ น้อย

1 คือ สภาพที่ท่านเป็นอยู่/มีอยู่จริงในปัจจุบัน หรือ สภาพที่ท่านคาดหวัง/คิดว่าน่าจะเป็นในระดับ น้อยที่สุดหรือไม่มี

รายการ	สภาพที่ท่านเป็นอยู่/ มีอยู่จริงในปัจจุบัน					สภาพที่ท่านคาดหวัง /คิดว่าจะน่าจะเป็น				
	น้อยที่สุด - มากที่สุด					น้อยที่สุด - มากที่สุด				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. ท่านใส่ใจกับการดูแลสุขภาพของตนเอง										
2. ท่านมีความรู้เรื่องโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ										
3. ท่านมีความรู้เรื่องเกี่ยวกับโรคและการป้องกันโรคที่สามารถเกิดขึ้นได้ในผู้สูงอายุ										
4. ท่านมีความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพปากและฟันในผู้สูงอายุ										
5. ท่านมีความรู้เรื่องวิธีการควบคุมน้ำหนักในผู้สูงอายุ										
6. ท่านมีความรู้ในการใช้สมุนไพรที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ										
7. ท่านอาศัยอยู่ในที่พักอาศัยที่ดึงดูดสุขลักษณะ										
8. ท่านรับประทานอาหารถูกหลักโภชนาการ										
9. ท่านมีเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มเพียงพอ ต่อการใช้สอย										
10. ท่านออกกำลังกายเป็นประจำ										
11. ท่านมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุในวัยสูงอายุ										
12. ท่านเห็นว่าการมีประกันชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นในผู้สูงอายุ										
13. ท่านอยู่ในชุมชนที่มีบ้านพักหรือที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้										

รายการ	สภาพที่ท่านเป็นอยู่/ มีอยู่จริงในปัจจุบัน					สภาพที่ท่านคาดหวัง /คิดว่าจะน่าจะเป็น				
	น้อยที่สุด - มากที่สุด					น้อยที่สุด - มากที่สุด				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
26.ท่านเห็นว่าตนยังทำประโยชน์ต่างๆ ได้อีก										
27.ท่านเห็นว่าการมีสมาคมหรือทำเนียบ ผู้สูงอายุเป็นการดีที่จะได้รวบรวมผู้มีความรู้ ความชำนาญในสาขาต่างๆ มาทำประโยชน์ แก่ คนรุ่นหลังได้										
28.ท่านยังคงมีลูกน้องหรือลูกหลานมาเยี่ยมใน เทศกาลสำคัญ เช่น ปีใหม่ สงกรานต์										
29.ท่านฝันที่จะสร้างครอบครัวให้สมบูรณ์นับ แต่อดีต และปัจจุบันนี้ท่านก็ทำได้แล้ว										
30.ท่านตั้งใจที่จะเป็นคนดี และท่านก็รู้ว่าทุก วันนี้เป็นคนดีสมดังหวัง										
31.ท่านเคยมีความทะเยอทะยานที่จะก้าวหน้า โดยคิดถึงแต่ตัวเอง และลืมมองคนรอบข้างแต่ วันนี้ท่านรู้จักเสียสละและเปิด โอกาสให้ผู้อื่น ได้แสดงความสามารถ										
32.ท่านเชื่อว่าคนเราทุกคนสามารถพัฒนา ตนเองได้ไม่มีจุดจบหากมีความตั้งใจจริง แม้จะ อยู่ในช่วงบั้นปลายชีวิตก็ตาม										
33.ท่านจะไม่ย่อท้อต่อปัญหาแม้ว่าท่านจะเป็น ผู้สูงอายุ										
34.ท่านรู้วิธีการเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดี ใน ผู้สูงอายุ										
35.ท่านได้รับกำลังใจจากครอบครัว แม้อาจมี ปัญหาครอบครัวก็เป็นกำลังใจให้										
36.ท่านมีธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ										

ภาคผนวก ข
ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้นำเสนอค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดที่ใช้ในการศึกษา โดยเสนอค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-Total Correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) โดยรวมของแบบวัดแต่ละฉบับ ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดแต่ละฉบับดังนี้

ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ข้อคำถาม	ค่าอำนาจจำแนก
ด้านสังคม	
1.องค์การบริหารส่วนตำบลได้ปฏิบัติหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไว้อย่างชัดเจน	.957
2.องค์การบริหารส่วนตำบลได้เปิดโอกาสให้ครอบครัว ชุมชน สถาบัน และองค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ	.966
3.องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดสรรงบประมาณสำหรับการบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไว้อย่างเพียงพอ	.968
4.องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดให้มีคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไว้อย่างชัดเจน	.953
5.องค์การบริหารส่วนตำบลมีการกำหนดนโยบายและแผนงานด้านการการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสอดคล้องกับความต้องการผู้สูงอายุ	.966
6.องค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดโครงสร้างองค์กรรับผิดชอบงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไว้อย่างเป็นรูปธรรม	.950
7.องค์การบริหารส่วนตำบลจ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุทุกคนอย่างทั่วถึง	.958
ค่าความเชื่อมั่น	.989
ด้านสาธารณสุข	
8.องค์การบริหารส่วนตำบลจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณสุขปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ โทรสาร สถานพยาบาล	.949

ข้อคำถาม	ค่าอำนาจจำแนก
9.องค์การบริหารส่วนตำบลเตรียมความพร้อมในเรื่องยานพาหนะ ในการรับส่งผู้สูงอายุไปยังสถานพยาบาล	.932
10.องค์การบริหารส่วนตำบลจัดระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินให้แก่ชุมชน	.912
11.องค์การบริหารส่วนตำบลประสานความร่วมมือไปยังสำนักงานสาธารณสุขสถานพยาบาลในพื้นที่ เพื่อเข้ามาดูแลในเรื่องโรครักษาเจ็บให้กับผู้สูงอายุ	.952
12.องค์การบริหารส่วนตำบลประสานความร่วมมือไปยังสำนักงานสาธารณสุขสถานพยาบาลในพื้นที่ เพื่อเข้ามาดูแลในเรื่องความสะอาดของอาหาร	.927
13.องค์การบริหารส่วนตำบลดูแลเรื่องอนามัย สิ่งแวดล้อม เช่น ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูล	.841
14.องค์การบริหารส่วนตำบลจัดให้มีสถานที่ออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ	.674
ค่าความเชื่อมั่น	.965
ด้านการศึกษา	
15.องค์การบริหารส่วนตำบลจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ อยู่เสมอ	.870
16.องค์การบริหารส่วนตำบลจัดให้มีการฝึกอาชีพแก่ผู้สูงอายุ	.829
17.องค์การบริหารส่วนตำบลจัดฝึกอบรมและให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ	.956
ค่าความเชื่อมั่น	.935
ด้านวัฒนธรรม	
18.องค์การบริหารส่วนตำบลส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง	.941
19.องค์การบริหารส่วนตำบลจัดให้มีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	.969
20.องค์การบริหารส่วนตำบลจัดให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่	.951
ค่าความเชื่อมั่น	.978
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (Alpha)	.990

**ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความต้องการจำเป็น
ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ**

ข้อคำถาม	ค่าอำนาจจำแนก
ด้านกายภาพ	
1.ข้าพเจ้าใส่ใจกับการดูแลสุขภาพของตนเอง	.837
2.ข้าพเจ้ามีความรู้เรื่องโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ	.953
3.ข้าพเจ้ามีความรู้เรื่องเกี่ยวกับโรคและการป้องกันโรคที่สามารถเกิดขึ้นได้ในผู้สูงอายุ	.970
4.ข้าพเจ้ามีความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพปากและฟันในผู้สูงอายุ	.939
5.ข้าพเจ้ามีความรู้เรื่องวิธีการควบคุมน้ำหนักในผู้สูงอายุ	.919
6.ข้าพเจ้ามีความรู้ในการใช้สมุนไพรที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ	.905
7.ข้าพเจ้าอาศัยอยู่ในที่พักอาศัยที่ดีถูกสุขลักษณะ	.903
8.ข้าพเจ้ารับประทานอาหารถูกหลักโภชนาการ	.926
9.ข้าพเจ้ามีเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มเพียงพอ ต่อการใช้สอย	.869
10.ข้าพเจ้าออกกำลังกายเป็นประจำ	.875
ค่าความเชื่อมั่น	.981
ด้านความมั่นคง ปลอดภัย	
11.ข้าพเจ้ามีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุในวัยสูงอายุ	.847
12.ข้าพเจ้าเห็นว่าการมีประกันชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นในผู้สูงอายุ	.930
13.ข้าพเจ้าอยู่ในชุมชนที่มีบ้านพักหรือที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้	.846
14.ข้าพเจ้าอยู่ในชุมชนที่มีสายด่วนสำหรับร้องทุกข์หรือให้คำปรึกษาปัญหาสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ	.865
15.ข้าพเจ้าเดินทางด้วยระบบขนส่งมวลชนสาธารณะที่มีความปลอดภัย	.859
ค่าความเชื่อมั่น	.952
ด้านสังคม ความรัก และความเป็นเจ้าของ	
16.ข้าพเจ้าคิดว่าการออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งเป็นสิ่งจำเป็น	.858

ข้อคำถาม	ค่าอำนาจจำแนก
17.ข้าพเจ้าชอบพบปะผู้คนเพื่อเข้าสังคม	.942
18.ข้าพเจ้าทำงานเป็นอาสาสมัคร ในงานต่างๆของชุมชน	.955
19.ข้าพเจ้าชอบเข้าร่วมกลุ่มและกิจกรรมต่างๆเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนของตน	.970
20.ข้าพเจ้าได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่นเดียวกับบุคคลวัยอื่น	.876
21.ข้าพเจ้ามีการพบปะสังสรรค์ เข้ากลุ่ม กับเพื่อนวัยเดียวกัน	.892
22.ข้าพเจ้าได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุคคลในสังคม	.925
23.ข้าพเจ้ามีการพบปะสังสรรค์ เข้ากลุ่ม กับบุคคลวัยอื่นที่ไม่ใช่วัยเดียวกับข้าพเจ้า	.969
ค่าความเชื่อมั่น	.981
ด้านการเห็นคุณค่าแห่งตน	
24.ข้าพเจ้ายังคงได้ร่วมตัดสินใจเรื่องสำคัญต่างๆในครอบครัวเหมือนอย่างที่เคยในอดีต	.896
25.ข้าพเจ้าไม่เคยน้อยเนื้อต่ำใจ หรือคิดไปว่าตนเป็นผู้สูงอายุ แล้วจะหมดความสำคัญ	.925
26.ข้าพเจ้าเห็นว่าตนยังทำประโยชน์ต่างๆได้อีก	.843
27.ข้าพเจ้าเห็นว่าการมีสมาคมหรือทำเนียบผู้สูงอายุเป็นการดีที่จะได้รวบรวมผู้มีความรู้ความชำนาญในสาขาต่าง ๆ มาทำประโยชน์ แก่คนรุ่นหลังได้	.928
28.ข้าพเจ้ายังคงมีลูกน้องหรือลูกหลานมาเยี่ยมในเทศกาลสำคัญ เช่น ปีใหม่ สงกรานต์	.963
ค่าความเชื่อมั่น	.968
ด้านการบรรลุสัจการแห่งตน	
29.ข้าพเจ้าฝันที่จะสร้างครอบครัวให้สมบูรณ์นับแต่อดีต และปัจจุบันนี้ข้าพเจ้าก็ทำได้แล้ว	.858
30.ข้าพเจ้าตั้งใจที่จะเป็นคนดี และข้าพเจ้าก็รู้ว่าทุกวันนี้ข้าพเจ้าก็เป็นคนดีสมดังหวัง	.926
31.ข้าพเจ้าเคยมีความทะเยอทะยานที่จะก้าวหน้าโดยคิดถึงแต่ตัวเอง และลืมมองคนรอบข้างแต่นี่ข้าพเจ้ารู้จักเสียสละและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความสามารถ	.827

ข้อคำถาม	ค่าอำนาจจำแนก
32.ข้าพเจ้าเชื่อว่าคนเราทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้"ไม่มีจุดจบหากมีความตั้งใจจริง แม้จะอยู่ในช่วงบั้นปลายชีวิตก็ตาม	.909
ค่าความเชื่อมั่น	.943
ด้านจิตใจและศาสนา	
33.ข้าพเจ้าจะไม่ย่อท้อต่อปัญหาแม้ว่าข้าพเจ้าจะเป็นผู้สูงอายุ	.907
34.ข้าพเจ้ารู้วิธีการเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดี ในผู้สูงอายุ	.933
35.ข้าพเจ้าได้รับกำลังใจจากครอบครัว แม้ยามมีปัญหาครอบครัวก็เป็นกำลังใจให้	.962
36.ข้าพเจ้ามีธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ	.860
37.ข้าพเจ้าได้รับคำชมจากคนรอบข้างว่ามีสุขภาพจิตดี	.841
38.ข้าพเจ้าเข้าใจและรู้ถึงวิธีการหาความสุข สงบสบายใจ	.946
39.ข้าพเจ้ารู้วิธีการทำสมาธิเพื่อให้จิตสงบ ใจสบาย	.912
40. ข้าพเจ้ามีศาสนาเป็นที่พึ่ง ในคราวที่น้อยใจ ทุกข์ใจ	.889
ค่าความเชื่อมั่น	.976
ด้านเศรษฐกิจ อาชีพการงาน	
41.ข้าพเจ้าสนใจทำงานหารายได้พิเศษ	.729
42.ข้าพเจ้าได้รับความช่วยเหลือด้านเงินทองหรือข้าวของเครื่องใช้ต่างๆจากลูกหลาน และญาติพี่น้อง	.847
43.ข้าพเจ้าสนใจเรียนรู้วิธีการใช้จ่ายเงินจากรายได้ที่มี เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด	.958
44.ข้าพเจ้าอยู่ในชุมชนที่มีหน่วยจัดหางานให้ผู้สูงอายุทำ เท่าที่ผู้สูงอายุสามารถทำได้	.968
45.ข้าพเจ้าอยู่ในชุมชนที่มีการฝึกอาชีพให้ผู้สูงอายุอย่างหลากหลาย เพื่อเป็นการหารายได้ให้ตนเองและครอบครัว	.897
46.ข้าพเจ้าอยู่ในชุมชนที่สนับสนุน และจัดหาตลาดจำหน่ายผลผลิตที่ได้จากการฝึกอาชีพให้ด้วย	.922
47.ข้าพเจ้าปรับรูปแบบวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับรายได้ที่ลดลงกว่าตอนที่ยังทำงานประจำอยู่	.930

ข้อคำถาม	ค่าอำนาจจำแนก
48.ข้าพเจ้าสนใจภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันเพื่อประโยชน์สำหรับโอกาสในการประกอบอาชีพ	.872
49.ข้าพเจ้าทำงานอดิเรกที่สร้างรายได้ เพื่อไม่ให้เสียเวลาเปล่า	.984
50.ข้าพเจ้าคิดวางแผนลงทุนกับเงินเก็บที่มีเพื่อให้งอกเงย	.933
ค่าความเชื่อมั่น	.980
ด้านการศึกษา การเรียนรู้ การฝึกอบรม	
51.ข้าพเจ้าอยากถ่ายทอดความรู้ หรือเป็นวิทยากรฝึกอบรมในสิ่งที่ข้าพเจ้ามีความรู้หรือประสบการณ์มาก่อน	.961
52.ข้าพเจ้าอยู่ในชุมชนที่มีสถาบันการศึกษาที่ยืดหยุ่นกฎระเบียบต่างๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าเรียนได้โดยสะดวก	.933
53.ข้าพเจ้าอยู่ในชุมชนที่มีศูนย์บริการให้คำปรึกษาด้านการศึกษา อบรม แก่ผู้สูงอายุ	.910
54.ข้าพเจ้าอยู่ในชุมชนที่ให้ความสำคัญในการจัดหลักสูตรเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมผู้วัยสูงอายุให้แก่ทุกคน	.969
55.ข้าพเจ้าอยู่ในชุมชนที่มีสถานีโทรทัศน์หรือรายการโทรทัศน์เฉพาะเพื่อการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ	.947
56.ข้าพเจ้าอยู่ในชุมชนที่มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเองในผู้สูงอายุ	.953
57.ข้าพเจ้าชอบพัฒนาตนเอง โดยการฝึกอบรมที่มีระบบห้องเรียน	.939
58.ข้าพเจ้าชอบศึกษาหรือได้รับความรู้จากการศึกษาด้วยสื่อประเภทต่างๆ ด้วยตนเอง	.920
ค่าความเชื่อมั่น	.985
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (Alpha)	.996

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล	ว่าที่ร้อยตรีหญิงใหม่ บัวบาล	
รหัสประจำตัวนักศึกษา	5310520509	
วุฒิการศึกษา		
วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
ศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง)	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	2551
นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง)	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2554

การเสนอผลงานต่อที่ประชุมวิชาการ

เข้าร่วมเสนอผลงานวิจัยประเภทบรรยาย ในการประชุมวิชาการระดับชาติด้านการบริหารจัดการ ครั้งที่ 5 ณ ศูนย์ประชุมนานาชาติฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์